פרשת **ואתחנן** תשפ"א לפ"ק | גליון תתת"ט שנה כ"ד

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

נחמו נחמו עמי יאמר אלוקיכם

שני נערים התהלכו בדרך, כשעל צעדיהם נראה שאין רגליהם מכוונות אל מקום מסויים, אלא הלוך ילכו לאן שרגליהם יובילם ודמעתם על לחיים בבכי תמרורים מאין הפוגות ואין מנחם להם.

האחד קרהו אסון, כאשר אביו ואמו מתו עליו בפתע פתאום, בחלותם מחלה שאין לה תרופה, עמד הנער בצער ובדאבון ולנוכח פניהם הביט נר נשמתם הולך ודועך ואין לאל ידו להושיע, בראשונה נלקח ממנו אמו בחטף, וצערו של אבא גבר במות אשתו, ולא עברה שעה שלימה עד שגם הוא שבק חיים לכל חי, עולמו של הנער חרב עליו בראותו כי נשאר לבדו כי אביו ואמו עזבוהו לאנחות, ויישא קולו בקינה ויללה.

השני גם עליו עבר את כוס התרעלה, כשביום בהיר אחד נכנס מחנה של צבא גדול בעיר מולדתו ושללו את כל הבא לידם, ואת האנשים לקחו בשבי לעבודת כפיה, והוא נמלט אז מן המקום וזה שנים רבות נודד מעיר לעיר ודיוקנם של הוריו עומדת לנגד עיניו ומייחלות למצוא אהוביו אשר נפשו קשורה בנפשם, ובעברו על כל כפר הולך מבית לבית אולי בו ימצא את מבוקשו, כי לפי השמועות שהגיעו לאזניו, אביו ואמו עודם בחיים, ועל כן אינו נותן מנוחה לרגליו ונשבע בחייו כי לא יתן תנומה עד אשר ימצאם.

זה הראשון שקרהו אסון ואביו ואמו הלכו לעולמם, גדול כים שברו ואבדה ממנו תקוה, ובכיו הוא בכי של יאוש לאשר שבכייתו מוסב על צער ואבדון ומיילל על העבר שהיה ואיננו, ואם כן ימים ימימה יבכה עד אשר ייבוש מעיין דמעותיו ומעט מעט ישתכח אבלו מלבו, ויתחיל לערוך את חייו מחדש.

אך מאידך השני על אף שגם הוא בדד ישב מבלי מכיר, מ"מ תקותו קרובה שביום מן הימים ימצא את שאהבה נפשו, בידעו כי מתהלכים הם בין החיים, ואם כן בכייתו הוא בכי של תקוה וגעגועים לאביו ואינו מקונן על העבר כי אם בוכה יום יום ומתחנן על נפשו המתייסרת שישוב אל חיק מולידיו, גם אם שנים יעברו עליו ובהכרה יצטרך להתחיל את חייו מחדש בכל זאת לעולם לא תהיה קין ותכלית לבכייתו עדי ימצא גואליו ויתחדשו כנשר נעוריו.

הנה כי כן אבלם של בני ישראל על חורבן בית המקדש אינו מוסב על העבר בלבד, כי אם כך לא הי' נתמשך האבלות ימים ושנים רבים, וביום מן הימים היה נשכח מלוח לבם, אלא עיניהם תרים ומבקשים איה מקום כבודו, והבכיה הוא גם על העתיד בכי של תקוה וגעגועים לחזור לחיק אבינו שבשמים.

אכן מעצם הבכיה רואים הנחמה, וכמו שכתב מרן החתם סופר בחידושיו למס' בבא בתרא (דף ס:) בשם הגאון החסיד בעל מחצית השקל זצ"ל על הכתוב (איכה ג כ) זכור תזכור ותשוח עלי נפשי זאת אשיב אל לבי על כן אוחיל, פי' דאלמלא דעתידה הביהמ"ק להבנות וזכרון ירושלים עולה לטובה למעלה, לא היה אבל מתעורר לנפשותינו והיה נשכח כמת מלב, וזה שאמר על ידי שאתה ה' זכור תזכור את ירושלים לטובה, על ידי זה תשוח עלי נפשי בהתעורר אבל, וזאת אשיב אל לבי על כן אוחיל כי בנה יבנה במהרה בימינו. ויה"ר שהשי"ת ישמחינו כימות עניתנו בגאולה שלימה במהרה בימינו ומלכינו בראשינו אמן.

תוכן העניינים

לקח טוב ..... א
דבש תפרים - לקיטת תפרים ..... ב
קדו"ש יאל"ר לו' ..... ג
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ד
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ה
יענו בקול ..... ו
לשכתם ..... ז
חוקים להורותם ..... ח
שעשועי תורה ..... ט
לזה ההילולא ..... י
דבר בעתו ..... יא
נועם שבת ..... יב
פשוטלעך פלכים ..... יג

אגרת פרק ד'

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437
כל הזכויות שמורות ©

בעת ההוא בכל עת שיהיה

ואתחנן אל ה' בעת ההוא. "לא אמר באיזה עת, שקאי על כל עת ועת. **ולמד אותנו בזה שאל יאמר האדם עתה אין לי מוח כראוי לתפילה ולא אתפלל עתה רק לכשאפנה אתפלל כראוי וכנכון, רק בכל עת ועת תתפלל לפי העת ההוא של עכשיו, יהיה העת איזה עת שיהיה.** וזהו שנאמר (דברים ד, כט): 'ובקשתם משם את ה' אלקיך ומצאת' שאמר גם כן סתם 'משם' ולא אמר באיזה מקום וזמן. רק הפירוש משם **מכל מקום ומקום שאתה שם,** אז תדרוש את ה' אלקיך ומצאת כי תדרשנו וגו'. **זרע קודש**

"ומצאת" הרבה יותר ממה שבקשת

ובקשתם משם את ה' אלקיך ומצאת וגו'. יש להבין, הלא 'מציאה היא דבר שמגיע בלא דעת ובלא בקשה כי אם בהיסח הדעת, והיאך אם כן שייך לבקש אחר מציאה. וי"ל על דרך מאמרם ז"ל (שהש"ר): פתחו לי פתח כחודו של מחט, ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם. וזהו שאמר: **ובקשתם משם את ה' אלקיך אף בבקשה מועטת, ומצאת אח"כ יותר ויותר. כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך שתהיה אח"כ עובד ה' בכל לבבך ובכל נפשך.** וזו גם הכוונה באמרם ז"ל (מגילה ה:) "יגעתי ומצאתי תאמין".

תפארת שלמה

ה'אנכי' המבדיל בין האדם להש"ת

אנכי עומד בין ה' וביניכם וגו'. שמעתי מהרב המגיד הקדוש רבינו יחיאל מיכל מגיד מישרים דק"ק זלאטשוב פירוש הפסוק, שאם אדם מחזיק עצמו לאיזה בר מעלה עושה בזה מסך המבדיל. וזהו **'אנכי'** פירוש על ידי שמתגאה לומר אנכי בר מעלות ומדות טובות, הוא הוא ה'**עומד בין ה' וביניכם**' שבזה הוא מעמיד מסך המבדיל. רק שצריך האדם לידע **שהוא כאפס ואין, רק שהקב"ה הנותן בו חיות** לעשות דבר גדול או קטן והוא מהוה כל הויות.

לכן אין ראוי לשום בריה לומר אנכי כי אם לו יתברך נאה לומר אנכי מפני שהוא מהוה כל החיות, אבל האדם אם אומר אנכי או אני, היינו שמחזיק עצמו לשום בן מעלה ומרגיל בזה ומתגבר והולך במדה זו, הוא נפרד מהשי"ת **עד שיוכל לבוא על ידי זה שיהיה כופר בעיקר חלילה,** וזהו בין ה' וביניכם.

מאור ושמש פר' בא (וע"ע מש"כ בענין זה בר"פ ראה)

"בכל לבבך" על ידי רצון ותשוקה לכך

ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך. הקשו המפרשים בשם הרמב"ם (עי' הל' יסודי התורה פ"ב ה"ב) על מצות 'ואהבת' וכדומה **איך שייך ציווי בדבר התלוי בטבע האדם.** והאמת, כי הקושיא היא עצמה התירוץ, שמזה נלמד שיש בטבע כל איש ישראל לאהוב להש"י בכל לבו ונפשו רק שנטמטן בעומק הלב, **ועל ידי הרצון והתשוקה למצוא זאת האהבה, על זה נאמר** (מגילה ו:) **יגעתי ומצאתי תאמין** (עי' תניא פט"ז וכו').

ואיתא בספרי: 'והיו הדברים' כו' למה נאמר, לפי שנאמר 'ואהבת' כו' א"י כיצד אלא **מתוך שאתה נותן הדברים אל לבך תכיר מי שאמר והיה העולם** כו'. פירוש כנ"ל, **שעל ידי שמשים האדם זה ללבו תמיד, ומשתוקק לבוא לאהבת בוראו, נגלה לו רוח הקדושה אשר בקרבו ואף שקשה לצייר לקיים 'בכל לבבך', מכל מקום צריך להיות הרצון והתשוקה לבוא לזה בכל עת, ועל ידי זה נפתחים השערים שבלב האדם,** כנ"ל.

שפת אמת (תרל"ד)

עיקר הדביקות, אם ע"י סור מרע יזכה לחיות בהאמונה ד'אין עוד מלבדו' הוא בפשוטו ממש

וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו. עיקר הדביקות שעל ידי זה יקבל השי"ת נחת מאתנו הוא אם על ידי הרחקת הרע נתדבק בטוב, דהיינו שנקיים (תהלים סו, ה) שויתי ה' לנגדי תמיד, **ונרגיל עצמינו במדת אמונה לחאמין בכל עת שנוכל – שהשי"ת מלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיניה,** כי דבר גשמי אינו מונע מקום לדבר רוחני כידוע בחוש, **ועל ידי זה תפול עלינו יראת השי"ת כל אחד לפי שעורו ולפי הזמן והמקום, ועל ידי יראה זו נוכל לבוא לענוה האמיתית, להיות כאין נגד כח השי"ת:**

כי באמת ידעת מה שכתוב בשל"ה על פסוק (דברים ד לט) וידעת היום והשבות וגו' כי ה' הוא האלהים אין עוד, וכתב שאין כונת הכתוב שאין עוד אלהים זולתו, כי זה אין צריך לומר, רק שר"ל **'שאין עוד בעולם שום מציאות זולת מציאותו ית"ש',** כי הלא כל הנמצאים היו קודם הבריאה בכוחו, והוא האציל כוחותיו וברא להם לבושים רוחניים וגשמיים, וכוחותיו מחיה כולם, ובלעדם דהיינו אם ישובו למקורם כקודם הבריאה, אין ללבושים הרוחניים והחומריים שום מציאות כלל, כמו שהיה קודם הבריאה ונשגב ה' לבדו, (יבמות ק"ד ע"ב) וכל הראוי לבילה וכו', והעומד לעשות כעשוי דמי, כמבואר בגמרא בכמה דברים, (סוטה כ"ה ע"א) **שטר חוב העומד לגבות** וכו', (שבועות מ"ג ע"א) ענבים העומדים לבצור כו', **אם כן הרי בכל עת ביד השי"ת וברצונו להשיב הדבר כבראשונה ויהיה הוא לבדו, אם כן אין בעולם עוד זולת הוא וכוחותיו שהם אחד, ובלתי זה אין מציאות, אף שנראה שיש דברים אחרים הכל הוא מציאותו וכוחותיו** כו'.

ישר דברי אמת (קונטרס ראשון אות יא)

זהרורי אורה
מספרים הקדושים,
בפרשה יפה נדרשים

תורה ותפילה

לאמץ ידים בכוחות איתנים
בתורה ותפילה עמודי עולמים,
הצריכים חיזוק כל הימים

תורה

עסק התוה"ק הוא הדרך להשיג אהבת השי"ת

ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך וגו' כו', **השם יתברך צוה לאהוב אותו יתברך ואיך אפשר לאהוב דבר שלא נודע מהותו כו' , העצה לזה הוא עסק התורה** כמאמר רז"ל אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש וכו ולהבין למה קורא כאן בשם מנוול דוקא הענין הוא כי כל התענוגים הם תענוגים שבורים ואינם שלימים שהם רק לפי שעה ואחר כך בטל נמצא הוא שבור ואינו שלם וסופם הוא דבר מאוס כמו אכילה נעשה אחר כך דבר מאוס וכן שאר כל התאוות וזהו אם פגע בך מנוול זה שמסיחך לדברים המאוסים **משכהו לבהמ"ד כי התורה היא תבלין ליצר הרע כמאמר בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין וזהו נקרא תשובה מאהבה שמשיב עצמו מהתאוות עצמם לאהוב השם יתברך וזדונות נעשים לו כזכיות שמכל עבירה נעשה מצות אהבה** ש[ע"י קדושת אור התוה"ק ינצח משיכת תאוות השפלות, ויוכל ללמוד ק"ו מהמדות עולם המאוסים לאהבת הש"י שורש התענוגים] **ולוקח מהם הנמשל לאהוב השם יתברך ולכן נקרא התורה תבלין כמו תבלין שממתקים אותו התבשיל עצמו כך על ידי התורה מהזדונות עצמן נעשים זכיות** והבן:

מאור עינים

כדי שיכנסו ד"ת באזניו, ימנע א"ע משמועת הבלי עולם

שמע ישראל וגו'. המולה שמע נאמרת הרבה פעמים בתורה שמע ישראל ד' אלוקינו וגו' שמע ישראל את החוקים וכו' **כי הבלי עולם מקלקלים ומונעים שלא יוכלו להכנס באזנינו דברי תורה**, וזהו שנא' אשרי אדם שומע לי וגו' ואי' ע"ז במדרש 'שכל שמועתיו לי' ואמו של ר' יהושע לא הוציאה עריסתו מביהמד"ר שלא יכנסו לאזניו אלא ד"ת וכו' **ואשה המציאה זאת ומכ"ש חסיד צריך לראות שלא יהיו שמועתיו אלא דברי תורה.**

חידושי הרי"מ

תפילה

תפילה בלשון שירה, באמונה ובטחון שיקובל תפילתו

ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר. דאיתא בסה"ק (של"ה הק' פ' שמות תורה אור) פירוש על הגמרא צדיקים אומרים שירה לעתיד לבוא, היינו **שאמונת אלהי עולם תקועה בלבם כשצריכים להתפלל על איזה דבר מתפללים בלשון שירה, מחמת שמובטחים שבודאי יענה להם השי"ת והרי הוא להם כאלו כבר נתקיים אותו הדבר,** ע"כ (ועי' ספה"ק בני יששכר ר"ה). וזה הי' בחינת משה, וזפ"ה **ואתחנן אל ה',** דאיתא בספרים שתיבת ואתחנן מספר שירה, ונ"ל פרושו כנ"ל, דהיינו כי אעפ"י שמשה רבינו ע"ה היה צריך להתחנן אעפי"כ אמר בלשון שירה. ולפי"ז מתורץ למה אמר משה רבינו ע"ה דווקא בלשון חינון ולא בלשון אחר של תפילה, רומז לדברינו הנ"ל.

אור לשמים

כדי שיעלו תפילותיו דרך ירושלים, צריך שיהיה בכונת הלב

נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם, דברו על לב ירושלים, וקראו אליה וגו'. בעסק תורה ותפלה שהן דברים שעומדים ברומו של עולם שעל ידם נעשה תיקון גדול בכל העולמות ובני אדם מזלזלין בהם **שבעמדו להתפלל שאז חי' עת לעשות תיקון גדול ואדרבא נהפוך הוא שכל מחשבותיו של כל עסקיו במה שהוא עוסק בו כולם באים ומבלבלים אותו עד שאינו שומע באזניו מה שפיו מדבר** ואומר רפאינו ה' וכו' ראה בעניינו וכו' וגאלינו מהרה וכו' ברוך אתה ה' גואל ישראל ולבו בל עמו **והאיך יקובל תפלתו ויעשה תיקון למעלה השייך לשורש נשמתו או איך יהא עלי' לניצוצות קדושות ואותיות הנפולים כנודע אחר שלא נתן לב לשמוע הדיבורים של עצמו** וכו' .

וזהו **'נחמו נחמו'** שני פעמים ונחמו הוא מלשון וינחם ה' כי עשה את האדם (בראשית ו', ו') שהוא לשון חושב מחשבה אחרת לשון תשובה והכפל הוא על שני מדריגות התשובה תחלה מיראה ואחר כך מאהבה ומורה הפסוק דרך התשובה במה שקלקלו ואומר כי כעת אחר שתשובו העצה הוא **'דברו על לב ירושלים'** על הוא לשון עם פירוש דברו הדבורים של תורה ותפלה עם לב שלכם שנקרא ירושלים ועל ידי זה **'וקראו אליה'** כי בכל מה שתקראו ותתפללו תלך התפלה אליה פירוש אל ירושלים הנזכר ששם שער התפלה כנודע ממה שאמרו (מלכים-א ח', מ"ח) 'והתפללו אליך דרך ארצם' שכל התפילות צריכות לבוא עד שער שכנגד ירושלים **ואינן באין לחשער של ירושלים כי אם אותן שבאו מבחינת ירושלים שהוא הלב שנקרא כן כאמור וזהו כי על ידי שתדברו עם לב בחינת ירושלים על ידי זה 'קראו אליה' תהיה קריאתכם בא אליה אל השער של ירושלים** כו'.

מאור עינים

דבש תמרים

פנינים יקרים, מעצר חפרוה שרים, רעותינו הקדושים עצי התמרים

כי אל רחום ה"א לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את ברית אבותיך. ויובן עפ"י המבואר במס' שבת דלצדיקים לא תמה זכות אבות לעולם ולרשעים מישראל דתמה זכות אבות מ"מ ברית אבות לא תמה, ומפרשין בזה הכתוב ואף גם זאת בהיתם בארץ אויביהם וגו"ת, ר"ת תימה זיכות אבות מ"מ לא מאסתים ולא גאלתים לכלותם להפר בריתי אתם דייקא דברית אבות לא תמה, הרי מבואר דברית הינו שלא לכלותם כאמור, ועפ"ז מבואר כי אל רחום וגו' ולא ישחיתך ואף שאין עושין רצונו, והוא משום ולא ישכח את ברית אבותיך כאשר נשבע להם, ואף שתמה זכת אבות אך ברית אבות לא תמה והיא העומדת להם.

(ישמח משה)

☆

ואתחנן בעת ההוא לאמר ה' אלקים אתה החילות וגו'. ובמדרש מה אברהם אמר ה' אלקים מה תתן לי ואף משה אמר ה' אלקים אתה החילות וצ"ל הכוונה בזה שאמר בלשון אברהם, ויבואר בהקדם דברי האוהל יעקב לפרש ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה, כי ע"י תפילות אבותינו נעשה מעין הנובע ישועה בדורות שאחריהן, וזה שצוה ה' אותנו לזכור נסיו ונפלאותיו אשר עשה עם אבותינו כי עם זה מעוררים אנחנו אותן החסדים והנסים להחריק אלינו, וז"ש יענך ה' ביום צרה דייקא שאז רבו המסטינים, ע"כ ישגבך שם אלקי יעקב, מי שענה ליעקב בעת צרה הוא יענה אותך אבל לא מכחך לבד, וז"ש ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאחר שנגזרה גזרה וכבר הגיע עת צרה, לאמר ה' אלקים בלשון שאמר אברהם לעורר תפלתו להושע כמו שנושע באותו לשון בהתחננו אל ה'.

(ייטב לב)

☆

ויצוני ה' לעשות את כל החוקים האלה וגו' לטוב לנו כל הימים לחיותינו כהיום הזה. ונראה לפמ"ש בספרים לפי באין מליץ יושר מול מגיד וכו', שכשישראל אין עושין רצונו של מקום ח"ו ואין להם שום זכות להצדק ביום הדין, ובאמת הקב"ה מקור הטוב רוצה שיזכו בדין, אבל צריך לסתום פי המקטריגים שלא יהיה להם פתחון פה לקטרג, ולכן אם ישראל מקיימין איזה מצות מאותן החוקים שאין להם טעם אז גם הקב"ה יעשה מדה כנגד מדה לזכותם בדין אף שאין בזה שום טעם ושכל במה לזכותם, וזהו באין מליץ יושר מול מגיד פשע תגיד ליעקב דבר חו"ק, ר"ל שהם מקיימים החוקים, וצדקנו במשפט שבזה יוכל להצדק אותם בדין ובמשפט ע"כ, וז"ש ויצוני ה' לעשות את כל החוקים האלה לטוב לנו, שע"י קיום החוקים נוכל לזכות בדין באיזה אופן שיהיה וזהו לטוב לנו שנשיג טובה ע"י עשיית החוקים.

(קדושת יו"ט)

☆

אעברה נא ואראה את הארץ הטובה. במדרש אם אעברה נא בטל

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, ע"ד רבותי"ק עצי התמרים

ואתחנן אל ה', כשאדם עומד להתפלל יחשוב שאין לו אלא ה' עת ההוא'

ואתחנן אל ה' בעת ההוא וגו'. **שמעתי מפי אחי הרב ר' שמואל ט"ב אבד"ק גארליץ,** ע"ד שפי' בס' דברי אמת של הרב הק' זלה"ה מלובלין מאמרם (בראשית רבה סא- ו) **אין 'ועתה' אלא תשובה, כי האדם צריך לחשוב בכל עת כי מה שעבר אין וכלה באפס, ומה שעתיד אינו עדיין, ואין לו רק רגע שעומד בו, וראוי עכ"פ לעשות בו תשובה ע"כ דבריו.** והנה משה אדוננו היה ענוי מאד מכל האדם, ודימה בנפשו שאין בידו זכות מן העבר ולא מן העתיד, כמאמרם אל תאמן בעצמך וכו', **ולא נשען להתחנן אל ה' כי אם בשביל עת ורגע ההוא שעמד בו לפני בוראו, וזהו ואתחנן אל ה' "בעת ההוא" בשביל עת ההוא,** והבן.

ייטב לב (ואתחנן)

"קוק מיט דיינע אויגען, אין זעה אז עס קען ווייטער אזוי נישט גיין"

עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימה וצפנה ותימנה ומזרחה וראה בעיניך כי לא תעבר את הירדן הזה. ומחובתנו להיעצר לרגע לחשב את חשבוננו בעולם הזה, ולהסיק את המסקנה הנדרשת מאליה, **כפי ששמעתי פעם מהאדמו"ר הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זצוק"ל [בהיותו בעיה"ק ירושת"ו]** בהגדירו את האדם במצביו השונים שנפקחו עיניו ומגלה את מצבו האמיתי היכן הוא עומד, כמאמר הכתוב (דברים ג- כז) עלה ראש הפסגה **ושא עיניך ימה וצפנה ותימנה ומזרחה, וראה בעינך כי לא תעבר את הירדן הזה, קוק מיט דיינע אויגען, אין זעה אז עס קען ווייטער אזוי נישט גיין.** הוי מחשב חשבון עולמך, שובה ישראל, כי כשלת בעוונך.

מרבה חיים (להגר"ח ברים זצ"ל עמ' מה)

סלח נא ואם סלח נא בטל אעברה נא, ויובן לפימ"ש בפרד"א בכל שנה בעת שחטאו ישראל בבנות מואב באותו פרק פעור עולה למעלה לקטרג ולהזכיר עון וכשרואה קברו של משה חוזר ושוקע, ומבואר כי משה היה מוכרח להקבר בחו"ל מול בית פעור כדי לכפר על מעשה פעור, ובזה פי' באוה"ח ונשב בגיא מול בית פעור, אין ישיבה אלא עכבה עד עולם, שמשה רמז טעם קבורתו שם מול בית פעור, לבל יקטרג על ישראל, וברשי' עה"פ כי מת אנכי בארץ הזאת אינני עובר את הירדן, שאף עצמותי אינם עוברים, ובכן יתכן כי מה שבקש משה אעברה נא היתה בקשתו ליכנס ולהקבר בארץ, וע"ז השיב לו הקב"ה כי דבר זה לא יתכן כי אם יתקיים אעברה נא ויקבר בארץ אז בטל סלח נא שאם לא יהיה נקבר מול בית פעור יהיה להם האפשרות לקטרג בכל שנה, וע"כ אם סלח נא להסיר קטרוג פעור, אז בטל אעברה נא כדי שתקבר מול בית פעור מטעם האמור.

(דברי יואל)

☆

אעברה נא ואראה את הארץ הטובה. ובמדרש אעברה נא בטל סלח נא ואם סלח נא בטל אעברה נא, והביאור הוא עפ"י דברי מהריי"ד מבעלזא זי"ע לפרש נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם, וקשה למה אמר אלקיכ"ם בלשון נסתר, דהנה רשיז"ל פיוש עה"פ אנכי הי' אלקיך למה אמר בלשון יחיד, ליתן פתחון פה למשה ללמד סנגוריא במעשה העגל לומר לי צויתי ולא להם, וזהו נחמי נחמי, פי' דאחר הבכיה לדורות של בין המצרים על מעשה העגל, באה הנחמה יאמר אלקיי"ך בלשון יחיד, כדי שיוכל משה רבינו ללמד סנגוריא ולטעון לפני הקב"ה לי צויתי ולא להם ע"כ, והנה טענתו של משה רבינו אעברה נא היתה שגם הוא נכלל בבנ"י ויוכל לזכות בארץ הטובה אשר נשבע השי"ת לאבותינו לתת לנו, אבל ממה שטען לי צויתי ולא להמא"כ נחלק הוא מכלל ישראל ובטלה טענת אעברה נא, וזהו פי' המדרש אם אעברה נאאז אתה נכלל בתוך כלל ישראל וא"כ בטל סלח נא כי שוב לא יוכל לטעון לי צויתי ולא להם ואם סלח נא מחמת הטענה של לי צויתי ולא להם והלשרא של אנכי הי אלקיך נאמרה בלשון יחיד לך לבדך א"כ אין כאן טענת אעברה נא לעבור לארץ ישראל בתוך כלל ישראל, וזהו שאמר משה רבינו לבנ"י ויתעבר הי בי למענכם, היינו כי בעבור בנ"י לא נתן לו הקב"ה ליכנס לארץ כדי שיהיה להם סליחה וכפרה על חטאתכם במעשה העגל, ע"כ תלה את האשמה בהם.

(ברך משה)

☆

אעברה נא ואראה את הארץ הטובה. ובמדרש אתה אמרת אל תשלח ידך אל הנער והחלפת אותו באיל אעברה נא ואראה, וי"ל לפי מה שביאר הערוגת הבושם מה שמבקשין אנו בתפלה לזכור לנו עקידת יצחק עקידתו דוקא, עפ"מ דמבואר במדרש בשעה שיקש אברהם לעקוד את יצחק בנו אמר לו אבא בחור אנו וחוששני שמא יזדעזע גופי מפחדה של סכין ואצערך, אלא כפתני יפה יפה מיד ויעוד את יצחק, הי שגם בחיר הי אבינו יצחק חשש אולי לא יעמוד בנסיון, ומה יעשו אזובי קיר ומה יפלא עכשיו כשאין ביד אנוש פעוט כח להתגבר על יצרו ונכבוש תחת ידו, והיינו שאנו מתפללין שוא יתי"ש יזכור לנו זכות העקידה ע"כ, ולפי זה חידש כ"ק אאמוי"ר שליט"א שע"כ נשחט האיל תחת יצחק כי יצחק לא מסר נפשו בשלימות לשחוט עצמו כי הרי היה ירא מנסיון היצר וזאת היה נחשב בעיני אברהם לפגם וע"כ העלה תמורתו איל לקרבן על החטא עכתו"ד, והנה משה רבינו ידע כי מה שנגזר עליו שלא יכנס לארץ הוא מחמת פגם החטא של מי מריבה, ולכן היה מבקש זכותים איך יצדק עצמו לפני יתי"ש, ולזה אמר אתה אמרת אל תשלח ידך אל הנער והחלפת אותו באיל, והטעם שהיה צורך להחליף את יצחק באיל כי מאחר שבקש כפתני יפה יפה נפסל לקרבן, ונמצא כי יצחק ירא שמא לא יוכל לעמוד בנסיון, וא"כ מה יענו אזובי יר פשוטי עם כאשר באים לידי נסיון, ובזה רצה משה רבינו להמליץ על עצמו שיהיה לו ללימוד זכות.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

היה צריך לייעד ערי מקלט, ולא די שיגלה הרוצח לעיר אחרת, שלא יבואו להתחבר עמו

וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל. בפר' ואתחנן אמר רבינו דברי תורה בענין ערי מקלט שבפרשת השבוע, שמסיים שם הכתוב וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל, ולכאורה איזה שייכות יש לפסוק זה דוקא אחר פרשת ערי מקלט. והסביר רבינו דלכאורה צ"ב, **למה צריך הרוצח לנוס אל אחת מהערים האלה דוקא, ולמה לא יהיה די לו עונשו שיחול עליו חובת גלות וינוס אל איזה עיר שירצה.**

ואמר רבינו ז"ל דהנה **אם ינוס הרוצח לסתם עיר של אנשים, אז יכלו האנשים להתחבר עמו ללמוד ממעשיו, וזה סכנה גדולה להתחבר עם אנשים שאינם מהוגנים, וע"כ צריך לנוס אל הערים האלה דוקא, שגרו בה שבט לוי הצדיקים שלא חטאו בחטא העגל ולחמו מלחמת ד' ויודעים שאסור להתחבר עמו,** ובפרט שבט לוי שהיו מופרשים ומובדלים מהבלי העולם הזה, כמו"ש (דברים י- ט) על כן לא יהיה להם חלק ונחלה, ולהם לא יצמח שום תקלה שהם לא יתחברו עם הרוצה. **וזהו כלל גדול ויסוד ועיקר בכל התורה שחיובא רמיא להתבדל מאנשי רשע עושי עול, וע"כ נקיט להאי קרא אחר שנכתב פרשת ערי מקלט שמזה נלמד חובת ההתבדלות, לומר לך שזאת התורה דהיינו חובת ההתבדלות הוא כלל גדול בכל התורה.**

מושיען ש"י (ח"ו עם שט"ו)

אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן (ג כה).

נראה לפרש דברי הכתוב, כלפי מה שאנו רואים בימינו בעוה"ר היך שאנו פריצים בהרה"ק ומלמוד ומלאה בתועבות רמ"ל, וכל פינה ופינה הוא מלא בתיעות ופריצות וכל מיני תועבה, וממילא מי יפסר להסתכל בדוב המקומות שבארץ, מזוהרת הכתוב (במדבר טו לט) **ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם.**

לזה כאשר הרואה אותה הקב"ה למשה, התפלל משה ואמר, **אעברה נא "ואראה" את הארץ הטובה**, כי משה רבינו ביקש מאתו יתברך, דברצוני לעבור ולהכנס אל הארץ רק בתנאי ואראה, שאוכל לראות ולהביט בכל מקום שארצה, שיהיה כל הארץ אך ורק מקומות כשרים. וכן אנו מקוים למהר ולראות את הארץ, אחרי שיטהר מכל טומאה ותלאה, ורוח הטומאה יעבור מן הארץ, והתליליים כרות יכרתון, בציפית גואל צדק במהרה בימינו אמן.

דרשה יום שב"ק ואתחנן תשט"ו בארה"ק

וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים וגו' (ד לט).

נראה לפרש על פי מה שאמרו ז"ל (סוכה נב.) יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, וכל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו. ואנס עיקר הנסיון הוא כאשר נפ היצר הרע על האדם ואומר לו, הרי ממילא יקשה לך להתגבר ולעמוד בנסיון זמן ארוך, על כן למה לך להתחיל לנתוש אחי לאיזה זמן, הא ממילא אהיה אני הנותן, אבל אם יתאוה האדם לעצמו שלא יצטרך להתגבר עליו רק יום אחד, אז אינו קשה עליו כל כך להתגבר כנגדו.

וזהו רמז הכתוב, וידעת היו"ס, כי תדע ותתבונן ברק היום בלאוד יש לך התגברות היצר הרע, ואז יעלה לך בנקל שלא לחטוא, והשבות אל לבבך כי ה' האלהים.

מפי הרה"ג ר' מענדל הענדלער ז"ל, ששמע מפי רבינו ז"ל

גופא דעובדא הכי הוה, הרה"ג ר' מענדל ז"ל הניח תפילין לראשונה כשנעשה בר מצוה אצל מרן רבינו ז"ל, והיה אז ביום ה' לשבוע, ואביו הר"ר משה ע"ה לא היה לו פנאי להתפלל במנין של רבינו ז"ל ולומר אז ברכת ברוך שפטרני, על כן שאל מורבינו ז"ל אם יכול להמתין בברכתו עד יום השבת, והסכים רבינו לזה. אלא שהוסיף רבינו בצחות לשונו, דכדי שלא להכנים בספיקא למי נחשב העונות עד יום שבת קודש, תראה שלא יעשה שום עבירה עד יום שבת על כל פנים. ואחר כך הוסיף רבינו ואמר, דבאמת לשמור עצמו מן החטא רק יום אחד, אינו קשה כל כך רק עיקר דרך היצר הרע הוא לפתות האדם שקשה להתגבר כל כך ימים ולעמוד בנסיון זמן ארוך, ובזה פירש פסוק הנ"ל.

אז יבדיל משה שלש ערים וגו', וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל (ד מא-מד). יש להבין סיומות הפסוק של וזאת התורה וגו' לסיום פרשת ערי מקלט.

ונראה בשנקדים לבאר למה הצריך הכתוב אל הרוצח לנוס אל אחת מן הערים האל (שם פסוק מב) דוקא, כי למה לא יהיה לו עוצמו עצם הדבר שיחול עליו מוצא גלות, ויוכל לנוס אל איזה עיר שירצה. אך הענין הוא, שאם יום הרוצח לאיזה עיר שירצה, אז יוכלו האנשים הדריס שמה להתחבר עמו וללמוד ממעשיו, וזה סכנה גדולה להתחבר עם אנשים בלתי מהוגנים, על כן הצריכו הכתוב לנוס אל אחת מן הערים האל דוקא, לפי שבהם ישב שבט לוי (במדבר לה ו-ז) שהיו כולם לדיקים (שמו"ר פט"ו ס"ח), שלא חטאו בחטא העגל (שמות לב כו), ולחמו מלחמת ה' (שם פסוק כו), והיו מופרשים ומובדלים מהבלי העולם הזה, כמו שכתוב (להלן י ט) על כן לא היה ללוי חלק ונחלה עם אחיו, ולכן להם דייקא לא יצמא שום מקלה בנוסף בתוכם הרוצח הלזה, לפי שהם ידעו להזהר מלהתחבר עמו ושלא ללמוד ממעשיו.

אם כן נמצינו למדין מפרשת ערי מקלט חומת ההתבדלות מאנשים בלתי מהוגנים, לכן אחר סיום פרשת ערי מקלט אמר קרא זא"ת התור"ה, היינו שחומת ההתבדלות הוא כלל גדול ויסוד בכל התורה, דחיובא רמיא להיות בדלין מאנשי רשע עושי עול.

יום שב"ק ואתחנן תרח"צ בכורחין לוהאשוויץ יצ"ו

ולא תחמוד אשת רעך (ה יח) ובמסורה לא תחמוד תרין, דין, ודין (להלן ז כה) לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך. ולריך ביאור להבין הסייגות של הני תרי קראי להדדי.

ונראה לפרש דבא לרמז על ענין הגדן שפוסקין קודם השידוכין, כי מדרך העולם הוא שאם רואין בעצם הימים מחרי השידוכין שאין לנד החתר בחה לכלכל הוצאת הגדן, אזי מתירין קצר השידוכין, והרי ידוע מה שכתב הרמ"ע (מהע"ז סי' ג' ס"ק) מי שפסקו לו ממון הרבה לשידוכין וחזרו בהם, לא יענן כלתו משום זה ולא יתקוטט, ומי שעושה כן אינו מצליח ואין זיווגו עולה יפה (ועי' בחלקת מחוקק שם סק"ק). לזה בא המסורה להזהיר, לא תחמוד חשת רעך, היינו שתתיר קצר השידוכין בשביל תימוד חשת רעך, ומבאר לא תחמוד כסף וזהב, היינו כי תחמוד חשת רעך לפי שעת תקבל נדן הגון, אל תעשה כן ולא תתיר קצר השידוכין בשביל חוסר ממון.

מכתי"ק, פ' יתרו תרה"ץ

את ה' אלהיך תירא וגו' (ו יג). בסס' פסחים (דף כב:) שמעון העמסוני היה דורש כל חתים שבמורה, כיון שהגיע לחת ה' אלהיך תירא פירש (פירש"י, אמר מה תרבה ליתן עמנו) וכו', עד שבא רבי עקיבא ודרש חת ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים. ויש לדקדק על הלשון עד שבא רבי עקיבא, שהיה לו לומר עד שדרש רבי עקיבא, ומהו כוונתו בחומרו עד שבא, מהיכן בא.

אך יש לומר כי בעת שבא רב כתורת אל עיר חתרת, אז עליו לחקור תחלה אצל רב העיר ואצל התשובי העיר איזה פרטות נפרטו בעיר הזאת, כדי שידע באיזה עניתים לדרוש ולעורר. אמנם לכתורה אצל רב העיר יודע היטב מה מתרחש בעיר, אם כן היה מן הרחוי שהוא ידרוש לבני עירו, ולא התורח בבא מעיר אחרת. ולכן הדרך הנכון הוא כי רב התורח ידרוש אל הציבור, שייתו לדברי הרב ומרא דאתרא ההוא, ובזה יצא חובתו של מצות תוכחה.

ובזה יש לפרש הלשון עד שב"א רבי עקיבא, כי אז היה רבי עקיבא על אם הדרך ובא והגיע לאותו העיר, והיו מכבדים אותו שהוא לדרוש אל אנשי העיר, ואזה דרש לפניהם את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים, שדרש להם שייתו אל דברי הרב ומרא דאתרא ההוא, בכל מה שיאמר לפניהם.

דרשה יום שב"ק לפני קריה"ת שנת תרפ"ט בק"ק טעמעשוואר יצ"ו

שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד (ו ד). יש לדקדק על חומרו שמע ישראל דנראה כמיותר, דהא מילתא דפשיטא הוא לדרייכים לשמוע לציווי הבורא, הא לכך ניתנו המצות בשביל שישמעו אותן.

ונראה לפרש על פי מה שכתב ק"ז זללה"ה בישמח משה (פ' נצבים ד"ה והנ"ל בזה לכבר כתבו הספפה"ק) לתרץ קושית הילוע אין יתכן לומר לחטוא, הא ממה נפשך אם הוא מחמין שהקב"ה משגיח בכל, אין יכול להעיז פנים כנגדו ולחטוא, ואם אינו מחמין הרי הוא כופר בעיקר חלילה. אך חמרו חז"ל (סוטה ג.) אין אדם עובר עבירה חלא אם כן נכנס בו רוח שטות, והרי על שוטה אין שום קושיא, עכ"ד. ונחלה כי אף כשיודעים שיש בורא עולם, מכל מקום אין שמים על לב לחשוב מזה בחמת, ואין זה דבר הקשור בלב כראוי, ובשביל כך נכשלים בחטא ועון, אבל אם היו מתבוננים בזה תמיד, לא היו חוטאים בחהרה, וכשחוב ובעבור תהיה ירחתו על פניכם לבלתי חחטאו.

וזה שאמר הכתוב שמ"ע ישראל, והוא מלשון הבנה, כדכתיב (בראשית חא כג) כי שומע יוסף, ורלה לומר ללא סגי בחמירה לומר שחחמינים, אלא יתבוננו ויבינו וישימו על לב תמיד, כי ה' אלהינו ה' אחד.

ס"ג ויקרא תשכ"ז

אשר אנכי מצוך היום לעשותם (ז יא). ליתא בגמרא (עירובין נד.) היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם.

נראה לפרש על פי מה דתנן (אבות פ"ד מ"ב) בן עזאי אומר שכר מצוה מצוה, ופירשו (מדרש שמואל) כוונתם, שכשר מצוה היינו שיזכה לעשות עוד מצוה אחרת. וזה יש להעמים בדברי הגמרא, היום לעשותם, שחשתדל היום להתחיל בדרכי התשובה, ועל ידי זה למחר לקבל שכרם, רלה לומר דמיד למחר תקבל שכר עבודתך, שתזכה לעשות ולהוסיף עוד מצוה אחרת, כי מצוה גחת תסייע ותעזור לך לקיים מצוה אחרת, דשכר מצוה מצוה.

נאות דשא (להגה"צר שמואל דוד אוסאר ז"ל, אב"ד ור"מ דק"ק ניישטא יצ"ו)
ח"א עמוד תלט, ששמע מפי רבינו ז"ל במורחין להאשווין יצ"ו

ברכות עד בלי די

בשם קרוב לאלפיים חניכי מוסדותינו ועשרות הכלי קודש, נישא בזה אלומות גודש, בברכת מזלא טבא וגדיא יאה, מריחוק מקום וקירוב ליבאה, קדם מעלת כבוד ידידינו החשוב והנעלה, איש חי ורב פעלים נודע לתהילה, עושה ומעשה צדקה וחסד, בכל עת תמיד, האדם היקר באנשים, ראש וראשון לכל דבר שבקדשים, הוא הגבר אשר הוזיל זהב מכיסו לנדב היכל בית המדרש המפואר בתוככי בנין התלמוד תורת "בית חיים יעקב" שמו נקרא, על שמו ולזכרו של נשמת אביו האי גברא יקירא, ה"ה הרבני החסיד הנכבד איש החסד ורב להושיע תדירא, מוה"ר חיים יעקב זופניק ז"ל

הרבני הנגיד הנכבד והמפואר, מוכתר בכל תואר

מוה"ר יואל זופניק הי"ו

מגדולי בעלי צדקה בעיואב"י וויליאמסבורג יע"א

לרגל תת ה' שמחה בביתו
בהולדת בתו שתחי' למזל טוב

וצרופה ברכתינו המרובה, בכל לשון של הודאה וחיבה, שיזכה לראות ולרווות מכל יו"ח תענוג נחת, מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת, וימשיך לעמוד לימין מוסדותינו הקדושה, ובשכר זאת יתברך בכל ברכאן דנפישא, וכל טוב סלה.

המברכים ברגשי הוקרה והערכה

הנהלת מוסדות סאטמאר
בני ברק

סיפורי צדיקים, גביאור הפסוקים
המלאים זיו ונוגה לפיקים

ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר

מסופר על הרה"ק ר' מנחם מענדל מרימינוב זי"ע בעת אשר בתו הצדיקת אשת מו"ה ארי' לייבוש זללה"ה חלתה ונפלה למשכב והיא היתה גרמא דשמונה עשר ביר אשר נעדרו מעמו רח"ל ובליל שב"ק פר' ואתחנן הי' הרה"ק מתפלל בשמחה יתירה וריקודין בלכה דודי כדרכו בקודש ובסעודה הראשונה בליל שב"ק כאשר הי' מסיב בהתלהבות גדולה ושמחה יתירה באה לפניו כלתו של הרה"ק מוהרמ"מ מרימנוב וצעקה בבכי' יתירה כי בתו היחידה הנ"ל גוססת רח"ל, אזי כששמע הרה"ק את זאת סמך פניו על ידו כעין נפילת אפים איזה רגעים ואח"כ פתח את פיו הקדוש ואמר: כתיב "ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר" הנה הרעיא מהימנא מרע"ה הי' מתחנן אל ה' שהגם שיהי' "בעת ההוא" היינו בעת צרה רח"ל (מלשון בעתה ורעדה) עכ"ז "לאמר" שיהיה נשאר עומד על עמדו עם חוזק אמונתו ובטחונו בה' למען יוכל עוד לדבר דיבור לפני השי"ת, ואומר גם אנוכי להקב"ה הלא בידך נפש כל חי בכל עת ובכל שעה ומה איכפת לך כי יתעכב עוד הדבר ותשאר עוד בחיים ביום השב"ק שלא תבטל אותי משמחת השב"ק, והי' יושב וגומר סעודתו ברינה וצהלה ולא היה נראה עליו שמץ של עצבות, ואכן כך הוה שנשארה בחיים עד יום ב' שלאחריו תנצב"ה.

(בארות המים)

אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה

בימי הרה"ק בעל מגלה עמוקות זי"ע בק"ק קראקא, בא לשם בחור אחד לא נודע מאין הנהו, וחפש לו מעמד לשרת שמה, ונשתכר אל בעה"ב אחד בעל חנות גדולה להיות משרת בחנותו, ועשה עבודתו באמונה, ותנאי עשה לו עם הבעה"ב, שיוכל לילך ערב ובוקר לתפילה אל ביהכ"נ, והסכים הבעה"ב לזה, ומאז בא הבחור בהחנות נתברך הבעה"ב לרגלו בשפע ברכה, פע"א הלך הבחור המשרת הזה לביהכ"נ להתפלל תפילת שחרית כמנהגו, בתוך כך באו סוחרים ממרחקים והמון רב אל חנותו של בעה"ב, עד שלא היה יכול הבעה"ב למלא את חפצם לתת לכל אחד משאלותיו כדבעי, והבחור הלז איחר לבוא, ויהי כי קרא הבעה"ב כמה פעמים עליו ואמרו לו כי עוד לא בא מביהכ"נ, וילך הבעה"ב בחרי אף לראות מדוע בושש מלבוא, אם מאריך בתפילתו יסלח לו, ואם אך מבטל זמנו בבטלה אז יקח נקם ממנו, וכאשר בא לביהכ"נ וימצאהו עומד ומסתכל כלפי מעלה על ציורי התקרה, ואין אומר ואין דברים בפיו, וירץ אליו בחמת רוחו ויכהו מכת לחי, וכל המתפללים שמה נאספו לראות מה זאת, ונתבייש הבעה"ב ויעזוב את ביהכ"נ וילך לחנותו, והבחור הלז כשסילק את תפיליו והניחם בתיק שלהם לא שב לבית אדוניו עוד, אלא הלך אל בית הרה"ק בעל מגלה עמוקות שהי' מכירו כדי ליטול רשות ולהפרד ממנו, ויתמרמר הרה"ק לנגדו: למה זה תעזבנו, אבל לשוא הי' כל הפצרותיו וללא הועיל, כי ירט הדרך לנגדו, ויאמר לו הרה"ק עכ"פ אל תפטור אלא מתוך דבר הלכה למען יהי' לי למזכרת נצח, הנה יגעתי בחיבורי מגלה עמוקות ואמרתי רנ"ב אופנים כמנין ר"ב ל"ך על הפצרת מרע"ה ליכנס לא"י, אמור לי גם כבודו מה בזה אשר לא הבאתי בספרי, ויאמר לו הבחור: יש אתי רמז מה שלא מובא בספריכם, להיות שיש ארבע חיות הקודש הנושאות המרכבה עליונה, והכסא כבוד לה ד' רגלים, ואמרו חז"ל האבות הן המרכבה, והמה שלשה רגלים, ורצה משה ליכנס לא"י וע"י קדושת הארץ יוכל להגיע למדריגה להיות הרגל רביעי שבמרכבה, וא"ל הקב"ה: "אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה", כי כבר הכינותי את דוד עבדי להיות ברגל הרביעי, ורמז לזה כי "בדבר" - ר"ת בן"ן ד'וד ב'רגל ר'ביעי, עד כאן. ויפטור ממנו ופרח לו איש האמת, ויהי בראות בעל החנות כי אין הנער נתחרט מאוד על שביישו ברבים, והלך במר נפשו להרה"ק בעל מגלה עמוקות, ובבואו לביתו אמר לו הרה"ק: מה שהכית אותו על הלחי, הוא לא הרגיש כלל, ולו לא עשית מאומה, אך לי עשית, הרחקת ממני אוהב וריע, ולא אראה אותו עוד, ושש אנוכי על אמרותיו שהניח לי.

(מבשר טוב)

לשון חכמים

לשון חכמים צדקו וישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

רק השמר לך ושמור נפשך מאד וגו' ופן יסור מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך וגו', אשר יִלְמְדוּן ליראה אותי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם יְלַמֵּדוּן: (ד, ט). נראה לפרש **בדרך צחות** על אותן בני אדם שהם עסוקים בהבלי עולם, ומטפשין ומסירים מעל לוח לבם מצות ה'שי"ת, גם בעמדם בתפלה שפתותיהם נעות ולבם בל עמהם, ורק את בניהם אשר יוולד להם הם מייסדן אותם ללכת אל בית הספר שלא לבטל רגע אחת, רק יעסקו בתורה ותפלה, והוא אינו משים אל לבו מה שהוא ממעט בעבודתו יתברך שמו, ואיך ימלא לבבו להוכיח אחרים בשבט מוסר ובניו מומם, ואינו מרגיש מומו הפוסל אותו.

וזה שמרמז הכתוב **השמר לך וגו' ופן יסורו מלבבך**, ר"ל אתה בעצמך תסור מלילך בדרכי השם. **והודעתם לבניך**, היינו שתוכיח רק את בניך שהם ילמדו, ועל עצמך לא תשגיח כלל. לא זו הדרך ישכון אור, רק אשר יִלְמְדוּן ליראה וגו', שהם עצמם ילמדו מקודם ליראה וגו', ואח"ב את בניהם **יְלַמֵּדוּן.**

תפארת שלמה

מרכז המוסדות דרבני יואל

מסאטמאר

קרית יואל
בני ברק

נתייסד ע"י כ"ק מרן רבינו הקדוש"ט זיעוניכ"ע

מחדש ע"י כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

רב ברכות
ושובע שמחות

ברגשי הוקרה והודאה, נשגר בזה ברכת מזלא טבא וגדיא יאה, משמי מרומא עילאה, קדם ידידינו החשוב מיקירי קרתא דשופרא, **י"ש-שכ"ר** למעשיו הטובים ופעולותיו הכבירים, הוא הגבר אשר עומד בראש מוסדותינו הק' בעיר ה' שמה, בהתמסרות נאמנה ועצומה, מופלג בתורת ה' תמימה, ו**בצלא"ל** עשה את כל אשר ציוה ה' לעמוד על משמרתו משמרת הקודש, לו זרוע עם גבורה, ברוח נאמנה ומסורה, ועומד לעזר ול**ישעי'** בהנהלת והרמת מוסדותינו הק' בירושלים עיה"ק המתנוסס לתפארה, איש חמודות רב תבונות, שמו מהללים בשפתי רננות,

הרבני היקר והמפואר, מוכתר בכל תואר

מוה"ר ישכר בצלאל ישעי' יאקאב הי"ו

מנהל מוסדותינו הק' בעיה"ק ירושלים ת"ו

לרגל אירוסי בתו שתחי' למזל טוב

עב"ג החתן החשוב המופלג בתוי"ש

כמר **חנני' יו"ט ליפא שטערן** ני"ו

בן ידידינו האי גברא יקירא, מיקירי קרתא דשופריא

מוה"ר זוסיא ארי' שטערן ני"ו

גבאי בית מדרשינו "ברך משה" בעיה"ק ירושלים ת"ו

וצרופה ברכתינו המרובה, בהודאה וחיבה, שיזכה לרב תענוג ונחת, מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת, וימשיך בעבודת הקודש ביתר שאת וביתר עוז במידה מרובה וגדושה, ובשכר זאת יתברך בכל ברכאן דנפישא.

המברכים ברגשי הוקרה והערכה אסירי התודה והברכה
ידידיו מוקיריו השמחים אתו בשמחה

הנהלת מוסדות סאטמאר בני ברק

ואתחנן אל ה' וכו'. וברש"י אי' שהתפלל תקט"ו תפילות כמספר ואתחנ"ן, והנל"פ עפי"מ דאי' בספרי קבלה מקדש של מעלה מאן בנאיה, הקב"ה ומחנה דיליה בנאיה לכותל ראשון, אברהם בנאיה לכותל שני, יצחק לכותל שלישי, יעקב לכותל רביעי, ומשה בנאיה לגג, עכ"ל. ולכאורה קשה להבין מה הפי' במ"ש קוב"ה ומחנ"ה דיליה וכי הקב"ה צריך למחנה שיעזרוהו, אך י"ל דהכוונה הוא דהשם של בנין הוא מספרו מחנ"ה, וז"ש הקב"ה ומחנ"ה דיליה כוונתו על השם מחנ"ה שלו, וזהו הפי' בגמ' (פסחים פ"ו.) לא כאברהם שקראו הר וכו' ולא כיצחק שקראו שדה אלא כיעקב שקראו בית, דהנה כל אחד מהם כשבנה את הכותל הוסיף לו עוד מספר מחנ"ה, לכך אברהם שהוסיף מחנ"ה (על מחנה שכבר הי' מהקב"ה) ע"כ קראו ה"ר (כמספר ב' פעמים מחנ"ה עם הכולל) ויצחק שהוסיף עוד הפעם מחנ"ה קראו שד"ה (כמספר ג' פעמים מחנ"ה) ויעקב הוסיף עוד מחנ"ה לכן קראו בי"ת (כמספר ד' פעמים מחנ"ה) ולפי"ז הי' צריך מרע"ה כשבנאיה לגג להוסיף ה' פעמים מחנה כמספר ואתחנ"ן, וזהו הענין שנאמר במרע"ה שהתפלל תקט"ו תפילות כמנין ואתחנן דהיינו הגימטרי' של ה"פ מחנ"ה ולכן ביקש אעברה נא ואראה את הארץ וכו' ההר הטוב הזה והלבנון זה ביהמ"ק דהיינו שיוכל לבנות את ביהמ"ק ע"י הצירוף של ואתחנ"ן.

(הגה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע)

☆

ועבדתם שם אלהים מעשה ידי אדם אשר לא יראון ולא ישמעון ולא יאכלון ולא יריחון, ובקשתם משם את ה' אלוקיך ומצאת וכו'. ויבואר עפי"מ דאי' במדרש (שהש"ר עה"פ אמרתי אעלה בתמר). דנבוכדנצר הי' מפתה לדניאל שיסגוד להצלם אשר עשה, ואמר לו אתה תראה שמעצמך תשתחוה לו, מה עשה אותו רשע נטל ציץ של כהן גדול שהיה חקוק עליו שם המפורש ונתנו לתוך פיו של הצלם, ומתוך כך דיבר הצלם אנוכי ה' אלוקיך וממלל רברבן, כיון דחמי דניאל כן אמר אמר לנבוכדנצר שיתן לו רשות למיסק ולנשק לצלמא על פומיה, וסלק והשביע להציץ ואמר לו בשר ודם אני ושלוחו של הקב"ה אני וגוזר אני עליך שתבוא אחרי, בא לנשקו והוציא בלעו מתוך פיו, אח"כ מתכנשין והוו מקלסין קדמוהו ולא עביד כלום, הרי מצינו בהצלם של נבוכדנצר שהי' מדבר וקורא בגרון אנוכי ה"א, אך לא היה בצלמו של נבוכדנצר שום ממש ח"ו, רק השם המפורש שהיה טמון בו הוא היה מדבר בו, והשתא א"ש דכל זאת רמזה כאן התוה"ק ואמר כי יבוא עת אשר והפיץ ה' אתכם בגולה, בגלות בבל, ועבדתם שם אלוהים מעשה ידי אדם, היינו הצלם של נבוכדנצר, אשר לא ישמעון ולא יאכלון ולא יריחון, אך לא אמר ולא ידברון, כי באמת הצלם הלז דיבר בקול גדול וחזק, ואף שתראו שידברון אל תדמו בנפשכם ח"ו הואיל כי כן יש בו ממש, ותטעו ח"ו לעבוד אותו בראותכם הפלא הזה, רק ובקשתם מש"ם את ה' אלוקיך, ואז ומצאת אותו, בפיו של הצלם ואז תדע שאין הדיבור מצד עצמו של צלם.

(סערת אליהו מהגר"א זצ"ל)

דורש טוב

ובתים מלאים כל טוב אשר לא מלאת, ובורות חצובים אשר לא חצבת כו', ואכלת ושבעת: (ו, יא), קשה אמאי בבתים כתוב הלשון 'אשר לא מלאת', וגבי בורות כתיב 'אשר לא חצבת'.

ונראה דהנה דרשינן בגמ' (חולין יז.) בסיפא דקרא 'ואכלת ושבעת' דהתורה הקדושה התירה לבני ישראל בשעת כיבוש הארץ לאכול ממה שימצאו בבתי הגויים, ואפילו 'קדלי דחזירי' היינו גם מאכלות אסורות. אבל היינו דוקא משל העכו"ם. ולכן **היו צריכים להזהר שלא לקנות את הדברים לעצמם כי אז היה נאסר עליהם כיון שמסולק מזה שם עכו"ם.**

וא"ת הא בשעה שכבשו את הבתים ממילא יקנו את מה שבתוכם ויאסרו עליהם המאכלות, זה אינו כיון דאמרי' בגמ' בנדרים (דף ל"ה) **דאיסורא לא ניחא ליה דליקני.** וכבר כתבו התוס' בפרק חזקת הבתים (ב"ב נ"ד ד"ה אדעתא) **דהיודע שיש איזה חפץ בחצירו והוא אינו מתכוין לקנותו לא קני.**

אכן 'לא ניחא ליה דלקיני' וכו', זה לא שייך לומר גבי 'בור', ד'בור' שחייבה עליו תורה (בפר' משפטים), נעשה בעל כרחו רשותו של החופרו, כמבואר במס' בבא קמא (דף כ"ט) "שני דברים אינם ברשותו של אדם, **ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו, ואלו הן בור ברה"ר** וחמץ בפסח". וממילא גבי בור אי אפשר לומר דלא קנו הדברים שבתוך הבור. **דכיון שהתורה זכתה לו בבור, זכה בעל כרחו גם בכל מה שבתוכו.**

וממילא אם היו ישראל בעצמם חוצבים בורות, היו הדברים של העכו"ם שימצאו בתוכו נקנין להם, והמאכלות האסורות שבתוכם נאסרים עליהם, דהוי דידהו ואין בזה שום היתר, ולכן שפיר מדוייק לישנא דקרא דגבי בורות כתיב 'אשר לא חצבת', דאילו היו חוצבים כבר לא שייך לומר 'ואכלת ושבעת', אבל גבי בתים כתיב 'מלאים כל טוב אשר לא מלאת' כי בכאו"פ מותר מה שבתוכם דכיון ד'לא ניחא ליה דליקני' יש היתר ד'ואכלת ושבעת'.

צפנת פענח

אמירה נעימה

ליקוטים מבאר הפרשה וגדולת מעלת היום

הרב שמעון הלוי יוושעף

חנ"ו וענו ושמע תפילתינו

קדושת וגדולת **שבת קודש פרשת ואתחנן**. מודעת זאת **ואתחנן בעת ההוא לאמר**, דהעת ומעלת שבת זו גדולה היא עד למאוד.

זכרו תורת משה במצות שבת גרוסה, דבפרשה זו קוראים בו **העשרת הדברות**, מי יתן והיה לבבם זה ליראה למען יטב להם, **דבשבת זו מתעורר מעמד מתן תורה**.

האמנתי כי אדבר, דבפרשה זו נשפע **כח האמונה בהשי"ת** דקוראים בו **שמע ישראל, ואהבת את ה"א בכל לבבך ובכל נפשך**.

הרי בשבת זו אתקינו סעודתא **דמהימנות"א** דנשפע אמונה, **אתה הראית לדעת כי ד' הוא האלקים אין עוד מלבדו**.

ושבת קדשך באהב"ה וברצון הנחילנו, דבשבת זו מתגלה **אהבת השי"ת לישראל**, דקוראים בתורה **לא מרובכם מכל העמים חשק ד' בכם וגו', כי מאהב"ת ד' אתכם**.

ודבר זה מרומז במאמרינו בתפילת השבת:

ישמח משה במתנת חלקו כי עבד נאמ"ן קראת לו - דבפרשה זו קוראים בו **האמונה** בהשי"ת **פרשת קרי"ש**, שמע ישראל, ואהבת בכל לבבך ובכל נפשך. וכמו כן הכתוב **אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו**, הרי נשפע לכל אחד בעת הקריאה, **נאמ"ן קרא"ת לו**, כח האמונה כשקוראים את הכתובים הללו בפרשה זו.

ושני לוחות אבנים הוריד בידו - דבשבת זו קוראים בפרשה את **העשרת הדברות**, ויכתבם על שני לוחות אבנים ויתנם אלי.

וכתוב בהם שמיר"ת שבת - **דבכתובים** בפרשתן כתוב **שמו"ר** את יום השבת לקדשו.

וכן כתו"ב בתורתי"ך - דכשקוראים הכתובים בתורה, הקריאה מעורר את הזמן דיושפע לנו כל ההשפעות הקדושות האלו.

ולא נתתו לגויי הארצות - ככתוב בפרשתן לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם, **כי מאהבת ה' אתכם**, הרי דבשבת זו מתגלה אהבת השי"ת לישראל, והיינו **לישראל עמך נתתו באהב"ה**.

חז"ק ימלא משאלותינו - דברים נוראים כתב **בבעל הטורים** בפרשתן, על הכתוב, **ואתחנן אל ה'**, וז"ל: **לעיל** (הכתוב האחרון מפרשת דברים) **כתוב דאמר משה לישראל לא תיראום כי ד' הוא הנלחם לכם, וסמיך ליה ואתחנן, דאמר משה, "חזקתי את ישראל אולי ירחם עלי"**, הרי הדברים נוראים, דמשה רבינו אדון כל הנביאים, שהוציאנו ממצרים, וקרע לנו את הים, ונתן לנו את התורה, והוריד לנו את המן, איזה זכות הוא מעורר כשהוא מתחנן אל ה' ליכנס לארץ, **"חזקתי את ישראל אולי ירחם עלי"**, דבזכות שאמר לישראל "לא תיראום" וחיזקם, בזכות זה ואתחנן...

הרי לנו מדברי בעל הטורים, גודל מעלת אמירת דברי חיזוק ועידוד, **חז"ק ויאמץ לבך וקוה אל ה'**. ויש להמליץ בנוסח הזמירות במוצאי שבת, **חז"ק ימלא משאלותינו, אמי"ץ יעשה בקשתינו**, דבזכות **החז"ק ואמ"ץ** שמחזקים איש את רעהו, בזכות זה **יתמלא משאלותינו ויעשה בקשתינו**.

חננו וענו ושמע תפילתינו, חנ"ו בפרשת ואתחנן, **ענו ושמע תפילתינו**, דהוא עת רצון שיתקבלו התפילות, כדכתב **בשפת אמת** דתפילת משה רבינו ע"ה ליכנס לארץ לא נענה, נראה שהיא **להעלות כל תפילות בני ישראל אשר אינם יכולים לעלות**, כל אותן התפילות הפסולות יש להם תיקון ועליה על ידי תפילה זו, ואף שלא נעשה בקשתו לא היה לבטלה ח"ו תפילה זו, אלא הועיל תפילה זאת לבני ישראל, עכלה"ק.

וכן בהמשך הכתובים בפרשתן, **כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקינו בכל קראינו אליו**, ובתרגום פי' **קריב ליה "לקבל צלותיה"**, הרי בפרשה זו נשפע לנו **לקבל צלותהון** בכל קראינו אליו, והיינו **חנ"ו**, בפרשת **ואתחנן**, ענו ושמע תפילתינו.

חמשה עשר באב

מזמור שיר ליום השבת טו"ב להודות. בשבת קודש זו חל **יום חמשה עשר באב**, לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים.

ובספה"ק **חמרא טבא** (להרה"ק רבי אברהם שמחה מבארנוב זי"ע) כתב דהוא עת רצון, ורמז לדבר בפרשתן **ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר**, כי א"ל י"י **ב**'עת ה'הוא ראשי תיבות **י"ה א"ב** (ותיבת ההו"א גימטריא טו"ב), שהוא **יום טוב** לישראל, ובחמשה עשר באב הזמן מסוגל להיוושע בכל מילי דמיטב.

וכתוב בשם **הבעש"ט הק'** זי"ע כפי **מספר הפעמים שמברך לחבירו בכתיבה וחתימה טובה מט"ו באב עד ראש השנה**,

כמו כן **יהי' לו מליצים ישרים אשר ילמדו עליו זכות**, והיינו מלאכי רחמים משרתי עליון חלו נא פני קל, **במיט"ב הגיו"ן**, דכמה **שהגה** ואמר בפיו כתיבה וחתימה **טוב"ה**, כמו כן זוכה **למלאכי רחמים** המליצים בעדו זכות, ויושר יליצו בעדו חיות אש.

גדולת ומעלת שבת נחמו

בהפטורה, **נחמו נחמו עמו יאמר אלקיכם**. איתא במדרש, **לכל הדורות באתי לנחם**, אמר אלקיכם אין כתיב כאן, אלא **יאמר אלקיכם**, עכ"ל. דבכל שנה בשבת זו הקב"ה מעביר רוח של ניחומים לעמו, נחמו נחמו עמי, בכל דור ודור.

ובמהרי"ל כתב כי שבת נחמו הוא השבת הסמוך שאחרי תשעה באב, **וישמחו כל העם ויבטחו בנחמת הגואל**.

ובספר מנהג טוב כתב, **וכבוא ערב שבת נחמו חייב לספר עצמו, לשמח גופו ולקבל השבת בשמחה ובטוב לבב, ויתנחם בנחמות מרובות וה' ינחמנו בנחמת ציון וירושלים**.

בשפת אמת כתב לבאר **נחמו נחמו עמי**, ובמה ינוחמו, בזה שיודעים **"יאמר אלקיכם"** דהשי"ת איתנו, **ובזה ננחם דיודעים אנו שהקב"ה אתנו בכל עת ובכל זמן**, ואף בגלות הזה דבוקים אנו בבורא כל עולמים ומתחזקים באמונת אומן, וזאת נחמתינו. עכתודה"ק.

וכדאיתא בשיר השירים **אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבואי**, וכתב רש"י וז"ל: **אתי מלבנון כלה**, כשתגלו מלבנון זה, היינו בית המקדש (כדכתיב בפרשתן אעברה נא ואראה את ההר הטוב הזה והלבנון הוא ביהמ"ק), **אתי תגלו**, כי אני אגלה עמכם, **אתי מלבנון תבואו**, וכשתשובי מן הגולה אני אשיב עמכם, **ואף כל ימי הגולה בצרתך לי צר**, ולכן כתב **את"י** מלבנון תבואי וכו', לומר **משעת יציאתכם עד שעת ביאתכם כאן אני עמכם בכל אשר תצאו ותבואו**, עכ"ל.

וזה יתבאר **גם כי אלך בגיא צלמות**, דאפילו שאנו הולכים בגלות, לא אירא רע, **כי את"ה עמדי**, וכפי שנאמר **את"י** מלבנון תבואי, אני עמכם כל ימי הגולה, ולכן **שבט"ך** אף כי הכיתני **בשב"ט עברתך**, בגלות המר הזה, **ומשענת"ך** השי"ת למשען לי, **המה ינחמוני**, זה הנחמה שלי, כמו דכתיב **נחמי נחמי עמי יאמר אלקיכ"ם**, דמזה מוכח שהקב"ה איתנו בגלות, וזאת נחמתי כי בכל צרתם לו צר.

את"י מלבנון תבואי, דמשעת יציאתכם עד שעת ביאתכם אני עמכם, בכל אשר תצאו ותבואו, וכבר אמרו **דההבדל בין גולה לגאולה**, הוא האות אל"ף, **דאם יודעים כי הקב"ה האלופו של עולם נמצא איתנו בתוך הגולה ומתחזקים באמונה שלימה**, מזה נעשה מהגולה גאול"ה.

אתי מלבנון תבואי תשורי מראש אמנה. ובמדרש איתא, **הר יש בגבולה של ארץ ישראל ושמו אמנה, ולעתיד לבוא מתקבצין כל הגליות לשם, ואומרים עליו שירה**, הה"ד **תשורי מראש אמנה**.

ובשם הרה"ק **מהרי"ד מבעלזא** זי"ע כתב דהמדרש משמיעני בזה **גודל מעלת האמונה**, דמפני מה נקרא שם ההר אמנ"ה, ועוד זאת כשמתקבצים כל הגליות לעתיד לבוא מפני מה ישארו לעמוד על הר אמנה שהיא בגבול ארץ ישראל לומר עליו שירה, הרי מוטב שיכנסו קודם לארץ ואח"כ יאמרו שירה.

אלא דבזמן הגלות יש לנו הזכיה לעבוד את השי"ת מתוך אמונה, דבזמן החשכות וההסתרה מתחזקים בני ישראל באמונה חזקה השלימה בבורא כל עולמים, אך לעתיד לבוא כאשר עין בעין יראו בשוב ה' ציון ומלאה הארץ דעה את ה', שוב לא יוכלו לעבוד בבחינת אמונה, דהרי יראו בחוש **ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדו כי פי ד' דבר**. כי אמונה הוא רק כשאין רואים ומאמינים בו ית"ש, ודבר זה יש לנו רק בהיותינו בגלות.

ולכן לעתיד לבוא כאשר יתקבצו כל הגליות יעמדו בגבול ארץ ישראל, כשעוד רגע קט יכנסו לארץ ושוב לא יוכלו לעבוד את השי"ת מתוך אמונה תמימה וטהורה, לכן ישארו מקודם לומר שירה "בגבול" ארץ ישראל, **על ההר ששמו אמנה**. ומרמז על ההרים שעברו על ישראל בגלות, ובכל זאת התחזקו באמונה, ועל זה יאמרו שירה, שישתוקקו עוד רגע אחת לעבוד עבודת ה' באמונה נכונה, לכן **תשורי מראש אמנ"ה**, לומר שירה על ההר אמנה על אשר זכו להתחזק באמונת אומן בימי הגלות.

וכעין זה מתאמרא בשם מרן **רביה"ק זי"ע** לבאר מאמרם ז"ל **עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבחו"ל שיקבעו בארץ**. ובקדושת לוי הוסיף דק"ו הוא לבתי ישראל הכשרים אשר מקיימים שם תורה ומצוות בכל עת ובכל זמן בוודאי עתידין שיקבעו לעתיד לבוא באר"י, עכתודה"ק. ולכאורה הרי לעתיד לבוא יוכלו להיבנות בתים חדשים ומתוקנים באר"י, ולמה יצטרכו לקבוע בארץ הבתים מימי גלותינו, אלא דאין הכי נמי שיוכל להיבנות בית מתוקן כראוי וכנכון, **אולם כותלי הבית שספוגים באמונה והתחזקות בתוך ימי גלותינו** כאשר החושך יכסה ארץ, ועל אף כל הצרות והתלאות וטירדות הזמן התחזקו באמונה טהורה, הרי קורות כאלו לא יהיו לעתיד לבוא, ואז יהיו בגעגועין וכיסופין והשתוקקות לעבודה מתוך אמונה, ולכן **עתידין בתי כנסיות שבחו"ל** וכן בתי בני ישראל **שיקבעו בארץ**, דכל בית אשר התחזקו בו, הרי **כותלי ביהמ"ד וקורות ביתו שבלוע בהם העבודה מתוך אמונה יקבעו בארץ לעתיד**.

חדו סגי ייתי על חדא תרתי נהורא לה ימטי. דאיתא בספה"ק **דנחמו נחמו** בכפליים גימטריא כמנין **"אור"**, והיינו שמחה רבה ויתירה, **על חד"א** על תיבה אחת **תרת"י** והיינו נחמו נחמו **בכפליים**, דעולה כמנין **או"ר**, ועל ידי כך **נהור"א לה ימטי**, דבמהרה נזכה שיאיר כאור יום חשכת לילה, **אור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו במהרה לאורו**.

ובשער ישששכר (להרה"ק ממונקאטש זי"ע) כתב **דמנהג ישראל מהמשה עשר באב לברך את רעהו בברכת כתיבה וחתימה טובה**, ורמז לדבר **"חמשה עשר באב"** עולה כחשבון **"כתיבה וחתימה טובה"**.

בס"ד

ובהם נהגה יומם ולילה

התאחדות אברכים

ש"י קהל יטב לב ד'סאטמאר

ניתוסדה ע"י כ"ק מרן רבינו הקדוש זי"ע - במשאת כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

וויליאמסבורג

בס"ד

מודעה משמחת

שמחים אנו להודיע לקהל אנ"ש שוחרי וחובבי תוה"ק ומצותי'

שלרגל חדשי הקיץ הבעל"ט ממשיכים

בשיעור הנפלא

בדינים וענינים שונים לדעת את המעשה אשר יעשון

הנלמד בכל יום ראשון - בשעה 11:30 לפנצ"ה

נלמד בטוטו"ד ע"י הרה"ג פה מפיק מרגליות

רבי
שלמה שבתי קעסטנבוים
שליט"א

מגיד שיעור בקהלתינו הק'

ביום ה' פרשת עקב

בשעה 5:00 אחצ"ה

ילמדו היקף נפלא בענין פרשת השבוע:

בענין תחילת וסוף זמן תפלה

אימתי מתחיל זמן תפלה לכתחילה ובדיעבד // ומה הדין אם צריך להתפלל בהשכמה // ואימתי סוף זמן תפלה // והאם די אם התחיל שמו"ע בתוך הזמן // והאם גם חזרת הש"ץ בעינן בזמן תפלה // ומה הדין להתפלל ביחידות אם יש לו מנין רק אחר סוף הזמן // ואמאי נהגו כמה קדושי עליון להתפלל אחר זמן תפלה ועוד

נושא הפרשה: ולעבדו בכל לבבכם - זו תפלה

718-682-2020 #5-1

קול התאחדות אברכים

ואחר השיעור יהא ניתן לשמוע על **5-2**

לדעת את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון

שינוי זמן לימי הקיץ

בכל יום ה' - בשעה 5:00

בזמן שהרבה בנ"א נמצאים על אם הדרכים

זכות השיעור

נתנדב ע"י ידידינו הרבני הנגיד

מוה"ר ר' יואל בן יכט הי"ו

לברכה והצלחה ונחת מכל יוצ"ח

בינת יקרת
מאמר מקיף ויסודי להרחיב הידיעות בענינא דיומא ופרשת השבוע

הני תלת מילי בספרן של צדיקים:

שבת נחמו - חמשה עשר באב התחלת ימי הרחמים והרצון

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

שנה זו שאנו עומדים בה שנת ה' תשפ"א לפ"ג נדירה הוא מכל השנים עם כמה וכמה ענינים כידוע, וא' מהם הוא שחל יום חמשה עשר באב ביום שבת קודש הנקראת ע"ש הפטורת הפרשה 'שבת נחמו'. ובמאמר זו נבאר קצת גודל מעלת היום של חמשה עשר באב הידוע לכל דביום הזה מתחיל קדושת ימים הנוראים, וכמו"כ גודל מעלת שבת קודש זו המבואר מפי סופרים וסופרים.

באמת מקור הדבר לשמוח בשבת נחמו מצינו עוד בדברי הקדמונים, ועיי' ב'ריטב"א' בסוף מס' תענית (ל:) על מתני' אמר רשב"ג לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וערב יו"כ - פי' שם הריטב"א בלשונו: פרישנא יום הכפורים שניתנו בו לוחות שניות וט"ו באב שבו ידעו שכלו מתי מדבר בשנת הארבעים, **ומפני זה נהגו לעשות סעודה בשבת שלאחר ט' באב** עיי"ש.

ובספר 'יוסף אומץ' סימן תתצ"ד כתב: דמפני זה קוראין שבת שאחרי ט"ב שבת נחמו על שם הפטרה משא"כ בשאר שבתות השנה, [חוץ משבת שובה שנקרא ג"כ על שם ההפטרה], **ומרבין בו בפיוט ובזמרה, וראוי להתענג בו יותר משאר שבתות השנה**, וכן כתב בדרשות בן שועב [תלמיד הרשב"א] פרשת ואתחנן (כנראה מדבריו חל בשאותו שנה ג"כ יום הט"ו ביום השבת) שמצוה לעשות כיו"ט, וז"ל שם: **"ולכן נהגו לעשות זה השבת הזה אחר ט' באב כיום טוב והיא מצוה גדולה שהוא יום נחמה ואע"פ שאינו יום טוב ממש עשו אותו כיום מקודש לכבוד השבת ביום ט"ו וכו' וכל השמח בה זוכה בנחמת בנין ביהמ"ק"**, עיי"ש.

וכן הוא ב'מהרי"ל' בהל' ט' באב (אות כ"ז) שכתב שהוא ענין צפי' לישועה, וז"ל: "שבת נחמו הוא השבת הסמוך אחר ט' באב וישמחו כל העם ויבטחו לנחמת ביאת הגואל" עיי"ש.

ומדי דברו בו אזכיר אימרא נאה מכ"ק רבינו שליט"א, טעם לשבח על מה שנקבע לקרות את הפטורת 'נחמו נחמו עמי יאמר אלוקיכם' דייקא בשבת פ' ואתחנן, ואחר ת"ב.

על פי מה דמתאמרא משמיה דהרה"ק מהרי"ד מבעלזא זללה"ה לפרש הכתוב (ישעיה נא יב) אנכי אנכי הוא מנחמכם, דהנה כתב רשיז"ל על הכתוב (שמות כ ב) אנכי ה' אלהיך, ולמה אמר לשון יחיד אלהיך, ליתן פתחון פה למשה ללמד סנגוריא במעשה העגל וכו'

לא להם צוית אלא לי לבדי. וזה שאמר (ישעיה מ א) נחמו נחמו עמי, דאחרי הבכיה לדורות של בין המצרים על מעשה העגל, בא הנחמה, ובמה תתנחמו, יאמר אלהיכ"ם, פי' שהיה בידו לומר אלהיכם, ובמכוון אמר אלהיך, כדי ליתן פתחון פה למשה ללמד סניגוריא. ואם תאמר כיון דששים רבוא אותיות לתורה הק' לא היה יכול לומר אלהיכם, כי אז תהיה אות יתירה, זה אינו, שהיה יכול לומר אני במקום אנכי, ואם תאמר דמוכרח לכתוב אנכי כי הוא נוטריקון **א'נא נ'פשי כ'תיבת י'הבית**, או **א'מירה נ'עימה כ'תיבה י'היבה** כדאיתא בגמרא (שבת קה.), גם זה אינו, דלרמזים אלו היה מספיק שיכתוב במקום אחד אנכי, דעשרת הדברות נכתבו פעמיים בתורה, ובשני המקומות כתוב אנכי, והיה לו לכתוב במקום אחד אני ה' אלהיכם. וזהו אנכ"י אנכ"י, ממה דכפל הקב"ה ואמר פעמיים אנכי, הוא מנחמכם, דמזה הכרח דמה שאמר אלהיך הוא כדי שיוכל משה ללמד סניגוריא, עכדה"ק.

ובזה ביאור מרן שליט"א אשר מטעם זה נקבע שבת נחמו בפרשת ואתחנן, כי בפרשת ואתחנן קורין העשרת הדברות שנית, ונכתב שנית אנכי ה' אלהיך, וזהו הנחמה לבני ישראל, דאז נחמו נחמו עמי מטעם דהיה לומר אלהיכם, כי בפעם אחת אפ"ל שהוא נוטריקון **א'נא נ'פשי כ'תיבת י'הבית**, או **א'מירה נ'עימה כ'תיבה י'היבה**, אבל כיון דכתיב פעם שנית, על כרחך הוא כדי ליתן פתחון פה למשה רבינו, וזהו הנחמה לבני ישראל, הפלא ופלא.

ובאמת יש בה בזה עוד כשחל ט"ו באב ביום השבת, דהנה ב'חתם סופר' סוף פר' מסעי מבאר הפסוק (ישעיהו סו, כ"ג) והי' מידי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות וגו', דחודש בחדשו היינו חודש אב, וזלש"ק: "אולי רמז הוא על חודש אב, שנקרא חודש בחדשו, דאי' בירושלמי סוף מסכת תענית שלאחר ת"ב מתחיל חודש אחר, איזהו חודש שמתחיל באמצעו חודש חדש, זהו חודש אב בלבד. וכתב החתם סופר שלזאת עושים רמז לקרוא לט' ימים ראשונים 'חודש אב', ומט' ואילך קוראים לו 'חודש מנחם אב', שהוא החודש השני שבתוך אותו החודש, ויש לו שם מיוחד. ועוד כתב שם החת"ס בלשונו הזהב: 'והיינו חודש בחדשו, החודש שמתחדש בחדשו' ומה שכתוב 'מדי שבת בשבתו', אותו שבת שחל בשבוע שאחר ת"ב מיד, זהו כונתו שבת בשבתו, לאחר שיתחדש חודש באמצע החודש ויבא לך השבת הראשונה, יבא כל בשר להשתחוות בהר בית ה' בראש הרים במהרה בימינו עיי"ש. וכן הובא בהגהות בדרשות חתם סופר ח"ב דף שלא: מה שכתב מרן החתם סופר בעצמו בפנקס חידו"ת שבת ר"ח אב שנת תקצ"ב, עיי"ש.

נחמת ציון וירושלים

מרן רביה"ק זיע"א בדברי יואל פי' את הפסוק בהפטורת הפרשה נחמו נחמו עמי וגו' בהקדם עפ"י מה דמובא בייטב פנים בשם אביו הגה"ק ר' אלעזר ניסן ז"ל לפרש מאמרם ז"ל (ירושלמי יומא פ"א ה"א) כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו, עפ"י מה שאמרו במדרש (איכ"ר פ"ד י"ד) דחורבן ביהמ"ק כיפר על עונות ישראל ולכן שפך הקב"ה חמתו על העצים ואבנים, כן עתה כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו ומשים אל לבו ענין החורבן ומצטער עליו ומחכה מתי יבנה, ע"י גודל הצער שיש לדור ההוא ממה שלא נבנה ביהמ"ק בימיו נתכפר להם כאלו נחרב בימיו, ומביא שם שאמר פי' זה לפני הישמח משה וא"ל ניחמתני. ובזה פי' מה שמבואר בילקוט (ילק"ש, ישעיה תמ"ה) אמרו ישראל לישעי'ה: ישעי'ה רבינו, תאמר שלא באת לנחם אלא אותו הדור שחרב בית המקדש בימיו, א"ל: לכל הדורות באתי לנחם, 'אמר אלקיכם' אין כתיב כאן, 'יאמר אלקיכם', עיי"ש. **וז"פ כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו יקבלו ג"כ נחמה כמו אותו הדור שנחרב ביהמ"ק בימיו**, ולכן נאמר בפסוק 'נחמו נחמו' בכפליים נחמה לכל הדורות.

וגם ב'הגהות חתם סופר' על או"ח (סי' תקנ"א במ"א סק"ב) כתב, על מאי דמבואר במגן אברהם דישתמיט מלדון עם עכו"ם עד ר"ח אלול, דכן משמע בגמ' - דלכאורה הכונה דומיא דאדר השמחה הוא כל החודש, ה"נ חודש אב לענין אבלות, אולם אין ראי' משם, דהתם הימים שבין פורים לפסח מוטלים בין שני ימים טובים [עיי' סברא זו במס' תענית דף י"ח ע"א וחגיגה דף י"ח ע"א], אבל הכא כיון שעברו ימי צער עברו, וכתב שם: **ומכ"ש אחר ט"ו באב דלא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב, ואתיא יו"ט "ואפסקיה" ונסו יגון ואנחה וששון ושמחה ישיגו,** ובירושלמי סוף תענית וכו' דמיום ת"ב מתחיל חודש אחר ואנחנו קורין לו מנחם, עיי"ש, **ומבואר מדבריו הק' דאף דתיכף אחר ת"ב מתחיל חודש אחר בשמו "מנחם", מ"מ עיקר הוא אחר ט"ו באב דאז נסו יגון ואנחה וששון ושמחה ישיגו.**

הרי לנו שנה זו במורך בתקפו של חודש 'מנחם' דהיינו ט"ו באב שחל בשבת נחמו הנקראת 'שבת בשבתו', במעלה כפולה שנזכה שיתקיים שניהם 'חודש בחדשו' ו'שבת בשבתו', ונזכה שיבוא כל בשר להשתחוות וגו'.

ובאמת נוכל להרחיב הביאור עוד הרבה יותר בגודל קדושת היום של חמשה עשר באב עם כל פרטי' וסגולתי', אולם לעת עתה אמרתי לנכון לבאר ענין אחד על יום המסוגל ט"ו באב, וזהו מקור וטעם מנהגן של ישראל וכן ראינו אצל גדולים וצדיקים שנהגו לאחל ולברך מיום זה בברכת 'כתיבה וחתימה טובה' וגם חתמו מכתבם מיום זה בברכת השנה, כ"כ ידוע המנהג אצל רבותינו הק' מסיגעט סאטמאר זיע"א להזכיר ענין זה של ברכת כתיבה וחתימה טובה בה'פתקאות' מיום חמשה עשר באב ואילך ברכת השנה לקראת השנה החדשה הממשמש ובא, וכן הובא בדרכי חיים ושלום אות תרפ"ד - דנוהגין מיום ט"ו באב ואילך לברך זה לזה בברכת כתיבה וחתימה טובה עיי"ש, ודורשי רשומות נתנו רמז לזה ד'חמשה עשב באב' עולה כמכוון 'כתיבה וחתימה טובה'.

וכנראה המנהג כבר התחיל עוד מתלמידי בעל שם טוב הק' נבג"מ, ומצאתי בספר 'גאון וחסיד' [מא' מזקני חסידי חב"ד] מסופר: דלעיר בארדיטשוב הזדמן הגה"ח רבי זלמן לייב אסטולין ז"ל מספר פעמים, שם שמע מזקני החסידים בעיירה זיכרונות שקיבלו אודות רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע, ומשמם היה חוזר בחודשים הסמוכים לתשרי - **זקני ברדיטשוב סיפרו לי שהברדיטשוב'ער נהג לאחל מט"ו באב ואילך 'א גוטע כתיבה וחתימה טובה' עיי"ש.**

ופלא דגם בספר 'ארחות רבינו' [להגר"י קנייבסקי ז"ל] ח"ב, מביא שם - מה ששמע מחסיד זקן ת"ח ויר"ש שקיים את התורה במסירות נפש בגלות רוסי', והגר"י קנייבסקי ז"ל כבדו והעריכו ולקחו למלמד פרטי לנכדו שגדלו בביתו בילדותו, אשר מקובל מזקני חסידי ברדיטשוב שמקובל מהרה"ק ר' לוי יצחק מברדיטשוב זצוק"ל שמט"ו באב הי' מברך כתיבה וחתימה טובה ובלשון זה הי' מברך **'א גוטע כתיבה וחתימה טובה'** עיי"ש.

ובספה"ק 'קדושת לוי' בליקוטים על שבת נחמו וחמשה עשר באב מצינו רמז נאה וקדוש, וזלש"ק: חודש אב מתחילה עד ט"ו ארור, ומיום ט"ו באב ברוך, וזהו א"ב ראשי תיבות ארור ברוך עיי"ש, הרי מבואר ד"**הברכה**" מתחיל ביום חמשה עזר באב באב, ומובן אמאי מתחילין לברך איש את חבירו בט"ו באב.

עוד רמז נאה מצינו בספה"ק 'תפארת שלמה' מה שפירוש בדברי חכז"ל 'יום שהותרו השבטים לבא זה בזה' שיברך א' אל חבירו דייקא מיום ט"ו באב ואילך, ונעתיק לשו"ק: "לכן גם ביום ט"ו באב, שמתחיל להתנוצץ ימי הרצון, להיות הכנה על רצון ה' הבא עלינו לטובה, צריך להיות גם כן רצון כל איש כלול בחברו, להיות עומד ומצפה לראות טובתו. וזה הרמז בגמרא, יום שהותרו השבטים לבא זה בזה. פירוש, **שכל אחד מבני ישראל ישפיע מברכתו וטובתו גם על חברו**", ע"כ.

ובשם הרה"ק מסאדיגורא זצוק"ל מובא בספר 'נר ישראל' [רוזין] - דפעם בט"ו באב שחל ביום שב"ק בעת אשר מרן מסאדיגורא זיע"א שתה לחיים בשולחנו הטהור אמר השי"ת יעזור שיהיה לנו כתיבה וחתימה טובה, ואח"כ אמר חסידים מברכים עצמם זה לזה ביום זה כברכת כוח"ט מנין להם המקור, על זה אומר אני, כי איתא בזוה"ק ח"ב קמ"ד: כל מה דעבד קוב"ה עילא ותתא כלא ברזא דדכר

ונוקבא איהו, דהיינו כל הבריאה שעשה הקב"ה למעלה ולמטה הכל בסוד זכר ונקבה היא, ואומר אני כי ט"ו בשבט וט"ו באב הם ג"כ כבחינת זכר ונקבה, וט"ו באב היא בחינת 'נוקבא' בסוד דבריהם ז"ל שבו בנות ישראל יוצאות, וממנה ואילך תשש כוחה של חמה, ועל הט"ו שהיא כבחינת 'נוקבא' רמזו חז"ל בתחילת מס' יבמות חמש עשרה נשים [דהיינו נוקבא], ר"ל חמשה עשר באב שהיא בחינת נוקבא פוטרות צרותיהן וצרות צרותיהן פי' מהיום הזה ואילך יש התעוררות מלעילא לפטור את כלל ישראל מכל צרותיהן, **ולכן מברכין זה לזה בברכת כוח"ט**, עיי"ש כל הענין.

ובקובץ 'הבאר' שנה י"ג [שי"ל בשנת תרצ"ו בווארשא] - בענין התחלת ברכת כתיבה וחתימה טובה מביא ענין נפלא מאוד בשם הבעשה"ט הק', כפי מספר פעמים שמברך לחברו ב'כתיבה וחתימה טובה' מט"ו באב עד ר"ה, במספר הזה יהי' לו מליצים טובים ביום הדין, שכתב שם: "זה לא זמן כתב לי ש"ב ויד"נ הרה"ח החו"ב שלשלת היוחסין מוה"ר ישראל ענגעלסבערג נ"י מלובלין, הבן יקר להרב הגאון החסיד מוה"ר יחיאל זצ"ל אבד"ק קמרוב שבעצמו שמע מפי הרה"צ ר' יעקב משה מקאמארנא זצ"ל בהיותו בלובלין שקיבל מהמגיד הק' מטריסק זצ"ל שקיבל מזקינו מטשערנוביל שקיבל מהבעש"ט זי"ע שקיבל מרבו אחי' השילוני - **שמט"ו באב עד ר"ה, שכמה פעמים שאחד מברך לחביריו בכתיבה וחתימה טובה, כמו כן שיגיע ימי ר"ה אשר כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון, במספר הזה יהי' לו אז מליצים טובים בשמים אשר ילמדו עליו זכות**" עיי"ש.

ואגב אציין אשר בספר באורות מרדכי (קכ"ז) מהרה"ק רבי מרדכי'לע מנדבורנא זיע"א מובא שהיה נוהג לברך את המקורבים ושאר האנשים **בברכת שנה טובה כבר ממוצאי ט' באב!**, ונתן טעם לזה באמרו שהרי מיום זה ואילך כבר מתחילים להכין את השולחנות והכסאות לר"ה ויוה"כ וא"כ כבר מברכין איש לרעהו בברכת שנה טובה וכמובן שהתכוון להכנת הכסאות בעולמות העליונים.

ונזכה כלנו יחד לנחמת ציון וירושלים ולכתיבה וחתימה טובה, שנה טובה מאושרת ומבורכת, בכל הפירושים והמובנים, לנו ולכל הנלוים אלינו, אמן.

אל תהי בז לכל אד"ם

ולעת כזאת ביום המשה עשר באב אשר הארת ימי הרחמים והרצון הבעל"ט מתחיל להתנוצץ, ראוי להעתיק בסיום אמרינו מה שמבואר בספה"ק בני ישששכר (מאמר ד אות ב) בהג"ה, אשר מחמשה עשר באב עד ראש השנה יום בריאת האדם (ויק"ר פכ"ט ס"א) הן מ"ה ימים גימטריא אד"ם, וזה לש"ק: והנה בריאת אדם בראש השנה הרי מ"ה ימים קודם היה כביכול עליית המחשבה, מ"ה בגימטריא 'אדם', והנה רק ישראל עלו במחשבה, זהו שאמרו (יבמות סא.) אתם קרויים אדם ואין וכו'.

ומרן רבינו שליט"א בספרו לב אהרן פ' עקב (שבסדר דברים הנערכת לדפוס) פי' בזה רמז נאה במאמר המשנה (אבות פ"ד מ"ה) אל תהי בז לכל אד"ם, היינו שלא תבזה מ"ה ימים הללו שבהם מתחילין ימי הרחמים והרצון, ואל יהיו ימים אלו קלים בעניך, וביאר בזה הפסוק ועתה ישראל מ"ה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה, ואמרו חכז"ל אין 'ועתה' אלא לשון תשובה, 'מה', הכוונה על אלו מ"ה ימי התשובה, שבהם ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה, ואם יבלו את זמנים הללו בריקניא, אזי מ"ה ה' אלוקיך שואל מעמך, שישאלו ויתבעו אותו ליום הדין על מ"ה ימים הללו. ודפח"ח.

ועד קרן הבנין

תלמוד תורה יסב לב דרבינו יואל מסאטמאר

בהתייסדות כ"ק מרן רבינו הקוה"ט זיעוועכי"א - בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

קרית יואל - בני ברק

ר'עלה ד'יבוא א'יהולי ל'בבינו

מרומם הוא אלקא בקדמא ובתרייתא, ברכת התורה נביע בהני שורתא, לקראת יום חדוותא, נשגר האי ברכתא, וכל שבח ושירתא, ביקר ורבותא, קדם הרבני הנגיד החשוב והנכבד לעילא ולעילא מכל תושבחתא, שמו נודע לטיבותא, איש החסד והמעשׂ לכל דבר קודש ביומי ולילתא, בונה ומקים עולה של תורה ותפילה ע"כ איישר כוחו וזילו לאורייתא,

מוה"ר יואל זופניק הי"ו

פטרון הבית גדול לאלוקים בית המדרש לתורה ולתפילה "בית חיים יעקב"

בתוככי בנין התלמוד תורה פה שכון קרית יואל ב"ב

לרגל יום שמחת הולדת בתו שתחי' למזל טוב

יה"ר שיזכה לרוות מכיו"ח רב תענוג ונחת, מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת, ותזכו לזכות הרבים במעשיכם הכבירים, ותמיד נספר תהילתו ונהלל שמו בשערים.

המאחלים ברגשי ידידות ושמחה

ועד קרן הבנין

שע"י תלמוד תורה יסב לב דרבינו יואל מסאטמאר

בני ברק יצ"ו

רח' ישמח משה 22 בני ברק ◆ טל: 03-5700819 ◆ ת.ד. 84 ב"ב

אופן עשיית בתים לתפילין (ט)

[יז] פרשיות התפילין[1]

מצות תפילין שיכתוב על קלף ארבע פרשיות[2] שהן פרשת 'קדש לי כל בכור', עד 'למועדה מימים ימימה'[3]. ב. פרשת 'והיה כי יבאך', עד 'כי בחוזק יד הוציאנו ה' ממצרים'[4]. ג. פרשת 'שמע' עד 'ובשעריך'[5]. ד. פרשת 'והיה אם שמוע', עד 'על האריץ'[6] [7].

הנה פרשיות אלו נכתבות בין בתפילין של יד ובין בתפילין של ראש. אלא שבתפילין של יד נכתבות כל הארבעה פרשיות בקלף אחד, ומוכנסות לתוך בית אחד. ובתפילין של ראש, כל פרשה כתובה על קלף לבדה, ומוכנסת כל פרשה לתוך בית נפרד. דהרי התש"ר הוא ארבעה בתים מעור אחד.

החילוק בין תפילין דרש"י לרבינו תם

ידוע המחלוקת בין **רש"י לרבינו תם** בסדר 'הנחת' הפרשיות בתוך הבתים. לדעת רש"י וסיעתו הפרשיות מונחות בצד שמאל של המניח, כסדר הכתובות בתורה. כדלהלן: [א] קדש. [ב] והיה כי יבאך. [ג] שמע. [ד] והיה אם שמוע.

אמנם לדעת רבינו תם סדר הנחתן בבתים הוא '**הויו"ת באמצע**', דהיינו משמאל המניח בסדר הזה: [א] קדש. [ב] והיה כי יבאך. [ג] והיה אם שמוע. [ד] שמע ישראל[8].

ויש לציין שאף לפי ר"ת שאין הפרשיות **מונחות** בבתים כסדר האמורה בתורה, מ"מ חייבים **לכתבן** כסדרן, דהיינו 'קדש', 'והיה כי יבאך', 'שמע', 'והיה אם שמוע'. ובתש"ר שכותבים כל פרשה ע"ג קלפים נפרדים, כותב קודם שמע ואח"כ והיה אם שמוע. ובתפילין של יד שכותבים כל הפרשיות בקלף אחד, כותב פרשיות 'קדש'

---

1 אמר הכותב: בס"ד זכינו לסדר ולהביע על גבי הגליון כל שלבי יצירת הבתים של תפילין לפרטיה דקדוקיה, ותמונותיה. והגענו לדיני הכנסת הפרשיות בהבתים. אמרנו דבר בעתו מה טוב לייחד כמה מאמרים בענין 'הפרשיות של תפילין', סדר הפרשיות, אופן כתיבתן, ועוד. ובעזהשי"ת במאמרים הבאים נמשיך בסדר הכנסתן להבתים. ודיני הקשרים בשל ראש ושל יד. ודיני הרצועות, ועוד.

2 שו"ע (או"ח סימן לב ס"א).

3 שמות (פרק יג פסוקים א-י).

4 שמות (פרק יג פסוקים יא – טז).

5 דברים (פרק ו פסוקים ד-יט).

6 דברים (פרק יא פסוקים יג – כא).

7 הנה בנוסח ה"לשם יחוד" שאומרים קודם הנחת תפילין הנוסח הוא, 'הם ארבע פרשיות אלו "שמע", "והיה אם שמוע", "קדש", "והיה כי יביאך"'. והנה לכאורה קשה דהלא אינו לפי הסדר, דלרש"י הסדר "קדש", "והיה כי יביאך", "שמע", "והיה אם שמוע", ובמאסף לכל המחנות (שם סק"מ) הביא בשם האות חיים, שאין הנוסח מתייחס לפי סדר הנחת הפרשיות בתפילין, אלא הנוסח מיוסד על מה שצריך לכוון בעת הנחתן כדברי השו"ע בשם רבינו יונה, שצונו הקב"ה להניח ארבע פרשיות אלו, שיש בהם יחוד שמו ויציאת מצרים. והנה בפרשיות 'שמע' 'והיה אם שמוע' מבואר יחודו ואחדותו יתברך וקיום מצותיו יתברך שמו, ופרשיות 'קדש' 'והיה כי יביאך' הם זכר ליציאת מצרים, נמצא שהדברים כסדרן.

8 שו"ע (סימן לד ס"א).

'והיה כי יבאך' ומשאיר מקום חלק, ועובר עד סוף הקלף וכותב פרשת 'שמע', ואח"כ חוזר וכותב פרשת 'והיה אם שמוע'.[9]

תפילין דרש"י

תפילין דר"ת

<u>הלכה למעשה</u>

מנהג העולם כשיטת רש"ו[10]. ויר"ש יוצא ידי שניהם, וניח ב' זוגי תפילין אחת של רש"י ואחת של ר"ת[11]. והמנהג להניח קודם התפלה תפילין דרש"י בברכה, וקוראין ק"ש ומתפללין בהם, ואחר התפלה מניחים תפילין דר"ת בלא ברכה[12] וקוראין בהם פרשת שמע והיה אם שמוע, ויש הנוהגין לקרות בה ד' פרשיות[13].

[יח] <u>בדיו</u>[14]

הלכה למשה מסיני שיהיו כותבין סת"ם בדיו[15]. ואם כתב שלא בדיו, פסול.[16]

דעת הרמב"ם: שהלכה למשה מסיני שיהיו כותבין 'בדיו', היינו שצריך שיהיה **'שחור'**, וכתב המתקיים. ובא למעט שאר מיני צבעונין, כגון האדום והירוק וכיו"ב, אבל כל דבר שיעשה ממנו מראה דיו 'שחור' כשר. ובלבד שיהיה כתב המתקיים. אבל מצוה מן המובחר לעשות דיו מעשן שמנים.[17]

<u>המנהג למעשה:</u>

כתב בקסת הסופר[18]: הלכה למשה מסיני שאין כותבין ספר תורה תפילין ומזוזות אלא בדיו. ולכתחלה טוב לעשותה בענין זה מקבצים עשן של שמנים או של זפת או של שעוה וכיו"ב, וגובלין אותו בשרף אילן [גומי] ובמעט דבש ולותתין אותו הרבה עד שיעשה רקיקין ומיבשין אותם, וקודם הכתיבה שורהו במי עפצים וכיו"ב, וכותב בו שאם תמחקנו יהיה נמחק. וזהו הדיו שמצוה מן המובחר לכתוב בו ספר תורה תפילין ומזוזות[19].

ואם כתב שלשתן במי עפצים וקנקנתום [קיפער וואסער] שהוא עומד ואינו נמחק כשרים[20]. וכן נוהגים עתה לעשות את הדיו אפילו לכתחילה ממי עפצים וקומם [גומי] וקנקנתום, **רק צריכים להשגיח שתהא שחורה בתכלית השחור**, וכו'[21] ".

---

9 מ"ב (סימן לד סק"ג).

10 שו"ע (שם ס"א).

11 שו"ע (שם ס"ב).

12 כדיעה ג' שכתב בשו"ע (שם ס"ב), וכ"כ המ"ב (שם ס"ק טו) בשם הפמ"ג. ולכן אף שנזדמן שהוציא תחלה כיס של ר"ת, צריך להעבירם כדי להניח תפילין דרש"י שנקטינן שהוא עיקר לדינא, ואין כאן חשש דאין מעבירין על המצות (מ"ב סוף הסימן).

13 יעויין בשו"ע שם ובנו"כ.

14 דיני כתיבה 'בדיו' יש בזה הרבה פרטים, בבחינת 'דיו אילו ימי', והארכנו בזה בקונטרס כתיבה תמה כהלכתה (פרק ב), שזכינו ללמוד ביחד עם חברי הכולל 'שלמי יהודה'. ומשם תדרשנו לטובה. [ניתן לקבל הקונטרס אצל המערכת]. מ"מ כתבנו כאן ראשי פרקים. ותן לחכם ויחכם עוד.

15 ירושלמי (מגילה פרק א הלכה ט) "הלכה למשה מסיני שיהיו כותבין בעורות, וכותבין בדיו וכו'" ובמסכת סופרים (פ"א ה"א) כותבין בדיו שהרי יש לו סמך מן המקרא (ירמיה לו יח) 'ואני כותב על הספר בדיו'.

16 גמרא (מסכת שבת קג:) "כתב שלא בדיו וכו' הרי אלו יגנזו", וכן נפסק בשו"ע (סימן לב ס"ג) "יכתבם בדיו שחור".

17 רמב"ם (פ"א מהל' תפילין ה"ד ה"ה)

18 סימן ג הלכה א.

19 רמב"ם (שם). וכ"כ הרמ"א (שו"ע סימן לב ס"ג) "הגה ולכתחילה יחמיר לכתוב בדיו העשויה מעשן עצים או שמנים שרוי במי עפצים". ועיין בביה"ל (ד"ה בין שיש בו מי עפצים) שמבאר בב' אנפין דברי הרמ"א.

20 רמב"ם (שם). וכ"כ בשו"ע (סימן לב ס"ג) "יכתבם בדיו שחור בין שיש בו מי עפצים בין שלא במי עפצים", וכתב בביאור הגר"א (שם) דמה שאמרו בירושלמי 'בדיו', למעוטי שאר צבעונין כגון האדום וירוק וכיוצא, כדעת הרמב"ם.

דיו שחור

צריך שיהיה הדיו שחור ממש, אבל אם כתב בדיו משאר צבעים, כגון אדום או ירוק אפילו אות אחת, ואפילו מקצת האות כגון קוצו של יו"ד פסול[22].

כחול (בלא"ה)

דיו כחול אע"פ שדומה לשחור פסול[23].

דיו שנעשה שחור לאחר הכתיבה

אין לכתוב בדיו שבשעת כתיב ה אינה שחור, אע"פ שנעשה שחור לאחר הכתיבה[24].

דיו 'עשן שמנים'

דיו הנעשית 'מעפצים גומא וקנקנתום

[יט] בכתב אשורית

הנה בצורת האותיות בכתב אשורית יש שלשה כתבים העיקריים הלא המה:
כתב **'בית יוסף'**, כתב **'אר"י'**, וכתב **'וועליש'**.

מקור צורת האותיות לבני אשכנ"ז היא ע"פ מה שהביא והעתיק הבית יוסף בהלכות תפילין (או"ח סימן לו) מה'אלפא ביתא' שהינו הספר בר הסמכא בכל הנוגע לצורת האותיות, וממנו אבן פינה לכל יסודי צורת האותיות, ואילו מקור בני ספרד היא ע"פ מה שהביא היעב"ץ בספרו "מור וקציעה" התמונה הספרדית לכל אות ואות. החיד"א כותב בספרו לדוד אמת: "השינויים שיש באותיות בין הספרדים והאשכנזים, יש סמך לכולם בסתרי תורה, מהרב רבי חיים ויטאל בשם האר"י זצ"ל".

וכ"כ בביאור הלכה (ד"ה בין שלא) דהמחבר סתם דבריו ולא פירש ממה לעשות הדיו, משום שלשיטתו אפילו הוא עשוי מקנקנתום [שקורין בלשון אשכ"ז קופער וואסער] ומי עפצים, או שעשהו מקומא [שקוראין בלשון אשכנז גומא], ומי עפצים כשר. וכ"כ להדיא ביו"ד (סימן רע"א ס"ו) "ואם כתבו במי עפצא וקנקנתום כשר".

21 כן כתב המג"א (סימן לב סק"ח) "לא ראתי לאחד הגדולים שנהג כן", דהיינו לכתוב בדיו העשוי מעשן עצים ושמנים כדברי הרמ"א, לפי שדיו העשוי מהנ"ל מתקלקל ונמחק בנקל, ע"כ אין נוהגין לכתוב בו עכשיו. וכ"כ המקדש מעט "דהאידנא כותבים בדיו מעפצים וקנקנתום וגומא יחד, ואין לשנות". וכן כתב במשנה ברורה (סק"ח) "וכן נוהגים לעשות כהיום על ידי תערובות שלשתן, מי עפצים גומא וקנקנתום. ועל ידי בישול דהכי עדיף טפי".

22 שו"ע (סימן לב ס"ג) "יכתבם בדיו שחור וכו'. כתב אפילו אות אחת בשאר מיני צבעונים או בזהב הרי אלו פסולין". וכתב במשנה ברורה (שם סק"ט) דלאו דוקא אות אחת דהוא הדין מקצת האות, כגון קוצו של יו"ד שכתב בשאר צבעים פסול.

23 כתב במלאכת שמים (כלל ד אות א) דאפילו נראית כשחורה, אלא שאינה שחורה לגמרי, כגון כחול פסולה. וכן כתב במשנה ברורה (בי"ל ד"ה יכתבם) "ואם היה המראה דומה למראה הכחל [שקורין בלשון אשכנז"ז בלא"ה], נראה לענ"ד בעינן שיש להחמיר בזה", והוכיח כן מהגמרא (חולין מז.) דאיתא שם שריאה שדומה "ככחלא [כחול] כשרה, כדיותא [כדיו] טריפה", ומוכח דדיו אינו כחול ולכן אינה טריפה.

וכתב בביה"ל (שם) דאף שדעת הרמב"ם דהלכה למשה מסיני הינו שיהיה מראה שחור, והדין ברצועות שיש עליה ג"כ הלכה למשה מסיני דצריכה להיות שחור, מ"מ סגי בשחרות שהיא ככחול.

ומבאר הביאור הלכה החילוק, דדוקא הרצועות דהלכה למשה מסיני דצריכה להיות 'שחור', די בשחרות שהוא ככחול, אבל בכתיב סת"ם דהלמ"מ שיהיו כותבין 'בדיו', ואע"ג דדיו לאו דוקא לדעת הרמב"ם, וה"ה כל מראה שחור, אבל עכ"פ בעינן שיהיה מראיתו שחור כמו דיו. וכש"כ לפירוש הרא"ש ושאר פוסקים דסוברים שלא סגי במראה שחור, אלא דיו ממש בעינן, מראה כחול בודאי אינו בכלל דיו, כדחזינן בגמרא חולין דכיול אינו דיו.

עוד הקשה הביאור הלכה (שם) דהנה איתא בגמרא (נדה כ.) דדם [שצבעו] שחור כדיו, טמאה, [אבל אם צבעו] כעורב הוא בכלל דיהא מכן וטהור, ומשמע מזה דמראית 'דיו' שחור יותר ממראית העורב, וא"כ אמאי אמר במדרש שחורות כעורב (שה"ש ה יא) אלו האותיות. ותירץ בב' אופנים א. אין למדין הלכות מן האגדות. ב. כוונת הגמרא הנ"ל דדם שחור כעורב הוא שחור ג"כ כדיו אלא כדיו הלח, והוא גם כן טהור. ולכן כשר לכתיבת סת"ם.

24 ביאור הלכה (ד"ה יכתבם) וז"ל "ואפילו אם טבעו להיות נשחר לגמרי אחר הכתיבה, יש לעין בזה טובא אי כשר בדיעבד, דהלא ההלכה נאמר שיהיו 'כותבין' בדיו, כדאיתא בירושלמי, ולא נאמר שיהיה 'כתוב' הסת"ם בדיו. ולשון השו"ע גם כן משמע דבעת הכתיבה יהיה הדיו שחור".

<u>הטעם שהבית יוסף לא הביא את הכתב הספרדי</u>

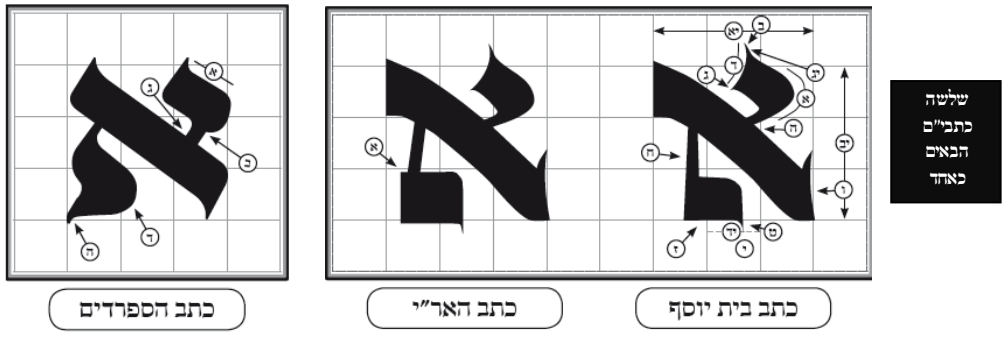
תעלומה גדולה הוא למה לא הביא מרן הבית יוסף זי"ע את תמונת כתב הספרדי שנהג במקומו, ואפילו לא רמז כלל לצורת האות הספרדית. היעב"ץ בספרו מור וקציעה מתבטא על כך: "נפלאתי על שלא זכר אותה השר המשביר בהיותה מנהג אנשי ארצו", וכמובן כיוונים שונים נאמרו ליישב תמיהה רבתי זו.

<u>בני אשכנז עם כתב של בני ספרד ולהיפוך</u>

נידון נרחב מצאנו בין פוסקי הדורות אודות תפילין, ס"ת, מזוזה, שהפרשיות שלהן נכתבו בכתב אשכנזי האם כשרות הן לבני ספרד, וכן להיפך פרשיות סת"ם שנכתבו בכתב ספרדי אם כשרים הם לבני אשכנז. הדבר מצוי מאד בקריאת התורה בבתי מדרשות וכגון בביהמ"ד של ספרדים שבהם קוראין לעלות לתורה בן אשכנז או להיפך. וכן בשכירות בתים במי ששוכר דירה ונמצאים שם מזוזות של כתב אחר ממה שנוהג בה האם מחויב הוא להחליפן למזוזות כפי הכתב שהוא רגיל בה, וכן בתפילין אם נצרך לשאול תפילין מחברו שיש לו כתב שונה ממנהגו.

המסקנא הרווחת בדברי הפוסקים שאפשר לצאת בכל סוגי הכתבים, אם כי ודאי מצוה מן המובחר הוא שכל עדה ועדה תחזיק במנהג אבותיו, ואת פסקיהם תמכו על דברי הרא"ש (תשובות כלל ג סי"א), הביאו הטור (יו"ד סימן רעד), וז"ל: "צורת האותיות אינן שוות בכל המדינות, והרבה משונה כתב ארצנו [ארץ אשכנז שנולד שם] מכתב הארץ הזאת [היינו כתב ספרדי], ואין פסול בזה השינוי, רק שלא יעשה ההי"ן חתי"ן, ביתי"ן כפי"ן כמו שמפורש בגמרא". וכן פסק הרמ"א (סימן ל"ו ס"א) שכל שעיקר צורת האות עליה כשר, אפילו אם כתב בשינוי ממה שמוזכר להלכה, והכלל בזה הוא דכל דין וצורה באות שאין לה שורש בגמרא אינו מעכב להלכה, וממילא פשוט ששינויים אלו בין המסורות השונות אינם מעכבים מעיקר הדין.

[עם זאת, יצויין מש"כ בארוכה בספר 'כתיבה תמה כהלכתה' דמ"מ יש להזהיר לבני ספרד הקונים או שואלים תפילין מבני אשכנז שיבררו היטב אם נעשו הפרשיות פתוחות וסתומות לפי דעת השו"ע, מפני שיש מחלוקת בין המחבר להט"ז לענין צורת עשיית פרשת "והיה אם שמוע" סתומה, ולדעת המחבר אם עשה כהט"ז התפילין פסולות אפילו בדיעבד, מאידך לבני אשכנז אין עיכוב מעיקר הדין להניח תפילין שנכתבו בידי בני ספרד. ואי"ה בגליון הבא נרחיב בענין זה].

[כ] <u>כסדרן</u>[25]

תפילין ומזוזות צריכים לכתוב אותם '**כסדרן**' הכתובה בתורה, משום דכתיב 'והיו', ודרשינן בהוויתן יהו[26]. אבל בספר תורה ליכא דין שצריכים לכתבה כסדרן.

---

[25] דיני כתיבה 'כסדרן' יש בזה הרבה פרטים, והארכנו בזה בקונטרס כתיבה תמה כהלכתה (פרק א), שזכינו ללמוד ביחד עם חברי הכולל שלמי יהודה. ומשם תדרשנו לטובה. [ניתן לקבל הקונטרס אצל המערכת]. מ"מ כתבנו כאן ראשי פרקים. ותן לחכם ויחכם עוד.

[26] שו"ע (או"ח סימן לב סכ"ג). רמ"א (שם ס"א).

כתיבת הפרשיות בסדרן

צריך לכתוב כל ארבע פרשיות של תפילין 'בסדרן', דהיינו לפי הסדר שנכתבו בתורה. דהיינו שיכתוב תחילה פרשת 'קדש', ואח"כ פרשת 'והיה כי יביאך', ואח"כ פרשת 'שמע', ואח"כ פרשת 'והיה אם שמוע'. בין בתפילין של יד בין בתפילין של ראש. ואם שינה מן הסדר שנכתבו בתורה פסולה משום שלא בסדרן[27] [28]. [ודין כתיבה בסדרן הוא אף בתיבות ובאותיות של הפרשיות, ויבואר לקמן. וכן בתפילין ר"ת הכתיבה בסדרן כמבואר לעיל].

לכן אם אחר שסיים כתיבת הפרשיות, נפסלה אחת הפרשיות הראשונות, אין הדבר מועיל שיכתבנה מחדש, מכיון שכתבה אחר שאר פרשיות, וכתיבת הפרשיות בסדרן מעכבת, ומ"מ אם יש לו אותה פרשה שנכתבה לצורך תפילין אחרות, ונכתבה קודם פרשיות אלו, רשאי לצרפה לפרשיות אלו[29].

כסדרן באותו אות

אבל באות עצמה אין חילוק באופן כתיבתה, ואפילו אותיות המורכבות מב' אותיות כגון צד"י שמורכב מיו"ד ונו"ן כפופה, יכול לכתוב קודם הנו"ן שבו ואח"כ היו"ד[30].

חיסר אות אחת

היה כותב תפילין או מזוזות ונמצא שחסר אות אחת, אין להם תקנה, שאם ישלים האות החסירה במקומה, נמצאת הפרשה כתובה שלא כסדרן[31]. ואם רוצה לתקנה צריך לגרוד[32] ממטה למעלה עד מקום החסרון, אם לא כתוב שָׁם השֵׁם[33]. ויכתוב האות החסירה במקומה ואח"כ יכתוב על מקום הגרד[34]. ויכול קודם להוסיף האות החסירה ואח"כ לגרוד מה שכתב אח"כ[35].

---

27 רמ"א (סימן לב ס"א) "וצריך לכתבם כסדר הזה, לכתוב תחילה הקודמת בתורה, ואם שינה פסול".

והנה הט"ז (יו"ד סימן רצ סק"א) דייק מדברי התוס' (מנחות דף לב:) חידוש גדול דבהקדים פרשת 'והיה אם שמוע' לפרשת 'שמע' ליכא משום שלא כסדרן, מאחר שאין פרשיות אלו סמוכות בתורה, שפרשת 'שמע' היא בדברים פרק ו', ופרשת 'והיה אם שמוע' בפרק יא, ודוקא פרשיות 'קדש' 'והיה כי יביאך' שהם סמוכות זו לזו בתורה יש לכתבם כסדרן. ובנקודות הכסף (שם) חולק על דברי הט"ז, וכתב דאין סברת התוס' כן, אלא לפי הס"ד שם בגמרא, אבל למסקנא שם אף התוס' מודים דלא התירו לצרף פרשיות ולהשלימן בכתיבה משום דהוי שלא כסדרן. והובא שיטות אלו בקצרה בביאור הלכה (סימן לב ס"א ד"ה כסדר הזה).

ומסיק הביאור הלכה "ואנו להלכה לא סבירא לן להקל אפילו באופן זה, כיון דנכתבת שלא כסדרה וכדמוכח לקמן בסעיף כג, וביו"ד בסימן רפח, וגם מדברי הגר"א בכל אלו מקומות מוכח דס"ל כפסק השו"ע ולא כהתוספת וכו'". ועיי"ש בשער הציון (סק"ג) שאין מצרפין דעת הט"ז אפילו לספק ספיקא, מאחר שלא נזכר כלל דעה זו בשלחן ערוך.

28 היינו התפילין שנעשו מאותם הפרשיות, אבל הפרשיות עצמן לא נפסלו, כגון אם התחיל לכתוב מפרשת 'והיה כי יביאך יוכל לצרף פרשת 'קדש' מתפילין אחרים, אם יודע בדאי שנכתבה קודם אלו (מ"ב שם סק"ד).

29 משנה ברורה (שם).

30 פמ"ג, הובא במשנת סופרים בהקדמה. וכן בשאר אותיות המורכבות כגון חי"ת למ"ד מ"ם וכדומה, אין קפידא אם יעשה קודם החלק השני של האות.

31 שו"ע (סימן לב סכ"ג).

32 ולא ימחק בעודו לח אלא ייבשנו יפה, כי אז יגרר בקל ולא ישאר לו שום רושם. (שו"ע שם סעיף כד).

33 משנה ברורה (שם ס"ק קח).

34 כתב בשו"ע (שם סעיף כד) "מותר לכתוב על מקום הגרר ועל מקום המחק אפילו אזכרה".

35 כתב בביאור הלכה (סעיף כג ד"ה אין לו תקנה) "דמתחילה יגרור, ואח"כ יכתוב מה שחסר ממנו ולהלן, דאי לאו הכי צ"ע כיון דבעת הכתיבה לא נכתבה כסדרן. *שוב ראיתי שזה אינו, וראיה מקריאת שמע לקמן בסימן סד (ס"א בבה"ל ד"ה במה דברים אמורים) עיי"ש".

ושם מבואר דאינו נחשב שלא כסדרן, כיון שכל אות נכתבה לאחר האות הקודמת ממנה, ומה שהקדים לכתוב האותיות שאחריה אינו מחשיב את האות שמתקן אח"כ לכתובה שלא כסדרן, לפי שכל הדין של 'כסדרן' הוא רק שלא יקדים לכתוב אות קודם לחברתה הקודמת לה בפרשה, והביא ראיה מקריאת שמע שצריך לקרוא הפרשה כסדרה, ואם הקדים פסוק שני לראשון סגי שיחזיר לקרוא פסוק שני, ולא אמרינן שפסוק ראשון נקרא שלא כסדר, לפי שקראו לאחר הפסוק השני, אלא

שלא כסדרן בחצי אות

יש אומרים[36] דבחצי אות אין בזה משום שלא כסדרן, ולכן אם כתב מקצת אות, ואח"כ כתב אות אחרת קודמת לאות זו, משלים האות שהתחיל, ולא הוי שלא כסדרן[37] דכל שאינו כותב אות שלם, כסדרן מקרי, דקרינן ביה 'והיו הדברים', דדבר שלם בעינן ולא חצי דבר.

ויש אומרים[38] דגם בחצי אות יש בזה משום שלא כסדרן. והיינו דווקא כשכבר כתב חלק ממשי מהאות הבא, אבל בנקודה קטנה אין לחוש[39].

ולכתחילה ראוי לחוש לשיטות הפוסלין, ובשעת הדחק יש לסמוך על המקילין.[40]

אפילו לדעת הסוברים שבחצי אות ליכא משום שלא כסדרן, הני מילי כשעדיין אין על המקצת האות שכתב צורת האות, אבל אם יש עליה צורת אות, אף שהאות פסולה, כגון אות יו"ד שכתבה בלא עוקץ דרבינו תם, מ"מ כיון דיש עליה צורת האות הראויה זו כתיבתה, ונמצא דהאות שנכתב בקודם לה נכתב שלא כסדרן, שהרי האות שלאחריה כתב קדם לאות זו[41]. וכש"כ אם חיסר התגין דמקרי אות גמורה לענין זה[42].

לפיכך אם כתב תפילין ומזוזות וחיסר אות אחת, שמבואר לעיל שאין לה תקנה אלא אם יגרור 'כל' האותיות עד החסרון, אף שלכתחילה ראוי לנהוג כן, מ"מ בשעת הדחק כגון אם הקלף הוא דק וא"א לגרוד הרבה, או שיהיה לו טירחא יתירה, אפשר לסמוך ולגרוד חלק מכל האותיות, עד שיתקלקלו צורתן, ולאחר שתיקן הטעות יחזור ויתקן כל האותיות כסדרן[43].

והני מילי כשמקלקל האות מצורתו עד שאין התינוק מכירה לאות, אז מועיל שלא יפסול משום שלא כסדרן. אבל לפסוק באות באמצעו באופן שע"י הפסק זה נפסל האות, אין מועיל אפילו אם ההפסק ניכר להדיא, וצריך זהירות הרבה בזה[44]. וכל זה כשאי אפשר בענין אחר. אבל לכתחילה ראוי לגרוד כל האותיות כולן עד מקום החסרון ולהשלים האותיות בתיבה[45].

אמרינן שדי במה שקרא הפסוק השני אחריו, ראינן שכל הדין 'כסדרה' הוא רק לא להקדים פסוק מהפסוק שכתוב בתורה לפניו, ולא איכפת לן במה שקרא לפני הפסוק הראשון פסוק שאחריו.

36 פמ"ג (משב"ז בהקדמה לסימן לב) הובא בלשכת הסופר (סימן ט אות ג), ומ"ב במשנת סופרים בהקדמה.

37 ודבר פשוט דאף לפי הפמ"ג דבחצי אות ליכא משום שלא כסדרן, היינו דווקא בציור שכתבנו למעלה, אבל להיפוך כגון שכתב מקצת האות כסדרן וכתב הלאה אות שלם, ושוב חזר וגמר האות הראשון שלא כסדרן, פשיטא דפסול כיון דעדיין לא היה שם אות כלל.

38 שו"ת אבני נזר (או"ח סימן ט) והאריך להוכיח כן עי"ש, וכ"כ בשו"ת שואל ומשיב (מהדו"ק ח"א סימן צו).

39 משנת הסופר (בביאה"ס סימן ט ד"ה או האותיות). והגדר בזה לכאורה שאם יחסר חלק זה מהאות אין עליו צורתו, ורק אז יש להחשיבו בתור חצי או רבע האות. עי"ש.

40 משנת הסופר (סימן ט סק"ד) בשם שבט הלוי.

41 פמ"ג (שם), דהשתא לקולא אמרינן דאם עשה יו"ד בלא עוקצה השמאלי יכול לתקנה אח"כ, ואין בזה משום שלא כסדרן, כש"כ לחומרא דשם אות עליה וחשבינן כאילו נכתבה כבר, ועכשיו כשמשלים האות שלפני זה מקרי שלא כסדרן ופסולה.

42 דאפילו לר"ת הסובר דתגין דשעטנ"ז ג"ץ מעכב בתפילין ומזוזות, מ"מ לא מעכב משום שלא כסדרן. ואפילו לדעת האגור (שהובא בב"י סימן לו) דקוצו של יו"ד מעכב משום שלא כסדרן, מ"מ בתגין מודי דמותר לתקן ולא מיקרי שלא כסדרן.

43 לשכת הסופר (סימן ט אות ג'), וכתב דהיא עצה נכונה.

44 ביאה"ס (סימן ט ד"ה או האותיות).

45 שו"ת שבט הלוי (ח"א סימן יא) דלכתחילה ראוי לחוש לשיטת האבני נזר דגם בחצי אות חיישינן לשלא כסדרן. ודע דאף דקי"ל להכשיר דיעבד, מ"מ הואיל ויש פוסקים שמחמירים בדין זה, אם הסופר מכיר שהקונה הוא מהמדקדקים המהדרים, צריך הוא להודיע לו שחסר קצת הידור מצוה לכתחילה, ואם לאו ראי לחוש למקח טעות (שבט הלוי ח"ו סימן קסד אות ג').

לעילוי נשמת

הרה"ח

ר' **בנימין ווייס** ז"ל

ב"ר **אלכסנדר משה** ז"ל

נלב"ע י"ז מנחם אב

ת. נ. צ. ב. ה.

הונצח ע"י בנו

ידידינו הרבני הנכבד רודצו"ח

מוה"ר **אהרן יוסף ווייס** הי"ו

אב"י בבארא פארק יע"א

מס' סנהדרין - דף ק"ה

העובדא מהישמח משה ז"ל שהובא בייטב לב בענין 'מתוך שלא לשמה בא לשמה', ופירוש יקר עפי"ז מאב"ד קראקא ז"ל

לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוה אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. בענין תורה לשמה ידוע מה שהביא מרן הקדוש **בעל ייטב לב זללה"ה** (ייטב לב פרשת צו ד"ה ובזה נבין): **שמעתי עובדא דהוה במורי זקני** (מרן הקדוש בעל ישמח משה) **זללה"ה**, פעם אחת אירע שכשהלך וישב ללמוד נתערב בלבו איזה מחשבה להנאתו, לחדש איזה דבר להתנאות וכדומה. אז גמר בלבו: כיון שזה שלא לשמה לא אלמוד עתה. ורצה לילך בטל. ושוב אמר עם לבבו: וכי אני רשאי לילך בטל הלא כתיב (יהושע א, ח) "והגית בו יומם ולילה", ואין אני רשאי להבטל ממנה אפילו רגע אחת ואני מוכרח ללמוד. חזר ואמר: **"אתה ה' יודע מחשבות לבי, אם לא מכח שאני מחויב לקיים מצות 'והגית בו' לא הייתי לומד עתה מחמת כוונת הנאתי, רק מכח שאני מחויב לקיים מצותך, א"כ כוונתי לשמה לקיים רצונך, ואם אפילו יתערב בכ"ז כוונה בלתי רצויה וענוש אענש ע"ז, עכ"ז אני מחויב בדבר ללמוד ושלא לילך בטל אפילו רגע, וממילא כוונתי לשם שמים".**

והוסיף לומר: עתה אני מבין כי מאוד עמקו מחשבותם של חז"ל שאמרו **"לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אע"פ שלא לשמה"**, כלומר: אפילו אם עולה בלבו שילמוד להנאתו שלא לשם שמים, לא יאמר: 'אלך בטל', כי אם ילמוד, שהרי אינו רשאי לילך בטל, והוא מוכרח ללמוד אפילו בכוונה בלתי רצויה, אם כן בהעלותו על לבו כך, הרי כוונתו רצויה לשם שמים, **וז"ש 'שמתוך שלא לשמה בא לשמה'** עכ"ד. ומסיים שם ה"ייטב לב": **"והבן כי שכל עמוק הוא".** [ועיין ב'יין הרקח' חידושים על הש"ס (פסחים כ, ב) שה"ישמח משה" כתב בעצמו כנ"ל בקיצור עיי"ש].

ועל פי פשט הנ"ל שאמר ה"ישמח משה" ביאר הגה"ק ר' שמעון סופר זצ"ל אבד"ק קראקא את הפסוקים בתהלים (לט, ב ד) "אמרתי אשמרה דרכי מחטוא בלשוני אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי. נאלמתי דומיה החשיתי מטוב וכאבי נעכר. חם לבי בקרבי בהגיגי תבער אש דברתי בלשוני". היינו **'אמרתי אשמרה לפי מחסום'** ואפסיק מללמוד תורה **'בעוד רשע לנגדי'** כשעדיין אין התורה בשלימות שיש לו איזה הנאה בבחינת שלא לשמה, **'נאלמתי דומיה החשיתי מטוב'** אין טוב אלא תורה, אמנם **'וכאבי נעכר, חם לבי בקרבי'** כי למעשה כאב אותי על מה שאני מתבטל מלימוד התורה ולא מקיים הפסוק והגית בו יומם ולילה, על כן החלטתי **'בהגיגי, תבער אש'** הגיתי בלבי אשר הנני חוזר ללמוד תורה אע"פ שאקבל על זה אש של גיהנם, ובלבד שלא אבטל מעסק התורה"ק **'דברתי בלשוני'** דברי תורה, דמתוך שלא לשמה בא לשמה. ודברי פי חכם חן שפתיים ישק.

מס' כתובות:

דף ט"ו

כח הקדושה של דיבור אמיתי מצדיק אמת הולך ומבהיק לדורות עולם, וכל הכח וההתחזקות שלנו הוא מדבריהם הק'

וא"ר זירא כל קבוע כמחצה על מחצה דמי. רביה"ק בדברי יואל פר' במדבר (עמ' ס"ג), כתב בזה דברים בהירים וזל"ק: ידוע הקושיא שהקשה המרדכי (בסוף פ"ק דחולין) כיצד אזלינן בסנהדרין בתר רובא משום שאמרה תורה אחרי רבים להטות, הלא הסנהדרין היו קבועין במקומן בלשכת הגזית וקיימא לן כל קבוע כמחצה על מחצה דמי. **ותירץ המרדכי שם, דאף שהסנהדרין קבועים, מ"מ הדיבור היוצא מפיהם לא מקרי קבוע, שהוא נייד ופורש ממקום הקביעות.**

אך אכתי דבריו צ"ע דכי להיכן פונה והולך קול דבריהם, הלא במקום שהם נמצאים שם נשמע קולם, ומדוע לא יחשב הקול כקבוע. והאחרונים כתבו בכוונת דברי חמרדכי, דמה שאמר שהדבור היוצא מפי הסנהדרין אינו קבוע, היינו ההשפעת דבוריהם של הסנהדרין הולכת למרחקים, שהרי שמעתתייהו מבדרן בעלמא, ורבים מקבלים דבוריהם הקדושים, על פיהם יצאו ועל פיהם יבואו, וכל אותם הרבים הנשפעים מאותם הדבורים אינם קבועים במקומם, **ומחמת כן אין דבוריהם של הסנהדרין קבועים, שהרי דבוריהם הקדושים מקושרים עם כל אותם הרבים דנייד, ודין הוא דניזיל בהו בתר רובא.**

ואפ"ל עוד בתוספת נופך הטעם שאין הדיבור קרוי קבוע, משום שהדבור יש לו כח חזק מאד, דדיבור אמיתי בוקע רקיעים, ואם בעזר הבוי"ת זוכים לומר דבורים אמתיים מתחשבים עם אותו הדבור בכל מקום ובכל זמן. "**ובאמת כל הכח והתחזקות שלנו בדור שפל ואפל זה הוא בזכות שמוצאין דיבור אמיתי בתוה"ק שמביעים אותו ע"ד האמת, ובזכות שמזכירים דבוריהם של הצדיקים הקודמים, כי דבור אמיתי מצדיק אמת שלמד תורה לשמה וכיון לדבר אמת זורח ומבהיק עד סוף כל הדורות, ובכל מקום שיש איש ישראל המבקש את האמת יכול להתחזק ולאחוז בדבור הזה הבא ממקור האמת. ולפיכך אין הדבור מקרי קבוע, שהרי אינו קבוע במקומו, כי אם מתפשט והולך בכל המקומות אשר דבר המלך ודתו מגיע, וכוחו חזק להשפיע גם לדורות יבואו", והבן. עכדה"ק.**

גודל כח קביעות עתים לתורה, דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי

כל קבוע כמחצה על מחצה דמי, מובא מהגה"ק בעמח"ס קרן לדוד זצ"ל, לבאר גודל מעלת קביעת עתים לתורה, דלכאו' הרי העיקר הוא שילמד תורה, ומה נפקא מינה אם זה דוקא בקביעות או לאו. ומאי רבותיה דקביעות לגבי תוספת לימוד בכמות מרובה שאינו בקביעות, אלא שאם האדם לומד שעה או שעתיים ביום, לכאורה הרי לימוד זה מתבטל ברוב שעות היום שבהם אינו לומד תורה. אמנם כבר יסדו חז"ל יסוד גדול בחוקי התורה (כתובות טו.) דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ואינו מתבטל ברוב, **א"כ כיון שקובע עת קבוע ללימוד התורה, אזי אע"ג שהוא לומד רק שעה או שעתיים ביום, אין זה מתבטל, דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, וזהו חשיבות קביעת עתים לתורה.**

דף ט"ז

רוממות מעלת עבודת הריקודין בשמחה של מצוה, לברר הניצוצין קדישין, וצריך לכוין על זאת בעת ריקודי קודש

כיצד מרקדין לפני הכלה וכו'. בשמחת תורה שנת תשי"ד הפליג מרן רביה"ק בעל דבר"י זי"ע בענין רוממות עבודת הריקודין בשמחה של מצוה, וז"ל (שמחת תורה עמ' תרס"ב) : אמרתי כבר דבדברי חכז"ל מצינו לשון רקידה משמש בשני פנים, הא' הוא לשון רקידה ושמחה של מצוה, וכמ"ש **כיצד מרקדין לפני הכלה,** ותו מצינו במלאכת שבת דאחד מן הל"ט מלאכות נקרא מרקד

מס' סנהדרין - דף ק"ו

מה שנתגלה בחלום הלילה להישמח משה ז"ל, בענין שנותיו של האריה"ק נגד שנות בלעם, וביאור מרביה"ק זי"ע בענין זה

לדידי חזי לי פנקסיה דבלעם והזיה כתיב ביה: בר תלתין ותלת שנין בלעם חגירא כד קטיל יתיה פנחס ליסטאה. איתא ב'ישמח משה' (סוף פרשה בלק) עה"פ (במדבר כד, יד) "איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך וגו'" בזה"ל: **במוצאי חג השבועות אלי דבר יגונב בחלומי, דהאר"י ז"ל חי ל"ד שנין, משום דתיקן מה שקלקל בלעם הרשע בל"ד שנין דחי, כמבואר בנמרא סנהדרין דחי ל"ד שנין. ואתבונן אלי בבקר, והנה הוא אמת דבלעם הרשע פעל השמדיות על ידי חטא פעור נפערו לנזור עליהם שמדיות. והיינו איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים, והבן זה. והאר"י ז"ל תיקן שלא יהיו שמדיות, והבן זה.** עכ"ל.

והנה בשו"ת "דברי יואל (או"ח סי' ל' אות ח') נשאל ע"י הגה"ק אדמו"ר מ'תולדות אהרן' זצ"ל על מה שכתב ה"ישמח משה" שהאר"י ז"ל חי ל"ד שנין משום דתיקן מה שקלקל בלעם הרשע בל"ד שנין שחי, הלא ב"שבחי האר"י" מבואר שהאר"י ז"ל היה ל"ח שנים. והשיב: **דאפשר שהשלש שנים הראשונים לא חשב בשביל שאין בהם עדיין תורה, גם בשנה הרביעית אינו מעיקר החיוב לתורה כמבואר במשנה** (אבות פ"ה מכ"א) **בן חמש למקרא. ואף שהאר"י ז"ל היה קדוש מרחם ונתמלא כל העולם כולו אורה מיום הולדו, עכ"ז לתקן טומאת בלעם צריך כח התורה, וזה מתחיל בשנה החמישית שאמר הכתוב תאכלו את פריו, ונמצא לענין זה החשבון מכוון ל"ד שנים.** עכ"ד.

דף ק"ז

המאמר בחתם סופר פרשת אמור, שהוא שורש ה'טיילונג' שעשו רבותינו הק' זי"ע באונגארן, ותיאור הדברים מהגה"ק אב"ד קראסנא ז"ל

לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת. מרן ה"חתם סופר" זללה"ה (תורת משה פר' אמור ד"ה אמור אל הכהנים) כותב יסוד גדול בענין 'שמאל דוחה וימין מקרבת', אשר הגאון אבד"ק קראסנא זצ"ל כותב על זה בספרו "כוונת הלב" (פר' חיי שרה ד"ה שני חיי שרה) שדברים אלו הם יסוד שיטתם של תלמידי החתם סופר זי"ע. וכך כותב שם ב"תורת משה": "**אמור אל הכהנים בני אהרן לנפש לא**

יטמא בעמיו" (ויקרא כא, א). יש לפרש בדרך רמז עפי"מ שאמרו רז"ל **"לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת"**, והכוונה, שלא ידחו עושי רשעה לגמרי אולי יהיה לו יכולת להשיבם, **אמנם אם יש לחוש שאותם אנשים רשעים יוכלו לתעתע ולהסיר לב שאר אנשים יראים, יש אז חיוב להסיר קוצים מן הכרם, ואינו ראוי משום ספק רחוק אולי יוכל להשיבם יכניסו או יניח כולם בספק.**

והנה מדתו של אהרן הוא אוהב שלום ורודף שלום ועי"ז מקרב את הבריות לתורה (עיין "אבות דר' נתן" פרק י"ב). וזה אפשר שאמר כאן **"אמור אל הכהנים בני אהרן"** דהיינו שיעשו עובדא דאהרן שיהיה להם מדתו אוהב שלום ורודף שלום ומקרב את הבריות לתורה, **אבל לא יטעו לסבור שאפילו במקום שיש לחוש שע"י קירוב הזה יקלקלו אחרים ג"כ יהיה אוהב שלום ומקרבו**, לכך מסיים **"ואמרת אליהם, לנפש"** בשביל נפשות שאפשר שתוציא משם **"לא יטמא בעמיו"** לא יניח הוודאי שהם 'עמיו' [שעושין מעשי עמו] לא יניחם בספק להתטמאות משום אפשרות שישובו בתשובה. עכ"ל.

ועל דברי ה"חתם סופר" האלו אמר הגאון אבד"ק קראסנא זצ"ל שזה היה יסוד שיטתם של תלמידי החתם סופר זי"ע, ובכח זה יסדו והקימו את הבנין האדיר של ה'ארטאדאקסיא' באונגארן שהצילה את המדינה כולה. ומתאר שם באריכות כל ההשתלשלות של ההתבדלות הוא ה'טיילונג' שעשו תלמידי החת"ס באונגארן מאת רשעי עמינו ומאת המתפשרים, וזה תיארו: **בעת ההתבדלות שעשו תלמידי החת"ס שהתפרדו עדת צדיקים ויראים מפועלי און**, היו כמה גדולים וצדיקים שהיו בתחלה מתנגדים לזה, ודעתם היתה כי ישנם הרבה בינונים שהם פוסחים על שני הסעיפים שהם שומרים שבת עכ"פ וכדו', והרבה מבניהם מתקרבים אל החרדים, ויש ליראים השפעה עליהם, ואם יתפרדו היראים מהם לגמרי יתחברו כל אלו להחופשים וינתקו עי"ז לגמרי משמירת תורה ומצוות, וא"כ רובץ אחריות גדול עלינו להצילם, ומי יודע אם לא מידינו יבוקש זאת. **והתאספו כל הרבנים גדולי אונגארן בעיר 'פעסט' בשנת תרכ"ו לדון בדבר.**

והחליטו כל גדולי אונגארן, וגם הסכימו לזה הגאונים וצדיקים מגאליציע ה"ה הרה"ק מבעלזא זי"ע והרה"ק בעל "דברי חיים" מצאנז זי"ע ועוד, להפרד מפועלי און ולייסד בכל עיר וכפר קהלה חרדית בלי שום תערובת משכילים ורעפארמער שר"י, וקיימו וקבלו עליהם ועל זרעם כל זאת, ועשו את הטיילונג בכל מושבותם במסירות נפש.

(זיפן). ולא לחנם קראו חכז"ל לשני דברים הללו בלשון אחד. דהנה תכלית מלאכת ההרקדה הרי הוא לברר את האוכל מתוך הפסולת, **וכמו כן תכלית הרקידה בשמחה של מצוה הוא שיבררו את עצמן היטב** (מ'זאל זיך גוט דורכזיפן) **ולזרוק ולרחק מתוך עצמו את הפסולת והרע וישאר אך האוכל והטוב, ועל כן הוא נקרא גם כן בשם רקידה.**

וצריך לכוון לזה בשעת הרקידה שיוברר האוכל מתוך הפסולת וישאר אך טוב. וידוע מה דאיתא בזוה"ק במקום א' (בפי ויחי דר"ט ע"ב) דעל החטא הידוע רח"ל לא מהני תשובה, ולית לך חובא בעלמא דלא אית ליה תשובה בר מהאי, וטעמא דמילתא כבר מבואר בספה"ק מפני שהתשובה צריכה להיות באותו אבר שחטאו בו כדי לתקן אבר הנפגם בסיבת החטא וכמ"ש רז"ל (ויק"ר פכ"א ה'), והחטא הזה רח"ל הוא על ידי כח כל האיברים ונעשו כולם פגומים ח"ו, ועל כן קשה התשובה בזה. ובספה"ק דברי חיים (פר' נח) כתב דמסירת נפש באמת להשי"ת מהני והוי תיקון גם לזה (וע"ע בדברינו פ' ויחי ע' תק"ח ותקע"ח). **ולפי זה יתכן דריקוד של מצוה שהוא גם כן עם כל הגוף וכל האיברים יחד, גם כן הוי תיקון אף לחטא זה, והעיקר הוא לעשות לעצמן גדרים וסייגים ולהשמר מכאן ולהבא מכל חטא ועון.**

דף י"ז

שבח הכלה, דהשכינה הק' שב"ק והתוה"ק נמשלו בה, ורצוף בה תפילה שישוב לציון עיר קדשינו בב"א

כיצד מרקדין לפני הכלה ב"ש אומרים כלה כמות שהיא. כתב הגה"ק משאמלוי זללה"ה (אבני המקום עמ' רנ"א) **לפרש בהקדם דברי ההפלאה ז"ל,** דאחז"ל ביבמות (ס"ג ע"ב) 'בא וראה כמה **טובה אשה שהתורה נמשלה בה'**, ומצינו שכנסת ישראל נמשלה לכלה שנאמר אתי מלבנון כלה, גם שבת נקרא כלה וגם השכינה הקדושה נקרא כלה, וזה שמרקדין לפניה כמה חשובה היא כיון שכלה כמות שהיא ר"ל שהשכינה הקדושה נקראת כמו היא עכ"ד וש"י.

ולע"ד יש עוד להוסיף דרצוף בזה גם תפלה שכמו שהכלה הבתולה הזאת מתדבקת ומתקשרת בבעלה החתן כמו כן תעשה הכלה העליונה השכינה הקדושה שתדבק ותתקשר בכנסת ישראל, וזה כלה (השכינה הקדושה) **כמות שהיא ר"ל תעשה כעין שהיא עושית והבן.**

ושמעתי מזקנים כי בכמה קהלות היו רוב בני הקהלה מכת הרעפארמער, והחרדים היו עניים, ולא היה ביכלתם להמציא הממון הנדרש לייסוד וקיום קהלה נפרדת, והיו היהודים החרדים מתענים פעמיים בשבוע, ודמי הסעודה שחסכו בימים אלו נתנו עבור התייסדות קהלה נפרדת. **והכל היה עפ"י יסוד שיטתו של החת"ס הנ"ל, ובכח זה יסדו והקימו את הבנין האדיר של הארטאדאקסיא באונגארן שהצילה את המדינה כולה.**

וממשיך שם: **וכבר אמרתי כמה פעמים כי שרה אמינו ע"ה היתה ה'ארטאדאקס' הראשון בעולם** להשתמש בשיטת התבדלות להפרד מפועלי עון, כמבואר בקרא (בראשית כא, י) דכאשר ראתה מעשי ישמעאל שהם מקולקלים, מיד ולאלתר אמרה לאברהם: 'גרש האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש וגו' עם בני עם יצחק', כי יראה ופחדה מאוד שלא תזיק ליצחק היותו יחד עם ישמעאל. ואף שמה שירחיקו אותו היה עלול מאוד שיצא לתרבות רעה לגמרי, אפ"ה לא מנעו חששות אלו משרה אמנו מלגרשו ומלהרחיקו, כי ראתה גודל סכנת ההתחברות בין יצחק לישמעאל שהיו מעשיו מקולקלים. ויתכן שמחמת חשש זה בעצמו שיצא ישמעאל לתרבות רעה, אמר הכתוב 'וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודות בנו', וכפירש"י על שאומרת לו לשלחו. כי חשב שאחריות גדול הוא לרחק את ישמעאל, שעי"ז ירשיע יותר. 'ויאמר אלקים אל אברהם אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה', ופירש"י בקול רוח הקודש שבה, למדנו שהיה אברהם טפל לשרה בנביאות, ע"כ. **ומזה למדנו כי רוח הקודש אומרת כן, להרחיק כל פועלי און אשר הם עלולים לקלקל ולהשחית בכרם ישראל,** והאריך שם עוד בענין זה [וכן כתב מזה בהקדמת ספרו עיי"ש] (נלקט מתוך ספר הבהיר 'מאין תמצא' ליקוטים יקרים עמ"ס הש"ס סנהדרין דף ק"ז)

דף ק"ח

למשפחותם ולא הם, קאי על הבע"ח שאינם בעלי עצם

"למשפחותיהם יצאו מן התיבה" אמר רבי יוחנן: למשפחותם ולא הם. כתב ה"באר שבע" לא ידענא פירושו. ויתכן לפרש דבריהם ז"ל ע"פ האמור בחולין (כח, א) 'כל בריה שאין בה עצם אינו מתקיים י"ב חודש' עכ"ד. וכוונתו, דהרי משפט דור המבול הי' י"ב חודש כמפורש בכתובים, וא"כ היאך נתקיימו ויצאו מן התיבה' הלא אינם חיים י"ב חודש. לזה אמר הכתוב 'למשפחותיהם יצאו ולא הם', וקאי על כל הרמש, ור"ל שהם עצמם לא יצאו, שהרי מתו בתיבה, ורק זרעם ומשפחותיהם יצאו משם.

דף ק"ט

מה שנתיישב להרה"ק משינאווא ז"ל בעת היותו בשדה וראה שה אחד מחפש את הרועה

בן בתירא אומר: הרי הן כאבידה המתבקשת, שנאמר "תעיתי כשה אובד בקש עבדך כי מצותיך לא שכחתי". הנה בפסוק 'תעיתי כשה אובד' יש להקשות דלשון 'אובד' משמע שהשה אבד איזה דבר, והול"ל 'נאבד' דמשמע שהשה נאבד מן הרועה. ותירץ הרה"ק משינאווא זי"ע (דברי יחזקאל לתהלים קי"ט) בזה"ל: **דיש לפרש שבאמת אין השה נאבד להרועה, אלא השה אבד את הרועה, כי מדרך השה כשהוא בשדה, הגם שהרועה אינו עומד רחוק מאצלו, דרכו לרוץ הנה והנה לבקש את הרועה.**

ובאתי על פשט זה שראיתי כן שהרועה היה עומד בשדה ושה אחד הלך רחוק מהאחרים קצת, והתחיל לרוץ אנה ואנה וזועק ומבקש את הרועה. ועל כן אמר דוד המלך ע"ה: **"תעיתי כשה אובד"** היינו כשה שאבד את הרועה, כן אני אבדתי את הרועה, כי בחשכת הגלות בקשתיו ולא מצאתיו, **אבל הרועה לא אבד אותי ח"ו כי הרועה ימצא אותי תיכף כשיבקש אותי, על כן התפלל "בקש עבדך וגו'" ותוציא אותנו מחשכת הגלות הזה,** עכדה"ק. וכיה"ר בב"א.

ט"ו מנחם אב

הגה"ק רבי מאיר נתן הלבערשטאם זי"ע

מתולדותיו

נולד בשנת תקפ"ה כבנו השלישי לאביו הגדול מרן בעל דברי חיים מצאנז זי"ע, ויקרא שמו בישראל "מאיר" על שם זקינו הרה"ק רבי מאיר מטיקטין זצ"ל, ו"נתן" ע"ש זק' הרה"ק ר' נתן שפירא זצ"ל בעל מגלה עמוקות, כבר מנעוריו הי' יניק וחכים, והגה בתורה בהתמדה ובפרישות יתירה שהפליא כל רואיו, ונתפרסם שמו בגאונותו ובחריפותו כעילוי וכלמדן גדול, יסופר שבהיותו ילד קטן הי' פ"א בדזיקוב אצל הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע, [זה היתה בהיותו ילד קטן ואביו הק' מצאנז לא הי' בביתו, וראה הילד חבורה בני אדם נוסעים להרה"ק מדזיקוב זי"ע על שבת קודש, קפץ הוא ונסע עמהם, ובבואו לדזיקוב קירבו הרה"ק מדזיקוב מאד, איידי דחביבותא דאביו, (דמשק אליעזר)].

בעת עריכת השלחן שאל הרה"ק מדזיקוב את הילד למה חוטפים החסידים שיריים מן כל המאכלים, ורק מן החלה אין חוטפים שיריים, ענה הילד על אתר: דהלא חלה לאו שיריים היא, חלה היא ראשית, דכתיב גבי חלה (במדבר טז, כ) ראשית עריסותיכם חלה..., הרה"ק מדזיקוב נתפעל מאד מתשובתו החריפה של הילד, ולאחר זמן כשנפגש הרה"ק מדזיקוב עם אביו הרה"ק מצאנז זי"ע שיבח מאד את בנו שהוא פיקח גדול, שיודע למה חסידים לא חוטפים שיריים מן חלה....

האיש מקדש

כשהי' עוד צעיר לימים לקחו הרה"ק ר"א מדזיקוב זי"ע בן הרה"ק מראפשיץ זי"ע לחתן לבתו האשה הצדקנית מרת בילא ע"ה, שהיתה מפורסמת מאד בצדקתה ובחכמתה, (לעת זקנתה הי' החסידים נתנו לה קוויטלעך), יסופר שבעת האירוסין הי' דין ודברים בין המחותנים אודות הנדוניא, אמר הרה"ק מדזיקוב להרה"ק מצאנז: "ראוי לכבודו לכבדני ולהכנע מפני, כי אודותי דיברו בשמים ולא אודות כבודו", התפלא הרה"ק מצאנז ואמר מנין לכבודו זאת, ענה הרה"ק מדזיקוב הלא הוא גמרא מפורשת (סוטה ב) ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני, עכ"ל, הרי בהדיא שמכריזין בשמים רק את שם אבי הכלה ולא שם אבי החתן, אחר חתונתו ישב שתי שנים בדזשיקוב בצל חותנו, והתייגע בתורה הקדושה בקדושה יתירה, שם בדזיקוב מסר עצמו להרביץ תורה וקדושה, ובהיותו גאון עצום בכל מקצועות התורה, אסף קבוצה של אברכים מופלגים, ולמד עמם כל לילה משעה אחת עשרה בערב עד שעה חמש לפנות בוקר.

רבנותו

מקץ שנתיים ימים שישב בצל חותנו, חזר לצאנז אצל אביו הק', באותו זמן כבר הי' הרה"ק מצאנז מפורסם מאד בעולם, והי' טרוד מאד לענות תשובות על השואלים הרבים שפנו אליו מכל קצוי תבל, אז

ימי ההילולא

ט"ו אב

- רבי מאיר נתן ב"ר חיים מצאנז - תרט"ו
- רבי אשר (השני) מסטאלין ב"ר אהרן מקארלין - תרל"ג
- רבי יעקב מאיזביצא ב"ר מרדכי יוסף - תרל"ח
- רבי צבי הירש מרידניק ב"ר ברוך מגארליץ - תרע"ח
- רבי ברוך הלברשטאם מגארליץ - בני ברק ב"ר אלישע - תשמ"ב

ט"ז אב

- רבי מנחם מנדל אב"ד טארנא וסטריזוב ב"ר משה אברהם דוד תקצ"א
- רבי יעקב יוסף ממאהליב ב"ר חיים מטשערנוביץ - תרכ"ו
- רבי נפתלי צבי אונגער מבארדיוב ב"ר משה אליקים בריעה מדומברובא - תש"ב

י"ז אב

- השר רבי שמשון וועדטהיימער מוויען ב"ר יוסף - תפ"ה
- רבי אברהם מרדכי מפינטשוב ב"ר בנימין זאב יעקב - תקפ"ד
- רבי שמואל מאפטא ב"ר נפתלי הירש - ת"ר
- רבי שלמה חיים מקויידינוב ב"ר אהרן - תרכ"ב
- רבי יוסף מנחם שפירא מבלענדוב ב"ר יעקב יצחק - תרפ"ז

י"ח אב

- רבי שלמה חנוך מראדאמסק ב"ר יהזקאל - תש"ב
- וחתנו רבי דוד מ שה ב"ר נתן נחום מקרימולוב - תש"ב
- רבי מיכאל גליקליך מנאנאש ב"ר יעקב - תר"ט
- רבי שמואל שמעלקא טויבש אב"ד יאם ב"ר אהרן משה - תרכ"ו
- רבי מנחם בראדי מקאלוב ב"ר אברהם (באר מנחם) - תרצ"ח

מינה הרה"ק מצאנז את בנו ר' מאיר נתן ליד ימינו שיעזור אותו בהנהגת הרבנות דצאנז והגלילות, ועמד לימין אביו בהנהגת הקהילה עד פטירתו בשנת תרט"ו, לאחר שנתיים בשנת תרי"ז מילא את מקומו אחיו הרה"ק ר' אהרן "דער קרייזער רב", יסופר שאחר שהצליח הגה"ק מצאנז שיתעטרו שני בניו הק' בכתר הרבנות, אחד בשינאווא ואחד בקשאנוב, שאל הרה"ק מדזיקוב את הרה"ק מצאנז: מדוע אין המחותן משתדל להשיג רבנות גם עבור בנו ר' מאיר נתן האם החסרון לו בשביל שהוא חתני, השיב לו הרה"ק מצאנז: "בני ר' מאיר נתן אינו זקוק לרבנות, הוא אתי במחיצתי ומה חסר לו ברבנות בצאנז, והוא יהי' אתי עד עולם", (דמשק אליעזר), לאחר פטירתו של הרה"ק מצאנז שהטמינו אותו ליד ר' מאיר נתן הבינו את מה שאמר "והוא יהי' אתי עד עולם".

עבד את בוראו במסירות נפש גדולה עד מאד, תלמידו מספרים שלפעמים הי' שולח אותם מתוך החדר, והם הציצו מתוך החרכים וראו איך שמסגף עצמו ע"י שמהבהב את ידיו באש, (תפארת חיים עמ' יב), כשנסתלק התאבל עליו אביו מאד, ובהספדו אמר "שאלמלי הי' נשאר בחיים הי' מגיע כאחד מתלמידי הבעש"ט הק' זי"ע, (דמשק אליעזר), סיפר הגה"צ ר' יודל'ע הורוויץ זצ"ל שכשנפטר הרה"ק ר' מאיר נתן בדמי ימיו ואלמנתו הי' שבור מאד לשברי שברים, והרה"ק מצאנז זי"ע נסה לדבר על לבה ולנחמה, ואמר לה הלא איכא שיעור כמה שצריכים להתאבל על הבעל, והוסיף "איך וייס אויך וואס איך האב יעצט פארלוירן", אז התחילה לספר להרה"ק מצאנז כמה דברים מהתנהגותו האישית של בעלה הק', כששמע ממנו הדברים הרה"ק מצאנז אמר "אזוי וייט האב איך אויך נישט געוואוסט".

מדת האמת

ה' איש אמת עד מאד, יסופר שפ"א ה' איזה דין ודברים בין שני משפחות, ובאו לפני הרה"ק הרה"ק ר' שלמה מבאבוב זי"ע שיפשר ביניהם, שלחם אל הרה"ק משינאווא, שלח אותם הרה"ק משינאווא בחזרה אל הרה"ק מבאבוב שיעמדו לדין אצלו, ונתן עמהם מכתב שימסרו להרה"ק מבאבוב, ובין הדברים כותב שם "באזני שמעתי מפי כ"ק אאמו"ר הקדוש מצאנז זללה"ה שבבנו ר' מאיר נתן מונחת הנקודה של אמת, ובכן היות שמע"כ הוא בנו יחידו, הרי ברור שיעלה בידו לפסוק דין אמת לאמיתו, על כן לא ימשוך את ידו מלדון במשפט הזה", עכ"ל, (כרם החסידות ח"ג עמ' קכא), אחיו הרה"ק משינאווא העיד עליו שכיוון שהי' איש אמת כזה לא הי' יכול לסבול את העולם השקר ולכך נקטף בדמי ימיו, (י"ג אורות ח"א עמ' רנ"ט).

ימי ההילולא

י"ט אב

- רבי אבי עזרא זעליג מסטרי ב"ר חיים מאיר יחיאל ממאגלניצא - תרמ"ה
- רבי אהרן מנחם מענדל מאלעסק ב"ר אלכסנדר יו"ט מזידיטשוב - תרפ"ג
- רבי מנחם נחום מבאיאן - טשערנוביץ ב"ר יצחק - תרצ"ו
- רבי יהודה יחיאל מרוזדול ב"ר פנחס חיים - תרצ"ו

כ' אב

- רבי אליעזר מאזיפאלי ב"ר יהודא צבי מסטרעטין - תרכ"ו
- רבי שלום יוסף ממילניצא ב"ר נחום דוב בער מסאדיגורא - תרפ"ז

כ"א אב

- רבי אלכסנדר מקאמארנא ב"ר יצחק אייזיק מכפר סאפרין - תקע"ח
- רבי דוד מזאבלאטאב ב"ר מנחם מענדל מקאסוב - תר"ח
- רבי ארי' לייב ב"ר שלמה מראדאמסק - תר"ע
- רבי חיים מבריסק ב"ר יוסף דוב - תרע"ח

כ"ב אב

- רבי מרדכי בן הלל (מורדכי אחר הרי"ף) - ה"א ע'
- רבי מאיר הגדול מפרעמישלאן ב"ר יעקב - תקל"ג

שומר העיר

בשנת תרט"ו שרר בצאנז מחלת החולי רע רח"ל והרבה אנשים נתפסו ל"ע מן המחלה, מתחילה עזב הדברי חיים ומשפחתו את העיר אודות המגפה, ואמר לר' נתן שהוא לא יעזוב את לבא עמו, כיון שהוא צריך להישאר בעיר לשמור עליו, (אח"כ חזר הרה"ק מצאנז לעיר), ר' מאיר נתן השליך עצמו מנגד ובמסירות נפש אם כי המחלה היתה מדבקת מאד לא הסתכל על זה אלא עזר וטיפול בחולים שנפלו על ערש דוי וסבלו יסורים מרים מאד.

ובא השמש

עד שנדבק ל"ע בעצמו מן המחלה, עיין בהקדמה על ספר אבן נזר של הגה"צ ר' זכרי' שפירא זצ"ל שהי' מאד דבוק בהגה"ק מצאנז זי"ע, מביא שם באריכות הגה"צ ר' שלום סופר זצ"ל אבד"ק ברעזנע את תולדותיו של המחבר, מביא שם איך הי' נראה בצאנז כשנתוודע שר' מאיר נתן נפל למשכב: ר' זכרי' נסע על שב"ק נחמו בשנת תרט"ו לצאנז, והגיע שם ביום חמישי, ולא הי' יכול ליכנס להרה"ק מצאנז, אז חיכה על יום ראשון, ביום ראשון לפני התפלה רצה ליכנס להרה"ק מצאנז, אמר לו הרה"ק מצאנז עם ר' זכרי' אני צריך לדבר לכל הפחות שתי שעות, ונדבר אחרי התפלה, "ולאחר התפלה כשרצה ללכת אל היכל הקודש נשמע קול צעקה, אשר בעונ"ה הה"ג הקדוש כמוה"ר מאיר נתן בן יקר לרבינו נחלה מאד פתאום והיתה בהלה גדולה, ורבינו זצ"ל פתח

דלת חדרו והלך בבהלה לבית בנו זצ"ל ", עי"ש באריכות, ביום חמשה עשר באב הרגיש שמחלתו מתגברת עליו מאד, רץ לבית אביו לבקש ממנו שיתפלל בעדו, אבל מצאו ישן ולא רצה להקיצו, וחזר למטתו, ובאותו יום ביום חמשה עשר באב תרט"ו, שבק חיים לכל חי, ונסתלק לחיי עולם הבא, ואביו התאבל עליו מרה, ואמר בשעת הספדו שאלמלי הי' נשאר הי' מגיע לגדלותו כאחד מתלמידי בעשטה"ק זי"ע.

וכידוע נוסח מצבתו של ר' מאיר נתן נתנסח ע"י אביו הק' וצווה לכתוב נכד המגלה עמוקות וה"חכם צבי", והסביר שהחיצונים מפחדים כשרואים שמו של קנאי, וכידוע החכם צבי הי' קנאי ולחם מלחמות ה' ביד רמה ע"כ צווהו לחרוט על מצבתו למען יהי' למשמרת.

אלמנתו שאלה את חמיה הרה"ק מצאנז "פאר וואס האט דער שווער נישט געזעהן עם אויסצובעטן", ענה לה הדברי חיים: ומה אעשה, "איך האב מיר געוואלגערט פאר זיינעט וועגן וויי עס איז נאר דא א ווינקל אין הימל" (החכמה מאי"ן), ואמר הרה"ק מצאנז "איך האב אים אריינגעגעבן צו מיינע גוטע פריינט ר' שלום (מקאמינקא) און ר' אלימלך (מרודניק).

עוד יסופר כי כאשר הלכה להיפרד מחמיה מרן הק' מצאנז, אמר לה אז הד"ח, שתינשא לאיש בפעם השניה, אך למעשה לא נישאת כי אמרה שכנראה לא הכיר הרה"ק מצאנז את בנו הק' כי בעל קדוש כזה לא תמצא יותר, כשחזרה לבית אביה שאלה אביה מה אמר לה הרה"ק מצאנז כשנפרד ממנה והשיבה לו שביקש ממנה שתינשא, ונתפעל הרה"ק מדיוקוב מגבורתו של מחותנו ואמר: ווי קען מען דינען דעם אייבישטן מיט אזא רציחה...

לאחר פטירתו

רבינו בעל ברך משה ז"ל היה דרכו לספר (עיין בברך משה פר' בחקותי) שלאחר פטירתו ראוהו אחיו הרה"ק מגארליץ זי"ע והי' לו מלבוש, שאל הרה"ק מגארליץ את אביו פשר הדבר, אמר הד"ח: דידוע שחלוקא דרבנן נעשים על ידי מצוות ומעשים טובים שאדם עושה עם אבריו בחיים חיותו על האדמה, וכיון שר' מאיר נתן נסתלק בדמי ימיו ולא הספיק ללכת עם רגליו הרבה לקבץ מעות לצדקה, על כן נחסר לו הלבוש שעל רגליו, וסיפר הרה"ק מגארליץ ששאל אז את אחיו אם יש לו שייכות עם האבות הקדושים, ענה: "צו אלע עלטערן קען איך צוקומען, אויסער צום לייפניקער זיידן (הרה"ק בעל ברוך טעם זי"ע) ווען איך וויל צו אים אנקומען, זאגט מען מיר, אצינד נישט, ער לערנט", פ"א לאחר חמש עשרה שנים מהסתלקותו, אמר הרה"ק מצאנז "שוין פופצן יאר וואס מיין זון ר' מאיר נתן האט נישט פארפעלט ביי מיר קיין טיש", יסופר דדרכו של ר' מאיר נתן בחיים חיותו לעזור לאביו לבחור את האתרוג, ולפני סוכות תרט"ז שנה ראשונה של הסתלקותו כשהביאו להרה"ק מצאנז את האתרוג שיבחור, לאחר שבדק את האתרוג, פנה עצמו לצדו ושאל: "נו, מאיר נתן, וואס זאגסטו צום אתרוג... (ברוך שאמר, גארליץ).

י"ז מנחם אב

הגה"ק רבי אברהם מרדכי מפינטשוב זי"ע

הגה"ק רבי אברהם מרדכי האראוויטץ מפינטשוב זי"ע נולד בשנת תקכ"ו לאביו הגה"ק רבי בנימין זאב יעקב האראוויטץ זי"ע בצעירותו נתייתם מאביו ונתגדל בבית אחיו הגה"ק רבי יוסף המגיד מזמיגראד זי"ע שהיה מתלמידי הגה"ק הרבי ר' מיכל מזלאטשוב זי"ע.

וכך נתקרב גם הוא והיה תלמידו המובהק של הגה"ק הרבי ר' מיכל מזלאטשוב זי"ע, והיה רגיל לספר שדרכו בקודש של רבו הק' היה ללמוד זוה"ק אחר חצות, אמנם לפני כן היה בודק לראות אם כולם ישנים כבר, פע"א היה תלמידו הרה"E מפינטשוב זי"ע ער באותה שעה, וסיפר אח"כ ששמע כיצד כשהתחיל ללמוד היה אומר דברי זלזול על עצמו: איך אתה לומד זוהר, יודע אתה שאינך ראוי לכך ללמוד זוה"ק, ואח"כ שב ללמוד, ושוב הפסיק ובכה באמרו לעצמו: אם באמת היית יודע שאין אתה ראוי ללמוד זוהר היה גם טוב... וסיים הרה"ק שמני אז לא היה יכול לישון בשעה שרבו למד זוה"ק לאחר חצות.

כמו כן היה נסע למעלה משנתיים ימים לשמש צדיקי עולם ואכן זכה לשמש שלש מאות צדיקים בעלי רוח הקודש תלמידי אור שבעת הימים מרן הבעש"ט הק' זי"ע, ביניהם ידועים: הגה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע הגה"ק הרבי ר' זושא מאניפאלי זי"ע, והגה"ק בעל "קדושת לוי" מבארדיטשוב זי"ע, הגה"ק רבי זאב וואלף מזיטאמיר זי"ע, כמו כן היה דבוק להגה"ק החוזה מלובלין זי"ע אשר העריצו מאוד ונפשו היה קשורה בנפשו.

סיפר נכדו של הגה"ק החוזה מלובלין הגה"ק רבי חיים שמואל מחאנטשין שהיה ג"כ נכדו של ה"מאור ושמש", כי לאחר פטירת זקינו ה"מאור ושמש" נמצא כתוב בחומש שלו בכתב יד קדשו שזכה להשיג י"ח מדריגות, ומנה שם אחת המדריגות כי פעם אחת בהיותו בפינטשוב עם הרה"ק מלובלין זי"ע ביחד עם י"ב צדיקים שלבשו בגדי לבן בשבת, והתפללו שם בביהכ"נ הישן זכה לראות כי בכל פעם שהזכיר הבעל תפילה את שם השי"ת "יצאו מפיו לפיד אש", והכיר שהוא מכוון אז הכוונה שהתכוון הכהן גדול ביוהכ"פ בעשיית העבודה, ועל אף שבכתב יד זקינו לא נזכר שמו של הש"ץ מ"מ כאשר שאל את זקינו הגה"ק ר' יוסף ברוך "הגוטער יוד" מניישטאט זי"ע (בנו של הגה"ק בעל "מאור ושמש" זי"ע) מי הוא היה הש"ץ, גילה לו ששמע מאביו הגה"ק בעל "מאור ושמש" זי"ע שזה היה הגה"ק ר' אברהם מרדכי מפינטשוב זי"ע אלא שבחיים חיותו לא רצה לגלות שמו של הבעל תפילה הנ"ל.

רגיל היה הגה"ק ר' אברהם מרדכי מפינטשוב לטייל עם בנו הגה"ק ר' יוסף דוד וכאשר הגיע למקום מסויים אמר לבנו: אם הייתי בונה כאן בית, היה נחשב כאילו בניתי בארץ ישראל, ויהי לפלא, כאשר נסתלק ביום י"ז אב תקפ"ד לפ"ק הוטמן באותו מקום.

י"ט מנחם אב

הגה"ק רבי אהרן מנחם מענדל מאלעסק זי"ע

הגה"ק רבי אהרן מנחם מענדל מאלעסק זי"ע נולד בשנת כת"ר לאביו הגה"ק רבי סענדר ליפא מזידיטשוב זי"ע בנו בכורו של הגה"ק מהרי"א מזידיטשוב זי"ע, מסופר שבעת אירוסי אירוסי הוריו שאל מהרי"א מזידיטשוב זי"ע את המיועדת להיות כלתו, איזה מתנה היא רוצה לקבל ממנו, והשיבה לו: רוצה אני בנים טובים וצדיקים, ונתפעל הרה"ק ממבוקשה וכעבור כמה דקות השיבה בחרדת קודש בנוסח זידיטשוב: האסט געפויעלט, האסט געפויעלט . . . משחר טל ילדותו ספג תורה וקדושה בבית אביו הק', ותחת כנפי זקינו הגדול מהרי"א מזידיטשוב זי"ע אשר האציל עליו מהודו והראה לו חיבה יתירה, בהכירו ברום נשמתו, ולמרות שבעת פטירת זקינו הק' היה רק כבן י"ג שנה, זכה לקבל הימנו מלוא חפניים, ואף לימים בהנהגתו באלעסק לא שינה רוב מנהגיו ממנו ואף תפילתו היתה בנוסח ובנעימת זידיטשוב.

כשנכנס לעול התורה והמצוות זכה בו הגה"ק ר' יצחק מאלעסק זי"ע בנו הגדול של הגה"ק ר' חנוך העניך דוב מאלעסק זי"ע בעל ה"לב שמח", כחתן לבתו יחידתו לאחר נישואיו המשיך להתעלות בצל זקינו הק' ה"לב שמח" שהכיר והעריך מיד בתורתו חסידותו וקדושתו ומצא בו כלי מחזיק ברכה, ואכן מלאו על כל גדותיו כי נפשו נקשרה בנפשו, ומסופר שפע"א התבטא ואמר שברצונו שלאחר מאה ועשרים שנה של בני הרה"ק ר' יצחק זי"ע ישב חתנו על מקומו בהנהגת העדה ואף ציוה לכתות קאנסוס (כתב רבנות) על כך שנכדו זה יכהן באלעסק, ועל אף שהיה הדבר לפלא שהרי היה לו בנים ונכדים גדולים והוא היה אז אברך צעיר לימים.

בשנת תרמ"ד נחשכו שני המאורות הגדולים, במוצאי יוהכ"פ בתחילת השנה נפטר הרה"ק רבי סענדר ליפא מזידיטשוב, ובאחרית השנה ביום ב' אלול נסתלק ה"לב שמח" זי"ע, כמובן שחסידי אלעסק נתנו עיניהם על בנו הגדול הרה"ק ר' יצחק זי"ע, ברם הוא הקדוש אשר נבחר סירב ברוב ענוותנותו ולא רצה לקבל עליו את עול ההנהגה ואף גמר אומר להשתקע בארה"ק, וכשהפצירו החסידים בו שמשאירם כצאן בלי רועה השיב להם: "חתני עובד את ה' באמת הוא ראוי לישב על כסא אבי", ואמנם כאשר בדרך עלייתו לארה"ק שבת בבעלזא, ובהוראת דודו הרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע ביטל רצונו ונתעטר אז בכתר האדמורו"ת וחתנו נבחר אז לשמש כדומ"ץ באלעסק, ביום כ"ד אדר שנת תרס"ד עם הסתלקות חותנו עבר אליו שבט ההנהגה באלעסק בעת מלחה"ע הראשונה עבר ללעמבערג ושם ישב עד יומו האחרון עלי אדמות יום י"ט אב תרפ"ג ושם מנוחתו כבוד.

כ"א מנחם אב

הגה"ק רבי אלכסנדר אייכנשטיין מקאמארנא זי"ע

הגה"ק רבי אלכסנדר אייכנשטיין זי"ע נולד בשנת תק"ל לאביו הרה"ק ר' יצחק אייזיק בכפר סאפרין שבגאליציע מבני בניו של התויו"ט, ר' יצחק אייזיק היה איש צדיק ומורם מעם אך מעולם לא נהג ברבנות והיה נוסע אל החוזה מלובלין זי"ע, זכה לנטוע חמשה ארזים בכרם בית ה' הלא המה האחים הקדושים: ר' צבי הירש מזידיטשוב, ר' משה מסאמבור, ר' סנדר מקאמארנא, ר' ישכר בעריש מזידיטשוב, ור' ליפא מסאמבור. מסופר, שלעת זקנותו נאנח פעם ר' יצחק אייזיק לפני זוגתו הרבנית ואמר בענווה: הנה אנו הולכים בדרך כל הארץ ואיך נעלה אל אבינו שבשמים כשבידינו אין מאומה, ענתה לו הרבנית בחכמה: במסל"ה נעלה (במדבר כ' י"ט) ורמזה לו שבכח תורתם של בניהם יעלו, שהרי אותיות במסל"ה הן ר"ת שמות הבנים הק': ב'ערישׁ, מ'שה, ס'נדר, ל'יפא, ה'ירש. אמו היתה צדקנית ודרכה היתה שהוליכה את בני' לתפילה בכל יום וזירזה אותם שיתפללו בכוונה ובהתלהבות, ובחזרם היתה בוחנת על מצחם אם יש זיעה שם וכך ידעה אם התפללו בהתלהבות, בהיותו כבר שבע שנים כבר היו שגורות על פיו שלש הבבות (בבא קמא בבא מציעא ובבא בתרא) עם כל השיטות עד השו"ע והמפרשים, בנו בהקדמת ספרו "זכרון דברים" מביא שאביו הק' העיד על עצמו שבשנות חייו הקצרים עבר שבעה פעמים את הש"ס כולו עם כל השיטות כנ"ל.

מתחילה כיהן כאב"ד זידיטשוב וזורובנא ובשנת תקע"ב תקע אהלו בקאמארנא, מגדולי תלמידיו היה הרה"ק ר' יהודה צבי מראזלא זי"ע, כל ימיו התפרנס בדוחק מיגיע כפיו והיה ימים שמצבו הגיע עד פת לחם ממש, ובכל זאת לא מש מאהלה של תורה, פע"א היה הדוחק גדול עד כדי כך שגם לבנו הקטן לא היה מה לטעום משך שני ימים, ובכדי להפיג את צער הילד למד עמו "שלש מדות בנערה" (כתובות מד.) ע"פ פשט ואח"כ ע"פ קבלה, ואת בנותיו הרגיע ואמר להן: בנותי, מצב זה לא ימשך זמן רב, לא יותר משבעים שנה.

במוצש"ק כ"א אב שנת תקע"ח השיב את נשמתו ליוצרו "ביחוד נפלא ובמסירות נפש כמו עשרה הרוגי מלכות" כן מובא בס' היכל הברכה פר' שלח שכן אמר החוזה מלובלין זי"ע בחלום לאחיו הרה"ק מהרצ"ה מזידיטשוב זי"ע, ומנ"כ באוהעל ונספד ע"י מרן הישמח משה זי"ע וצוה שבבוא היום יקברו אותו ליד, על מצבתו חרות: פה טמון איש צדיק ות"ח מופלג ואב בי"ד הישראלי ה"ה הרב הגדול המפורסם מוהר"ר אלכסנדר סענדיר ב"ר יצחק זצ"ל מק"ק קאמארנא נשמתו לגן עדן עלה כ"א אב תקע"ח לפ"ק תנצב"ה.

לזכות הילד מרדכי אהרן בן ריזל דבורה
לרפואה שלימה

נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם

כי מה שהשם יתברך מנחמינו בזה לבד יש לנו נחמה. דרך משל, אינו דומה שומע מפי השר דברים ניחומים ודברי אהבה אינו נחמה עד גמר קבלת טובה ממנו, מה שאין כן פי מלך רצונו כעב מלקוש ואמרי פיו הם מעשה טוב גמור, כי בשמוע דברי תנחומים מפיו ישעשעו נפשינו.

(קדושת לוי)

♦♦♦

נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם

הנה בעת שישראל עושין רצונו של מקום נקרא אלהינו, כי בזה אנו מורים שהוא אלהינו. וזהו פירוש הפסוק (תהלים סז, ז) יברכנו אלקים אלקינו, פירוש שהבורא יתברך יברכנו שיהא נקרא אלהינו. וזהו אמר הנביא שנחמו נחמו, ובמה לזה אמר הכתוב שיאמר אלקיכם.

(קדושת לוי)

♦♦♦

לעתיד יתגלה שכל התפלות נתקבלו ברצון

דברו על לב ירושלים וכו'. דהנה זהו אחת מן הנחמות שיהיה לעתיד לבוא שכל המצות והתורות ותפלות שאנו עושים בגלות ואנו סוברים שאינם עולים למעלה כמו שאמר ר' אלעזר (בבא מציעא נט) מיום שחרב הבית המקדש ננעלו שערי תפלה כמו שכתוב סכותה בענן לך מעבור תפלה (איכה ג, מד), גם כי אזעק ואשוע שתם תפלתי (שם ח), ולעתיד ינחם אותנו הקב"ה ויאמר שעלו כל התפלות לרצון לפניו יתברך שמו.

וזהו (בתפילת י"ט) **ותערב לפניך עתירתינו** כו' אנא השב שכינתך לציון עירך. רצה לומר אז כשתשוב השכינה לציון יערב לפניך עתירתי של היום ויתגלה כי נתקבל ברצון לפניך.

וזהו (בתפילת שמונה עשרה) **והשב את העבודה לדביר ביתך**, ואשי ישראל ותפלתם, מהרה תקבל ברצון שאז יתגלה כי תפלתם של היום מהרה תקבל ברצון.

וזהו שאמר הכתוב (בראשית ה, כט) זה ינחמנו ממעשנו ומעצבון ידינו לעתיד יהיה לנו נחמה ממש שנעשה עתה בעצבות כי הכל לרצון לפניו כנ"ל.

וזהו **נחמו נחמו עמי** וגו' **דברו על לב ירושלים**. פירוש לעתיד יתגלה בהנחמה כי מה שתדברו היום בתפלתכם הוא על לב ירושלים כמו שכתוב (מלכים א ח, לה) והתפללו אליך אל המקום הזה יכוון לבו כנגד ירושלים. (מכי"ק)

(תפארת שלמה)

♦♦♦

לא היו ימים טובים כחמשה עשר באב

וכפי מה שמקובל מפי הצדיקים זי"ע אשר מט"ו באב מתחילין התעוררות ימי הרצון הבאים, ראש השנה ויוה"כ וסוכות.

(אמרי נועם ט"ו באב אות ב')

♦♦♦

עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים

בשם הרב הקדוש ממעזיבוז (בעל אוהב ישראל) זלה"ה. לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב. רמז על אות ס' שהוא אות הט"ו באלף בי"ת. וזה פירוש כט"ו באב ראשי תיבות באל"ף בי"ת. כי כל האותיות יש להם ריבוע ומקום אחיזה רק אות ס' הוא סגלגל ועיגול. וזהו הרמז (תענית ל"א) עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים. והבן.

(תפארת שלמה – דברים)

♦♦♦

יום שהותרו שבטים לבא זה בזה.

יש לומר מדוע דווקא באלו הימים קבעו עצמם לחדש זו ההלכה. ונראה, כי ישראל נצטוו שלא לכבוש עמון ומואב, ועם כל זה כביכול עשה תחבולה, ועמון ומואב טהרו בסיחון (גיטין ל"ח), שמקודם כבש סיחון את עמון ומואב, ואחר כך כבשו ישראל את ארץ סיחון. והיתה זאת סיבה לסבב נחלת ארץ עמון לישראל. והוא כעין אשר הבת יורשת את אביה, ואחר זה כשתנשא לשבט אחר, אז על ידי צד הממוצע יוכל להסב נחלה ממטה למטה.

ולזה השכילו חכמים בדעתם אשר מסתמא זו המצוה של איש באחיו ובמשפחתו ידבקו בני ישראל (במדבר לו, ז), זו בוודאי לא היתה רק הוראת שעה ולא לדורות, כי אנו רואין אצל מלחמת סיחון היה ענין כעין זה, לתת לנו נחלה שלא שייכת לנו, רק על ידי הממוצע.

ולאשר באלו הימים היה כלו מתי מדבר והתחילו לכבוש סיחון ועוג, ולכנוס לארץ ישראל, כידוע מהמדרש, אשר מלחמתם היתה באלול ותשרי (עיין במדבר רבה פרשה יט אות לב), על כן קבעו עצמם באלו הימים לזו ההלכה.

(אמרי נועם ט"ו באב אות א')

נלקט מספר "מקראי קודש - לשבת" אוצר נפלא על עניני שבת

הדלקת הנרות (ג)

שמן זית ◇ תחינה

שמן זית

הדלקת הנר בשמן זית שאורו צלול ביותר

אמר רבי יהושע בן לוי כל השמנים כולן יפין לנר, ושמן זית מן המובחר, אמר אביי מריש הוה מהדר מר (רבה – שהיה רבו של אביי) אמשחא דשומשמי, אמר האי משך נהורי טפי (אינו ממהר לכבות כשמן זית, רש"י), כיון דשמע לה להא דרבי יהושע בן לוי מהדר אמשחא דזיתא, אמר האי צליל נהוריה טפי (צלול ומאיר, רש"י).

(שבת כג.)

כתיב ויקחו אליך שמן זית זך וגו'. סמך זה למועדות שמצוה מן המובחר להדלקת שבתות וימים טובים בשמן זית. יערוך את הנרות, לשון רבים, על שתי נרות שעל שולחנו. ולכן כתוב בזה לפני ה', שאם נזהר בהם ובקידוש היום ועונג שבת, כאילו יושב לפני השי"ת, כדכתיב אז תתענג על ה'.

(פענח רזא - פרשת אמור)

אפשר ליתן רמז על פי דברי הבעל הטורים ש'נר תמיד' בגימטריא שבת, וזהו שרמז הכתוב (שמות כז, כ) ואתה תצוה את בנ"י ויקחו אליך שמן זית זך להעלות נר תמיד.

(ליקוטי מהרי"ח – ח"ב סדר הנהגת ערב שבת)

נר יפה מביא אור התורה

ויהא זהיר לעשות נר יפה דאמר רב הונא הרגיל בנר של שבת להשתדל בו לעשותו יפה וכו' (שבת כג.). הכי קאמר אף על פי שחייב בנר של שבת מכל מקום יוצא ידי חובתו אפילו אינו יפה, ואם הוא זהיר לעשותו יפה לכבוד שבת הויין ליה בנים תלמידי חכמים. ופירש רש"י דכתיב (משלי ו, כג) כי נר מצוה ותורה אור, על ידי נר מצוה דשבת וחנוכה בא אור דתורה, ונ"ל דזהו שאמר כי נר מצוה אף על גב דחובה הוא, אלא כלומר נר דשבת חובה הוא משום שלום בית, אבל לעשותו יפה מצוה ואינו חובה, ועל ידי נר מצוה שעושהו יפה בא אור דתורה וכו'.

(ב"ח - או"ח סימן רסג בד"ה ויהא זהיר)

עי' ב"ח הרגיל בנר יפה וכו', כי 'נר מצוה' שיעשה יפה, 'ותורה אור' הא חובה בלא הידור מצוה אין בה אור התורה, ולכך צריך שיעשה יפה ומהודר יעו"ש. ואפשר זה שכתב שם ודרך חיים תוכחת מוסר כלומר כמו בנר שבת חובה אם עושה מצוה מהודר משמן זית זוכה לאור התורה, כן המוכיח חבירו יאמר בנחת ורכה שמביאו לחיי עוה"ב ומליצה נאה, כמ"ש הרמב"ם ז"ל פרק ו' מדיעות הל' ז'.

(פרי מגדים - סימן רסג א"א סק"א)

סגולה לאריכת ימים

הרגיל בשמן זית בשבת, מאריך ימים.

(כף החיים, פאלאגי - סימן כז אות כו)

אופן הזהירות בהדלקת הנרות

ידוע מארז"ל שהזהיר בנר זוכה לבנים ת"ח, ועניין הזהירות הוא שיהא הכלי שמדליק בו נאה ונקי, ושידליק בשמן זית זך, וירבה בנרות, ומה טוב להדליק בעששית ז' פתילות וכו'. ואם בכל המצות ראוי לאדם להתחזק לקיים מצוה מן המובחר לעשות נ"ר ליוצרו, עאכ"ו במצות כאלו שבא בשכרו שכר טוב, כי יתן איש את כל הון ביתו באהבה לזכות את בניו לכתרה של תורה.

(פלא יועץ - ערך נר שבת ונר חנוכה)

זוכה לבנים מאירים בתורה

במקום שמצוי שמן זית צריך ליזהר בו, דהרגיל בנר הויין לו בנין רבנן וכו', היינו אם עושה יותר מחיובו לעשות נר יפה עיי"ש, ומטעם זה צריך להזהר בשמן זית לזכות לבנים מאירים בתורה שנוהים בהלכה כשמן זית, כמ"ש (סנהדרין כד.) שתלמידי חכמים שבארץ ישראל נמשלו לשמן זית שנוהים זה לזה בהלכה.

(מחזיק ברכה, להחיד"א סימן רסד סק"ב)

סגולה לאריכות ימים

מעשה באחד שהאריך ימיו ולא מצאו לו שום זכות, אלא שלא היה מדליק בחלב בערב שבת, אלא בשמן זית אף אם היה ביוקר. (כן הביא ביעלוז חסידים דף רפ).

(ספר חסידים - סימן ערב)

שמן זית

כיון דשמן זית מחכים האוכלו, א"כ הו"ל לחום שלא להדליק אלא בשמן צנונות ופקועות וכדומה שאינו מחכים, ומתרין הוא הנותנת כיון שהוא מחכים, ומנורה הוא סגולה להחכים הרוצה שיחכים ידרים (ב"ב כה:), והרגיל בשרגא של מצוה יהיו לו בנים ת"ח, ומכ"ש אור מנורה דביהמ"ק, ע"כ מצוה להדליק בשמן זית המחכים, להמשיך שפע למחכימים באור תורה שיצליחו, והיינו דא"ל הקב"ה למרע"ה ויקחו אליך שמן זית זך, ולא שמן של אגוזים וכדומה, כדי להעלות נר של חכמה תמיד אצל הת"ח שיאירו במאור התורה.

(דרשות חתם סופר - ז' אדר תקצה דף קסה ד"ה ויל"ד)

ויש ליתן שמן כדי שיאיר כל הלילה, דדבר שמצותו בלילה כל הלילה מצותו.

(כף החיים - סי' רסג ס"ק ל"א)

יאירו שבעת הנרות (במדבר ח, ב). אמר הקב"ה הבא שמן זית זך שלא יהו צריכין חיזוק ותיקון בכל שעה, אלא כיון שהדליקו יהו מאירין והולכין, מכאן אמרו רבותינו בהדלקת נר שבת שצריך פתילה נאה ושמן נאה.

(מדרש לקח טוב - פרשת בהעלותך)

עי' בטור ושו"ע (סי' רסג ס"א) יהא זהיר לעשות נר יפה, משמע דקאי על עצם הנר שישתדל לעשותם יפה, דעל הלייכטע"ר לא שייך 'לעשותו' וכן משמעות האחרונים. ומ"מ יש להדר שיהי' לו גם לייכטער יפה, עפ"י דברי רש"י (פסחים יא.) וז"ל, כל נר שבגמ' היינו הכלי קרווישי"ל, עכ"ל, ולפ"ז מה שכתב הטור דהרגיל בנר הכוונה "נר יפה", היינו כלי (לייכטער) יפה, וכמ"ש המ"ב בנרות חנוכה (סי' תרעג סקכ"ח), וכן הוא בספר חוקי רצונך (מהגרי"ח סופר), ועכ"פ הידור יש בו.

(אוצר הלכות, פרידמאן – סי' רסג סקי"א)

ויזהר מאוד ביפוי הנר, והרבות נרות בשמן זית זך, כי הזהירות הזו היא סגולה נפלאה לזכות לבנים מאירים בתורה.

(חסד לאלפים, לבעל פלא יועץ - סי' רסג)

בכוונה לשם יחוד

בטור (סימן רסג) ויהא זהיר לעשות נר יפה. ודקדק הב"ח למה הוסיף הטור לפרשו לעשותו 'יפה'. ואפשר לרמז בלשונו הקדוש על דרך שאמר הה"ק מראפשיץ זלל"ה כשהייתי בדהן רגיל הייתי לומר זיווגם יעלה יפה בכוונה על זיווג העליון, דלעתיד יהיה זיווג שם הוי"ה ושם אדנ"י עולה צ"ה כמנין יפ"ה. והנה בני עליה מכוונים בכל מצוה לכוונה הנ"ל לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה, וזה נרמז בלשונו הקדוש של הטור במה שהוסיף ויהא זהיר לעשות נר 'יפה', ר"ל דהעושהו לכוונה זו מובטח לו שיזכה לבנים תלמידי חכמים מאירים בתורה.

(דברי יואל – פרשת חיי עמוד תנט)

אע"פ שארז"ל אדם מצפה מתי תכבה נרו, גם י"ל דה"ל בל תשחית, ומ"מ טוב לעשות הפמוט מלאה שמן כל דהו, ממה שימלאנו שמן זית על מים שמלאה כבר למטה חציה, אף שדולק כל זמן סעודה, דלעשות דוגמא למנורה דבמקדש ומנורה עליונה טפי עדיף, והכי ארז"ל במדרש שלא שמשה אפילה בליל שבת במעשה בראשית.

(מקור חיים, לבעל חוות יאיר - סי' רסג קיצור הלכות ס"א)

אני נהגתי לומר בשעת נתינת השמן בנר שבת נוסח תפלה קצרה, וכה תוארה: לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, הריני נותן שמן לנר לעשות נחת רוח ליוצרינו, ולתקן הדברים בשורשן במקום עליון, ויהי נועם ה' אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו, ויהי רצון מלפניך שתעלה עלינו כאילו כיוונו בכל הכוונות הראויות לכוין, ובכח סגולת מצות הדלקת נרות שבת קודש, תזכינו לנו ולזרעינו לנר מצוה ותורה אור, ויאירו ויושלמו רמ"ח אברי נר"ן, ותזכינו שנהיה אנחנו ובנינו והתנינו ונכדינו ויוצאי חלצינו מאירים בתורה ובמצות, וברכינו אבינו כולנו כאחד באור פניך, כי עמך מקור חיים באורך נראה אור, כי אתה נרי ה' אלקי יגיה חשכי, וזכינו לקיים מקרא שכתוב בכל עת יהיה בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר, ויקוים בנו מה שכתוב טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו, ותמהר ותחיש לגאלינו על ידי כהניך הקדושים, יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי. וכזאת תתפלל האשה בעת ההדלקה.

(חסד לאלפים, לבעל פלא יועץ - סי' רסג ס"א)

תחינה

תתפלל על בנים מאירים בתורה

האשה הטובה היא סיבה לתורה, שהיא יכולה להמשיך את בנה לביהמ"ד, לפי שהיא מצויה בבית והיא מרחמת עליו בכמה מיני געגועין, כדי להמשיך אותו אחר ליסוד התורה מנעוריו, וגם כי יזקן לא יסור ממנה, ולכך ראויה האשה להתפלל לשם יתברך, בשעת הדלקת הנר של שבת, שהיא מצוה מוטלת עליה, שיתן לה ה' בנים מאירים בתורה, כי התפלה יותר נשמעת בשעת עשיית המצוה, ובזכות נר שבת שהוא אור תזכה לבנים בעלי תורה הנקראת אור, שנאמר (משלי ו, כג) כי נר מצוה ותורה אור, וכן דרשו רז"ל (שבת כג:) האי מאן דרגיל בשרגי הויין ליה בנים תלמידי חכמים.

(רבינו בחיי - פרשת יתרו יט ג בד"ה כה תאמר, הובא במג"א סימן רסג סקי"א)

בשעת ההדלקה התפלה רצויה ביותר

אמרינן בפרק במה מדליקין (שבת כג:) אמר רב הונא כל הזהיר בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים, דכתיב כי נר מצוה

ותורה אור, על ידי נר מצוה זוכה לתורה אור. לכן ראוי שתתפלל בשעת הדלקה שיהיו לה בנים תלמידי חכמים, כי בשעת קיום המצוה, התפלה על השכר המיוחד לאותה מצוה יותר רצויה לפניו יתברך שמו.

(מחצית השקל - סימן רסג סקי"א)

תפלה לאשה אחרי שהדליקה את הנרות: יהי רצון מלפניך ה' אלקי ישראל שתחונן אותי ואת כל קרובי ותתן לנו ולכל ישראל חיים טובים וארוכים ותזכרנו בזכרון טובה וברכה ותפקדנו בפקדת ישועה ורחמים, ותשכן שכינתך בינינו, וזכינו לגדל בנים ובני בנים חכמים ונבונים אוהבי ה' יראי אלקים, אנשי אמת, זרע קודש, בה' דבקים, ומאירים את העולם בתורה ובמעשים טובים, ובכל מלאכת עבודת הבורא, אנא שמע את תחינתי בזכות שרה רבקה רחל ולאה אמותינו, והאר נרנו שלא יכבה לעולם ועוד, והאר פניך ונושעה אמן.

(סידור עמודי שמים, לר"י עמדין - מוסך השבת חדר א)

נוסח התפלה שתאמר האשה

האשה כשמדלקת את הנר בערב שבת, תזהר בנפשה שתתפלל באותה שעה על בניה שיהיו מצליחין בתורה ובמצוות, ותתפלל ותאמר: "יהי רצון שיהיו בניי מאירין העולם בתורה ובמצוות וביראת שמים", מפני שתפלה זו נאה להתפלל בשעה שהאירה נר של שבת וכו'.

(אגרת התשובה לרבינו יונה - דרוש השלישי, אות פא)

ותתפלל [האשה] באותה שעה על בניה שיהיו יראי שמים ומצליחין בתורה ובמצות וביראת שמים, מפני שתפלה זו נאה להתפלל בשעה שתדליק נר של מצוה, ויאיר שנאמר כי נר מצוה ותורה אור.

(מגורת המאור - פרק כבוד שבתות ויו"ט עמוד 597)

תתפלל אז על בנים מאירים בתורה

גוף האדם הוא בבחינת חלה מעיסה, כמ"ש על עפר מן האדמה (עי' ב"ר יז ח), שהיה אדם הראשון חלתו של עולם, ודמו של אדם הוא נגד דם נדה, ונשמת אלקים שבתוכו הוא נגד נר שבת, ומשו"ה ראוי לאשה שתתפלל על בנים מאירים בתורה בשעת הדלקת נר שבת, כי הוא נגד נשמתו.

(דרשות חת"ס – לז"ך אלול, דף שנג)

להתפלל בכל לשון

איתא בספרים (עיין זוה"ק ח"א מה:) בעת שהאשה מדלקת נרות לכבוד שבת, צריכה להתפלל על בנים צדיקים תלמידי חכמים, והשעה מסוגל לכך. וזאת סיפר לי האמו"ר זצלה"ה (המגיד הק' מקאזניץ זי"ע), על אמו של הרב הקדוש מו"ה שמואל קאדנייבור זצלה"ה בעל תפארת שמואל, שלא היתה יודעת להתפלל כלום, אמנם בשעת הדלקת נרות של שבת התפללה בלשון רוסית, יהי רצון שיהא בנה שמואל תלמיד חכם.

(דעת משה, קאזניץ - פרשת תרומה)

על חיי בעלה ועל בניה שיזכו לתורה

חייבת האשה להתפלל בהדלקת נר שבת ויו"ט ויוהכ"פ, על חיי בעלה ועל בניה שיזכו לתורה.

(מדרש תלפיות, ענף הדלקה בשם ספר קריאה נאמנה / עי' עוד בכה"ח פאלאגי, סי' כו אות כו)

סגולה לבנים ת"ח ואריכות ימי בעלה

כתב בספר מעבר יבק (שפתי צדק פט"ו) בשם הזוה"ק פרשת ויקהל, להתפלל בשעת הדלקה על חיי בעלה ובניה שיזכו לתורה אור, עי"ש. והנה בזוהר ויקהל לא מצאתי מזה שום רמז, אך בזוהר בראשית (מה:) איתא, דהדלקת הנרות הוא סגולה לבנין תלמידי חכמים ולאריכות ימי בעלה עיין שם.

(ליקוטי מהרי"ח - סדר הנהגות ערב שבת)

איתא בספר זר זהב (שבסוף ספר תהלים תוספת חיים פ"א אות ו) אשה שהיא קשה רוח בגידול בנים או שאין לה כלל ח"ו, סגולה שתאמר לאחר הדלקת הנרות של שבת ההפטורה של יום א' של ראש השנה, וטוב שתבין מה שהיא אומרת ותאמר בכוונה, ויש לה ליתן קודם הדלקת הנרות איזה פרוטות לצדקה, ועי"ז תזכה לבנים טובים תלמידי חכמים וצדיקים. ובעיר הקודש ירושלים תו"ב יש להם זאת בקבלה מרבינו האריז"ל זי"ע. (סגולות ישראל, מערכת בנים אות מד / קיצשו"ע, סי' עה אות ב)

האשה תתפלל אז לאריכות ימי בעלה וצאצאיה

שבת בשבתו

עניני שבת קודש בפרשת השבוע

השבת משלים הנפש ומתקן על העבר

וידעת היום והשבות אל לבבך. יתבאר על דרך אומרם ז"ל (ירושלמי ברכות פ"א ה"א) 'שקול שבת כנגד כל התורה כולה', והנה לפי שיבא היצר ויאמר לאדם מה כחך כי תייחל לקיים כל התורה כולה שהיא שלימות האדם, ומה גם אדם שעברוהו רעות רבות ירחיקהו היצר, מה תוכל לתקן את אשר פעלו ידיך מהרעות, לזה אמר משה **'וידעת היום'**, אותו שכתוב בו היום שהוא השבת דכתיב (שמות טז כה) כי שבת היום, תן דעתך עליו, **'והשבות אל לבבך'** ובו תשיב אל לבבך, כי הוא שקול כנגד כל התורה, **וזה יועיל לסתור ב' טענות, בין לתקן מה שעברוהו מהמרדים, בין להשלמת הנפש, שעל ידי שמירתו הרי הוא כאלו קיים תרי"ג מצות.**

אור החיים

מקובל בידינו מפי ספרים וסופרים, אשר בשעת הדלקת נרות של שבת, תתפלל האשה על אריכות ימים של בעלה ושל בניה, וכן מבואר בזוה"ק (בראשית מה:), אתתא בעיא בחדוה דלבא ורעותא לאדלקא בוצינא דשבת, דהא יקרא עלאה היא לה, וזכו רב לגרמה למזכי לבנין קדישין, דיהון בוצינא דעלמא באורייתא ובדחלתא, ויסגון שלמא בארעא, ויהיבת לבעלה אורכא דחיין, בגין כך בעיא לאזדהרא בה, עיי"ש בדבה"ק.

(ברך משה - פרשת בהעלותך)

טהורים יירשוה ויקדשוה / מעשי צדיקים

על ידי הדלקת נרות שלך יש לך בנים כאלו

מסופר על הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע, שאמר לזוגתו הרבנית ע"ה, שאיך שמתפללים בעת הדלקת הנרות על הבנים, כך זוכים לראותם בגידולם, והוסיף 'על ידי הדלקת נרות שלך יש לך בנים כאלו', ובזאת הצביע על בנו הרה"ק רבי ישכר דוב זי"ע.

(מפי ספרים וסופרים - פרקי אבות פ"ג פניני חסידות אות מז)

שיראו הבנים את תפילת ההורים עליהם

סיפר אחד מתלמידי רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע שבימים הראשונים לבואו של רבינו בסאטמאר תיכף אחר ימי הפורים בפרוס ימי חג הפסח, היה הוא בבית רבינו עם עוד כמה תלמידים לעזור בבדיקת הספרים מפירורי חמץ, ושמע מחדר השני שנכנס אחד הרבנים הצעירים מעדת האשכנזים לדבר עם רבינו ז"ל, ולא שמע בדיוק את כל שיחתם אך ממה שקלטו אזניו הבין שהיה זה בנוגע לעניני חינוך, שהשיח צערו ודאגתו אודות אחד מצאצאיו שהקדיח תבשילו רח"ל.

מאחורי הפרגוד שמעו שרבינו ז"ל אמר לו בזה"ל: 'כמדומה לי שאיחרתם קצת את המועד', ושאל הלה: 'רבי - האם כבר אפס כל תקוה, ואין לי עוד תקנה', ואמר לו רבינו: 'שאל יפול רוחו ולא יתייאש אף כעת ועדיין יש לו תקנה לתקן את הדבר, והעצה לזה שבכל יום ויום תאמרו כמה קאפיטל תהלים בדמעות שליש ודייקא נגד בניכם שיראו דמעותיכם, וזה יכול לעזור לכם, ולאמיתה של דבר הייתם צריכים לעשות דבר זה מיום אחר חתונתכם'.

ומעשה באחד שהתלונן על הנהלת התלמוד תורה שהם אשמים בכשלון בניו, אמר לו רבינו ז"ל, 'בימים מקדם לא תלו ההורים את כשלון בניהם באחרים, והיו מורידים כנחל דמעה בכל בוקר בעת שאמרו ברכת התורה בבקשתם להשי"ת ונהי' אנחנו וצאצאינו וגו' כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה, וכן שאר התפילות אמרו בהשתפכות הנפש ובדמעות שליש שיזכו לבנים טובים ת"ח ויראי ד', ועי"ז זכו לבנים טובים אבל מתלונות ותרעומות על אחרים לא משיגים את המטרה לזכות לבנים טובים'.

(מושיען של ישראל - ח"ו עמוד רכד)

ילמוד רק בעבור כבוד שמך

רבות ונצורות סיפר רבי שמעו'לה ז'עליחובער, על גודל צדקת אמו ע"ה, שכל חייה מסרה נפשה לעשות צדקה וחסד עבור בני ישראל, וחינכה אותו במסירות על דרך התורה והיראה. בהיותו ילד קטן כבן שנתיים ימים, שמע איך שאמו מבקשת ומתפללת בעת שהדליקה נרות שבת, 'רבונו של עולם מיין שמעון'לע זאל לערנען תורה נאר פאר דיר און נישט פאר קיין מענטשן'.

(הגש"פ מפי ספרים וסופרים - עמוד סד / נהרי אש, זעליחוב - לקוטי דיבורים אות ב)

תפילה על עצמו בעת הדלקת הנרות

הרה"ח רבי בערקא שוחט ז"ל, בעת הדלקת הנרות של שבת קודש הי' בוכה מאין הפוגות, שיזכה להיות יהודי ירא שמים ולמות מתוך תשובה נכונה, דלא ייעול בכיסופא לעלמא דאתי, קמיה מארי דעלמא (זוהר ח"ב קכג:).

(ילקוט מאמרים, קארלין סטולין - פרק ועד דור ודור אות ז)

שמן זית

הרה"ח רבי חיים צבי אייזנבאך ז"ל הקפיד מאד להדליק שמן זית בכל ערב שב"ק. פע"א בזמן מלחמת העולם הראשונה לא היה ידו משגת לקנות שמן זית, וכדי שלא לבטל מנהגו הטוב, הלך ומכר מטבע של כסף שקיבל לשמירה מהגה"ק רבי מאטעל'ע מראחמיסטריווקא זי"ע, ותמורת זה קנה שמן זית לשב"ק. לאחר שב"ק בא לרבי מאטעל'ע וסיפר לו שהיה מוכרח למכור המטבע, ומבקש ממנו מטבע אחרת בתור שמירה, אמנם הגה"ק רבי מאטעל'ע סירב לתת לו מטבע אחרת, ואמר לו כי מטבע השמירה שקיבל ממנו הרי הוא לו לשמירה בכל מקום שהוא מונח ואינו צריך למטבע אחרת.

(הצדיק המתמיד מירושלים - עמוד ל)

ועי בשערי רחמים מנהגי הגר"א שהיה מרבה מאד בשמן זית עד שמנעוהו הרופאים. ודכירנא בילדותי שלמדתי באושפיצין, ראיתי בבית הצדיק הקדוש מרן רבי אלעזר זצ"ל שחוץ מהנרות של חלב היו מדליקין ג"כ נרות של שמן זית, וכן ראיתי בבית אדמו"ר הגה"ק בעל מנח"א זצ"ל. ואכשר דרא שעתה נתעורר העולם במדינה זו להדליק חוץ מהנרות של חלב גם נרות של שמן זית.

(שו"ת כוכבי יצחק - ח"א סוף סי' ג)

ה"הכשרות" לבריחה לארץ ישראל

כפי שהוזכרנו היו מחנות ההכשרה מיועדת בעיקר לעקור כל זיק של אמונה ויהדות מאת הצעירים, והיו שם הרבה נאומים מלאים בכפירה של "לית דין ולית דיין" ו"מרד בגורלו של היהודי בגולה", רח"ל, וכן נחנכו האלפים שהשתתפו באותה קבוצות לחדש סוג יהודי חדש בגלות, עפ"ל, ולכן גם חינכו במיוחד לבגוד ולמרוד בהוריהם ובחינוך היהודי ואמונות ישראל, וכך פרסמו התנועות הציוניות שיר המוכר כ"שיר הבן" שמתחיל במילים המזעזים כל לב: "אל תשמע בני אל מוסר אב ואל תורת אם אל אוזן תט", ובכך השתיקו כל זיק של רגש וכל טיפת תמימות וצדקת וישרות.

הארגאניזאציע'ס הטמאות היה להם הצלחה מרובה לתפוס בני ישראל ברשתם, ונפרסו והכניסו לתוכם רבבות, ולדוגמא, "השומר הצעיר" נתייסד בשנת תרס"ב בעיר לעמבערג, ומשם נתפשטה לכל הגלילות ובכל גבולות ישראל באיראפע, כשהכניסו בליבות הצעירים אש זרה של טומאה וכפירה, עד שלפני פרוץ מלחמת העולם השניה נמנו בקבוצתם, שבעים אלף! חברים, ומספרים כאלו היו גם חברים גם בקבוצות אחרות כאלו, והיו מקומות כאלו ששם יסדו הציונים מקומות מסתור, כשהחברים הושבעו שישאר הכל בהסתר מעיני הוריהם, ושם המשיכו עם תוכניותיהם למשך חדשים ארוכים, והכינו הכל, וכשהסתדרו ביניהם לנסיעה לארץ ישראל, ונמנו כבר כחבר בקיבוץ, וכבר היו נחשבים כ'עולה', אז הודיעו להוריהם על ההחלטה שבידם, ונגד רצונם עשו מה שהכינו עצמם וברחו לארץ ישראל.

והרבה מאלו שהרגישו שלא יוכלו לעמוד נגד דמעותיהם החמות של הוריהם ובכיות ההסטריות של אמותיהם, וההזהרות שישבו שבעה אחריו, לא הודיעו בכלל להוריהם את תוכניתם, רק נעלמו ביום מן הימים בלי להשאיר עקבות, או ששמו מכתב קטן להוריהם שבו מודיעים בקרירות על מה שעשו.

לחינוך כזה חינכו במחנות ה'הכשרה' לרגל העליה לארץ ישראל.

די קולטור־ארבעט פון „החלוץ"

די קולטור-ארבעט פון „החלוץ" אין לעצטן יאר איז געפירט געווארן

א. דורך באזונדערע לערן־אנשטאלטן:

4־חדשימדיקער צענטראלער סעמינאר צום אויסבילדן אנפירנדיקע קאדרן פאר דער באווענגונג.

8 חדשימדיקע ראיאן־סעמינארן.

27 זומער־לאגערן אויף צוגרייטן חברים אויף הכשרה

8 לערן־מאנאטן אין די קיבוצים

30 לערן־וואכן אין די סניפים

צוזאמענטרעפן פון די אקטיווע חברים, כנוסים א. א. וו.

ב. דורך פארלאגס־טעטיקייט:

צווייוואכנבלאט אין העברעאיש — „התחיר", דערשיינט דעם 12־טן יאר

קיבוץ מכונת שמד לאלפים

בארץ ישראל ייסדו תנועת הציונות כבר מתחילה את הקיבוצים הידועים לשמצה, כרעיון איך לפרוק עולם של כל כלל ישראל ח"ו.

ובו רצו לייסד 'כור היתוך' של ה'ישראלי' החדש שרצו לייסד בלי שמירת תורה ומצוות רח"ל, שזה היה תכלית הציונות.

למעשה השם קיבוץ תורגם של המילה באידיש "קאלכאז", שידוע מאוד אצל ארצות הקאמאניזעם, גם ארץ רוסלאנד היה קיבוץ/קאלכאז, שכל אחד עובד במאי דצריך לטובת המדינה, בעבודת השדה, ובלולי הבהמות והתרנגולים, ובמאי דבעי, והעבודה נחלק להאנשים ע"י הראשים, שנתמנו ע"י תושבי הקיבוץ, וכל תוצרת הקרקע נתחלק לפי התושבים, עד שכל אחד מקבל מאי דצריך.

עכ"ז היה חילוק גדול בין הקאלכאז'ן שברוסלאנד לבין הקיבוצים הישראלים, מכיוון דהציונים רצו בעיקר לייצר "ישראלי" חדש כפי שהוזכרנו הפורק ממנו עול תורה ומצוות ומסורת היהדות.

הקיבוצים הציוניסטן-קאמאניסטן

ולמטרה זו לא הספיק לקחת כשלושים אנשים ולהכניסם לקיבוץ ולעבוד כפי הנוהל של הקיבוץ, מכיוון שרצו לוודא שהדור החדש נתחנך ברוח של כפירה ומינות, לכן הרחיקו לכת יותר מהקאלכאזן שברוסלאנד.

מתי שנולד תינוק בקיבוץ, וכבר גדל כמה חודשים ולא היה צריך כ"כ לאמו, נלקח מביתו והכניסוהו במוסד מיוחד ששם נתכנסו י"ח-כ' שנים הבאות שבחייהם תחת שמירת מדריכים ומדריכות מיוחדים, ולהורים ניתן הזדמנות לשחק ולדבר עם בנם למשך כמה שעות ביום אחר שגמרו את עבודתם,

ואח"כ חזרו הילדים אל ה'חינוך-פאבריק' ששם אכלו ושתו ונתחנכו.

מבחוץ היה הסיבה מכיוון שצריכים לחנך את כולם, שאנו קבוצה גדולה באחדות נפלאה, אבל הסיבה האמיתית הייתה לוודע ש'חלילה' לא יריחו שום ריח של מסורה אצל הוריהם, רק יתחנכו בקפידה לפי הוראת הכפירה והמינות שנרשמו ע"י פורקי עול.

כמנהיגי ומדריכי הקיבוצים נבחרו רק צעירים שהיו מלאים וגדושים תוך תוכם בכפירה ומינות, והכינו אותם למטרתם הנעלית, לעקור כל זיק ורגש לתורה ומצוות של אלו שנופלים בידיהם.

ובקיבוצים אכלו נבילות וטריפות, ונעקר כל זכר של שבתות וימים טובים, לא שמע ישראל ולא מצוות ה', כל העבירות החמורות נעשו לעיני השמש, והנוער שנתגדל בקיבוצים אלו חיו חיים של הפקירות ופריקת עול, וממש כבהמות נדמו באופן נורא ומבהיל, מלא עקירת התורה ושנאת הדת, ה' ירחם.

אי אפשר לתאר עלי גליון המעשים והאופנים הנוראים איך שדרכו בקיבוצים אלו על התוה"ק ועקרו כל זיק וזכר יהדות ואנושית מהנוער, והכל במטרה של ה'ישראלי' החדש החי כבהמה ואינו יודע את בוראו ואמונה חלילה.

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביקור כ"ק אדמו"ר מבאבוב שליט"א
בבית כ"ק מרן רבינו שליט"א – בקרית יואל יע"א

יום ה' פרשת בלק תשפ"א לפ"ק

רבינו קידם פניו בברכה ודרש בשלומו

האדמו"ר מבאבוב הציג את א' מחברי הנהלת ישיבתו במאנסי

ואמר: ער איז ר' נפתלי לעבאוויטש'ס אן אייניקל.

רבינו: אה, איז ער א שטיקל סאטמארער.[46]

האדמו"ר מבאבוב: כ'בין געקומען זיך אומקוקן אויף די ישיבה פון מאנסי וואם טוט זיך, זיי זענען דא אין געגנט, און כ'האב דאך געקלערט צו קומען אהער, האב איך אזוי אויסגעשטעלט יעצט צו קומען.

רבינו: היימט עם, אז די מאנסי'ער ישיבה איז דא בשבינות?

האדמו"ר מבאבוב: זיי קומען ארויס דא אויפן זומער, מ'דארף דאך פארן ערגעץ, זיי האבן דארט באמת א שיינע – אלעם נייע – ישיבה.

רבינו: איז אין מאנסי האבן זיי א שיינע ישיבה, אבער מ'דארף דאך גיין אין גלות. אין די דריי וואכן מוז מען דאך גיין אין גלות.

אדמו"ר מבאבוב: ס'איז אינטערסאנט, ס'איז א פרייהייט, זיי זיצן און לערנען וואויל און פיין כסדר, אבער אזוי איז עס מ'מוז אביסל ארויס גיין, דארט איז אביסל מצומצם'דיגע בנינים, מ'וויל ארויס גיין אביסל, נו בין איך געווען אין די גלילות דא, בין איך געקומען באזוכן, כ'האב דאך אינזון געהאט צו קומען, מיין טאטע האט אזוי אלעמאל געטוהן.

בכלל, דער טאטע פלעגט זאגן, ויחן את פני העיר, אז מ'קומט אין א שטאט דארף מען גיין באזוכן דעם רב.

רבינו: וויפיל בחורים לערנען דא?

א' ממלויו: הונדערט בחורים.

רבינו: כ'בין געווען ווינטער א שבת אין ראלי האטעל (פ' תולדות העל"ט, שבת עמלי תורה, עם קרוב לאלף אברכי הכוללים שברחבי ניו יארק יצ"ו, משנה שלישית אחר הנישואין), כ'האב געוואלט גיין שבת אין די מקוה, בין איך געגאנגען אין ישיבה דארט אין קעמפ.

האדמו"ר מבאבוב: דאם איז געווען אנדערע בחורים.

רבינו: די ארץ ישראל'דיגע בחורים האבן דארטן געלערנט (ישיבת קדושת ציון הנמצאת בקרית באבוב בעיר בת ים בארה"ק שבה לומדים בחורי חו"ל).

האדמו"ר מבאבוב: יא, ס'איז געווען דעמאלטס נעבעך וועגן די קאראנע, זענען זיי דאך אנטלאפן פון ארץ ישראל, זענען זיי געווען דארט.

רבינו: זיי זענען געווען אין קעמפ, און איך בין געווען שבת דארט מיט די אינגעלייט, בין איך צוגעגאנגען צופים דארט אין מקוה שבת אינדערפרי.

האדמו"ר מבאבוב: דאם איז ווידער, אונז האבן מיר אין בני ברק א ישיבה פאר די ארץ ישראל'דיגע בחורים, און פאר די אמעריקאנער בחורים, מ'שיקט אהין בערך א הונדערט פופציג בחורים. מ'האט געפרייווט, אבער ס'מישט זיך נישט, די ארץ ישראל'דיגע מיט די אמעריקאנער.

רבינו: ס'איז צוויי אנדערע סארט מענטשן.

האדמו"ר מבאבוב: ס'איז אנדערע טיפן.

---

46 הרה"ח ר' נפתלי שליט"א זכה רבות בשנים להעלות על הכתב את דברות קדשו של רביה"ק הדברי יואל ז"ל מפי השמועה, יחד עם להבחל"ח הרה"ח ר' מאיר ישראל גאלדבערגער ז"ל, והי' להם קביעות בכל יום ד' בשבוע לבוא אל הקודש פנימה, בשעה מאוחרת בלילה, ולעבור עם רביה"ק ז"ל על החידו"ת של ליל שב"ק וס"ג משבוע העבר.

רבינו: אפילו די ירושלימ'ער מיט די בני ברק'ער מישן זיך אויך נישט.

האדמו"ר מבאבוב: חן מקום על יושביה, ס'איז אן אנדערער מהות. איז האט מען דארט א גאנצע שטאב, אבער מ'האט געמוזט אנטלויפן זענען זיי געקומען דא.

ושאל האדמו"ר מבאבוב: ברוך ה' אז מ'זעהט'זיך, ווי אזוי פילט מען אין בריאות?

רבינו: ברוך ה', געלויבט דעם הייליגער באשעפער.

האדמו"ר מבאבוב: דער אויבערשטער זאל ווייטער העלפן.

וציוה רבינו להביא כיבוד

האדמו"ר מבאבוב: איך האב אויך עפעס געברענגט מכבד צו זיין.

האדמו"ר מבאבוב שליט"א הראה לרבינו בתוך חוברת של ספר על התורה מכתב יד, אשר עדיין עומדת באמצע עריכה

ואמר: דאס איז פון איינעם ער איז געווען א אדם גדול, די בעלזער רבי'ם האבן פון אים נאכגעזאגט, נאך פונעם אלטן בעלזער רב זעהט מען ווי ער ברענגט פון אים, ס'איז דא א הגדה 'מדרש בחידוש', ער האט געהייסן רבי אליעזר נחמן פואה.[47]

רבינו: יא כ'זעה, אין די בעלזער הגדה ווערט צוגעברענגט פון אים.[48]

---

47 הגאון החכם רבי אליעזר נחמן פואה ז"ל היה מגדולי מדינת אימאליע, שימש כאב"ד בכל מחוז 'מודינה', הרביץ תורה ועמד בראש קבוצת תלמידים בשם 'חבורת עלובים' נפטר בחודש תמוז שנת תי"ט לפ"ק, חיבר ספרים רבים: 'גרן ארנן' – על התורה, 'זכרון אבות' – על מסכת אבות, 'מדרש בחידוש' - על הגדה של פסח, 'דרכי התשובה' - מאמרים בנושא התשובה ועוד.

בשם ה'

סדר

הגדה של פסח

עם פירוש

מדרש בחידוש

מאת

כמוהר"ר אליעזר נחמן פואה זצ"ל

הוצא לאור ע"י אגודת מפעל „אור יקר", אחוזת ישראל ירושלים

נדפס מחדש
שע"י"ק ירושלים תובב"א
שנת תשל"ה לפ"ק

48 ונעתיק כאן תצלום הסכמת הרה"ק מהר"י מבעלזא ז"ל להדפסת סידור הרמ"ק ובו פירוש 'מדרש בחידוש' על הגדה של פסח.

ב"ה עש"ק לסדר וכתבת וכו' דברי התורה הזאת באר היטב תרמ"ט בעלזא.

שוכן במרום יכתוב ויחתום לחיים. לכבוד ג"ב כ' המופלג
ירא ושלם כעניד המפורסם כש"ת מ' **יעקב משה** נ"י.

מה מאד נכניתי כי בידינו לאורך ימים שלם סידור הק' ממוריגו וכיגיגו הקדוש כרמ"ק זצללה"ה זי"ע וכ"י ונתתי לעורך את לבבו לזכות את כרגיש לאהב לזה גם את הסך הזה כיצד שהוא מלא מוסר וי"ש כמו שכתבתי מלתתמי"ך כגמרן הק' זצללה"ה זי"ע וכ"י שתמר לה כי לין דכרו לאת הסכמה לדפוס מ"מ נתפס אחד יראי להדפיס סידור הזה כיצד כי מיון לו הסכמה כי תמילת כניסתו לירושת שמים כי כ"י סידור כזה והתרעם על הסידורים החדשים שהדפיסו (ופקפק על אחד מהם לין בדעתו לעשות בדפוס) שזה בגודל שהיגם מדפיסים הם אור היצר שכי לתועלת ילדי בני ישראל להכניס בלבם יראת השם כן תורף דברי קדשו. ועתה שמע כהוסר ניללות לון לאני הקדוש זצללה"ה. וכל מי שילאה ס' קדוש זה מני מעודי השלם וגם מהתני מה שכתבתי בשם אני הק' יהיגים בעת בהכה לניהו. ומזה לדם לא יסוג מ"ש נעטו זה לחזור ולהדפיסו כי ס' הרמ"ק זי"ע שקבה בכסף מלא לאחוז שלם לו וגם ס' אור היצר זה זמן רב אשר לא נדפס וכי מידשו בדפוס ויעשה גו משכנו בדפוס נאה ומשופה ובטוב הגה חכות הק' אלו יגן עליגו ובכ"ש להתברך בהלת ברכתה. מיי לאריכת מחוץ רויחת. בגין בריכא:

דברי הכותב למען המלוה ולחזות לאת הרבים

הק' **יהושע מבעלזא**

ויש לציין שבשנת תשכ"ה הוציא לאור הרה"ח ר' ישראל קלאפהאלץ ע"ה המוציא לאור ספרי בעלזא הגדה של פסח של אמורי קודש מהצדיקים הקדושים לבית בעלזא ובשילוב עם ההגדה 'מדרש בחידוש'.

והוא כותב בההקדמה כדלהלן: לאחר ההוצאה הראשונה של מדרש בחידוש בשנת ת"א בווינציא נדפס פירוש זה שנית בשנת תקס"ט בליווארנו, ומני אז ועד היום עדיין לא נדפס פירוש זה באופן נפרד על ההגדה, אלא בתוך סידור הרמ"ק בשנת תרנ"ב עליו באה הסכמת כ"ק מרן מוהר"י ז"ל מבעלזא.

וסיפר כ"ק מרן מהר"א ז"ל מבעלזא שלאבי זקנו ז"ל כ"ק מרן מהר"ש היה תלמיד אחד שנסע לרוסיא ונעשה שם רב, ומכיון שקשה היה לחצות את הגבול בימים ההם בין רוסיא לעסטרייך ששלטה אז בגאליציע, בא רב זה לבעלזא שנית רק אחרי הרבה יותר משלשים שנה, וזה היה כבר אחר פטירת כ"ק מרן ז"ל, ובנו כ"ק מרן מהר"י ז"ל כבר שימש באדמוריו"ת, וכיון שאז נדפס הסדור תפלה למשה להרמ"ק ובו המדרש בחידוש בהסכמת כ"ק מרן מהר"י ז"ל נתן מרן סדור אחד לרב זה, פתח הרב את הסידור וראה שכתוב במדרש בחידוש בענין קריעת ים סוף שהיו שם י"ב קרעים קרע לכל שבט, וכותב המדרש בחידוש "ומקום הקרע עדיין ניכר".

והראה הרב א"ז למרן והפליא על שהמחבר כותב דברים כאלו, השיב לו על כך מרן כשיהודי בא למקום הגס ומברך בדחילו ורחימו ובקדושה ובטהרה את הברכה "ברוך שעשה נסים לאבותינו", הוא רואה את הקרעים גם היום עכד"ק.

האדמו"ר מבאבוב: זיי האבן געהאט דעם כתב יד זעהט זיך אויס, זיי האבן עם געהייסן דרוקן.

חוץ מזה ברענגט אים דער חיד"א, דער חיד"א ברענגט אמאך זיין ספר דעם 'גורן ארנן', ער האט געהייסן רבי אליעזר נחמן, ארנ"ן, דאס איז אליעזר דער ערשטער אות די אלף, און די נון דאס איז נחמן.[49]

רבינו: דאס איז שוין דער געדרוקטער ספר?

האדמו"ר מבאבוב: ניין דאס איז נאך נישט קיין געדרוקטע, נאר דער וואס איז עוסק אין מוציא לאור זיין דעם כתב יד שיקט מיר מזמן לזמן, און יעצט האט ער מיר געשיקט אויף ספר במדבר, א חלק וואס איז נאכנישט מוגה, ס'איז נאר עריכה ראשונה, ס'האלט נאך אינדערמיט.

רבינו: ווען וועט עס ארויס קומען?

האדמו"ר מבאבוב: ווען ס'וועט פערטיג ווערן.

רבינו: אז ער האלט שוין ביי במדבר איז שוין א סימן אז ער האלט שוין ערגעץ אויף א וועג, ער דארף נאך ענדיגן דברים, כ'זעה ס'איז א היבשער ספר.

האדמו"ר מבאבוב: יא יא, עכ"פ דער חיד"א ברענגט אים אמאך, רבי אליעזר נחמן.

האט ער דא די וואך אין די סדרה א שמועס, א מורא'דיגע שמועס, ס'איז דאך אצינד זומער, מ'פארט דאך אויף די וועגן אמאך, דאס איז דער כתב יד קודש, ער איז געווען א גרויסער מקובל.

האט ער דא א שמועס, בלעם הרשע איז געגאנגען, דער אויבערשטער האט אים געהייסן, בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, זאגט ער: **"כי ראוי לדעת שאין דבר בעולם שאין מלאך ממונה עליו, כי לא להעשבים בלבד אמרו שיש לו מלאך מכה ומגדלו, אלא בכל מדינה עיר ועיר שווקים ורחובות דרכים שדות וכרמים אבנים וצרורות הרים וגבעות אלא בכל דבר ודבר יש מלאך פרטי ממונה עליו, וכאשר הדבר ההוא מצליח סימן הוא שהממונה עליו הוא במעלה, וכשנראה הרים שימוטו והגבעות תמוטנו סימן הוא ששרם השפילם ועל זה קונן ירמיהו דרכי ציון אבילות כי מה אבילות שייך בדרכים ואין להם הרגש, אלא כל זמן שהדרך סלולה ועוברים ושבים בה אנשים רבים אז המלאך הממונה עליה שמח, וכאשר ימעטו הוא עצב ומתאבל, והנה כאשר יארע תקלה בדרך רח"ל, כגון שיטבע בנהר או יפול מעל הגמל וכיוצא, אותו המלאך הממונה על אותו הדבר הוא המסייע העושה הדבר הפועל ההוא כפי מה שנגזר עליו, שאין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן נגזר עליו מלמעלה, והוא טעם הכתוב האומר כי כל דרכיו משפט, כי הדרך לא תתן ולא תוסיף על האדם כלום, אלא המלאך שלה הוא הפועל המשפט, ועל כן אמרו דבר בעיר כנם רגליך, כי המשחית מצווה לפעול בצאתו בדרך שיכול להזיקו, ועל כן אמרו כל הדרכים בחזקת סכנה, ולפיכך אמר דוד אשרי תמימי דרך, כלומר אותם ההולכים בתמימות יכולים לילך בדרך בטוחה מכל פגע רע, כמה דאת אמר ההולך בתום שהולך בתמימות אותם ההולכים בתורת ה'".**

דאס איז עפעס דיבורים, מ'פארט אויפן וועג זעט מען יעדעם שטיינדל יעדעם וועגעלע דאס איז אלעס דורך מלאכים וואס זענען ממונה.

רבינו: דאס איז מלאכים וואס זענען ממונה אויף א דומם אויך, נישט נאר אויף א צומח – אין חז"ל שטייט אויף א צומח איז דא א ממונה, ס'איז א מדרש (בראשית רבה י, ו) – נאר אויף יעדע זאך אפילו א דומם.

האדמו"ר מבאבוב: אויף א צומח שטייט אז דער מלאך מכה ואומר לו גדל. און ער זאגט אפילו אויף א דומם אויך. וואו מ'גייט וואו מ'שטייט.

דער טאטע ז"ל האט דערציילט, אז דער צאנזער זיידע איז געפארן – ער האט געפלעגט צו פארן שפאצירן, דער דאקטער האט געהייסן ער זאל פארן אויסער די שטאט – און אינמיטן האט ער געהייסן זיך אפשטעלן, און ער איז ארום געלאפן און ער איז צוגעלאפן אין וואלד אריין, און ארויף געקלעטערט, און מקיים געווען שילוח הקן, ס'איז געווען – ער האט עס געהערט פון די אידן וואס זענען מיטגעווען – ער האט געזאגט ס'איז געווען הונדערט פופציג מעטער הויעך, ס'איז נישט געווען בכוח האנושי אז א מענטש זאל עס קענען זעהן, ער האט פונדערווייטנס געזעהן אז דא איז דא א מצוה, אז עס שיינט דא, ס'איז דא אן אור פון די מצוה, איז ער אראפ געלאפן פונעם וואגן און ער האט מקיים געווען די מצוה.

רבינו: אויפ'ן דברי חיים איז עס נישט קיין קשיא...

---

49 החיד"א ז"ל בשם הגדולים כותב על ר' אליעזר נחמן פואה "רב חסיד ומקובל הלמיד הרמ"ע והיה לו חברה קדושה בעיר ריגייו נקראת חברת העלובים, והרב הגז' חיבר ספר 'מדרש בחידוש' פי' ההגדה ונדפס בווינציא שנת הת"א, ועוד חיבר ס' גרן ארנן על התורה דרשות בדרך פרדס חמשה קובצים ראיתים כת"י בערי איטליא, ותיבת ארנ"ן אותיות ראשונות ואחרונות משמותיו אליעזר נחמן", עכ"ל החיד"א.

כ׳האב געזאגט אין די ישיבה (בשיעור תהלים אחר התפילה), אז דוד המלך זאגט (תהלים ה, ג) הקשיבה לקול שועי מלכי ואלקי כי אליך אתפלל, האב איך געזאגט אז ס׳איז געווען ביים צאנזער רב אז עמיצער האט זיך מזכיר געווען אויף א ישועה האט ער געזאגט ער זאל קומען פארן דאוונען, האט ער געפרעגט וויפיל אזייגער, האט ער געזאגט אכט אזייגער, אכט צי ניין אזייגער פארן דאוונען, האט ער געקוקט אזוי, איך זאל קומען אכט אזייגער?, ער האט דאך געדאוונט זייער שפעט.[50] האט ער זיך צובייזערט, און האט געזאגט יא איך דאוון שוין דעמאלטס. וואס הייסט ער דאוונט שוין?, איך דאוון אז איך זאל קענען דאוונען.[51]

---

50 ויש לציין מה שכ׳ בס׳ י״ג אורות (ח״א עמ׳ מ״ה) שהרה״ק מצאנז ציוה להציבור להתפלל שחרית מוקדם, ואמר שיודע משני צדיקים שהתפללו מאוחר, הלא המה הרה״ק מנעשכיז והנועם מגדים, והרה״ק מנעשכיז איחר להתפלל כי אמר שהוא מתבייש שחוטא כמוהו יתפלל לפני הקב״ה, אך כשנתאחר הזמן לא היה לו ברירה אחרת ונאלץ להתפלל.

והרה״ק מנעשכיז איחר כי מחמת בושה שנשמתו תעלה בלילה ליתן דין וחשבון לא היה ישן כל הלילה, ולפנות בוקר נפלה עליו תרדימה, ועי״ז איחר תפילתו, ואמר הרה״ק מצאנז שמי שיש לו א׳ משני סיבות אלו מותר לאחר תפילתו.

ומביא שם בשם הגה״צ מוויעליטשקא שהרה״ק מצאנז אמר שמי שהוא בקי בבבלי וירושלמי יודע שגבר חלש יכול לאחר תפילתו, אבל לאו כל אדם יכול לומר ׳גבר חלש אנא׳, עיי״ש.

ויש לציין מה שכ׳ בס׳ נפלאים מעשיך (ח״א) שסיפר הגה״צ מפאיע הי״ד שפע״א דיבר הרה״ק משינאווא זי״ע מענין זמן תפילה, והבה על קדקדם של אלו המאחרים להתפלל אחר הזמן, וא׳ מן הנוכחים שם בעת השיחה הרהיב עוז בנפשו לשאול את הרה״ק שאביו הק׳ מצאנז זי״ע הרי מתפלל הרבה פעמים אחר זמן תפילה [ואז היה עדיין אביו הק׳ בחיים חיותו], נענה הרה״ק: ׳דער מאטע איז שוין לאנג פטור מתפילה׳ דהיינו שהרה״ק מרוב חולשתו וחוליו היה פטור עפ״י הלכה מלהתפלל, ועל כן היה אנוס גמור בזה שהתפלל אחר הזמן תפילה.

51 עיי׳ בס׳ י״ג אורות (ח״א עמ׳ מ״ו) שכ״ק הגה״צ רבי איציקל מפשעווארסק זצ״ל סיפר שפע״א היה האון רבי יואל אונגאר ז״ל הדיין מטורנא אצל הרה״ק מצאנז בערב, וציוה לו הרה״ק שיבוא למחרת קודם התפילה, ולמחרתו בא בבוקר בשעה שמונה, ושאל לו הרה״ק, נו, כלומר מה מעשיך פה, אמר רבי יואל, הלא הרבי ציוה לי לבוא קודם התפילה, וגר בו הרה״ק: אאלאן, וכי עכשיו קודם התפילה, אני כבר מתפלל, ושלחו מעל פניו.

ועיי״ש בהגהות שרבי איציקל מפשעווארסק תמה, שהרי מנהגו של הרה״ק היה להתפלל באיחור, בערך בשעה 11, ומפני מה אמר שהוא כבר מתפלל.

ועיין שם שמציין לד׳ הס׳ דברי ישראל (בחלק כלל דאורייתא סוף סדר ויקרא) שפע״א שאל א׳ את הרה״ק רבי יחזקאל מקאזמיר על שמאחר הזמן תפילה, ואם מפני האריכות הכנה לתפלה הלא יוכל לעשות ההכנה מבעוד לילה שיהיה מוכן כשיגיע הזמן תפלה להתפלל תפלה בזמנה, השיב לו כתיב (בראשית כב, ג) וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו ויבקע עצי עולה וגו׳, ופירש רש״י וישכם אברהם בבוקר נזדרז למצוה, וקשה, כיון שנזדרז למצוה היה לו לעשות את הכנה לתבוש את חמורו ולבקע העצים ולהכין הכל מבעוד לילה, ומיד בהשכמה לרוץ להעקדה, אלא נלמד מכאן שההכנה אל המצוה צריך שיהיה בזמנה של המצוה דווקא ולא קודם, וכן ההכנה לתפלה צריך שיהיה בזמן התפלה דווקא לא קודם.

והענין הוא כך - מבאר הדברי ישראל- הצדיק שמקיים המצוה כתיקונה בכל פרטיה ודקדוקיה וכוונותיה ומכין עצמו בקדושה אל המצוה ואל התפלה, אזי ההכנה דמצוה הוא מגופי דמצוה, וההכנה לתפלה הוא תפלה, ולכך צריך שיהיה ההכנה בזמנה של המצוה דווקא, והכנת התפלה בזמן התפלה דווקא ולא קודם, כי מעת שמתחיל להכין עצמו לתפלה הרי הוא עומד ומתפלל כנ״ל, וצריך שיהיה תפלה בזמנה, אבל מי שאינו בר הכי אין קפידא ויוכל לעשות ההכנה מקודם.

וראיה לדברינו מרבי אליעזר דמילה (שבת קל.) אמר רבי אליעזר כורתין עצים לעשות פחמין ולעשות איזמל בשבת, כלל אמר רבי עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת וכו׳, ולכאורה קשה כיון דרבי עקיבא פליג על ר׳ אליעזר כך היה לו לומר, רבי עקיבא אמר כל מלאכה שאפשר וכו׳ אינה דוחה, מהו ׳כלל אמר רבי עקיבא׳ שנראה כמפרש את דברי רבי אליעזר כמובן, וגם צריך להבין סברת רבי אליעזר כיון שבאמת אפשר לעשותה מערב שבת אמאי באמת דוחה את השבת יעשה מערב שבת כמובן.

אלא רבי אליעזר לפי בחינתו וקדושתו סבר כיון שההכנה דמצוה הוא מגופי המצוה כנ״ל וצריך שיהיה ההכנה בזמנה של המצוה דווקא ולא קודם כנ״ל, נמצא שהיא מלאכה שאי אפשר לעשותה מערב שבת שדוחה שבת, ולכך אמר רבי אליעזר כורתין עצים ועושין איזמל בשבת בזמנה של המצוה ורבי עקיבא מודה לדבריו.

אמנם זאת היא ליחידי סגולה למי שמקיים המצוה בבחינת רבי אליעזר, אבל הנה התורה לכלל ישראל ניתנה, ומי שאינו בבחינה זו ואינו בר הכי שהוא יכול לעשות את ההכנה מקודם כדברינו הנ״ל, נמצא שהוא מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת שאינה דוחה את השבת, זהו שאמר ׳כלל אמר רבי עקיבא׳ פירוש ׳כלל׳ היינו לכלל ישראל שאינם בבחינה זו אמר רבי עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת, כי הוא יכול לעשות את ההכנה מקודם מערב שבת כנ״ל.

וזהו שאמרו רז״ל שם בגמרא תנו רבנן במקומו של רבי אליעזר היו כורתין עצים לעשות פחמין לעשות איזמל בשבת, ולכאורה איך עשו כן, הלא אין הלכה כרבי אליעזר אלא כרבי עקיבא אלא הפירוש

האדמו"ר מבאבוב: ביי אונז איז מקובל אז ער האט געזאגט, אבט אזייגער הייסט בשעה שהציבור מתפללין.[52]

רבינו: אבער ער האט געזאגט אויף זיך אז ער דאוועגט שוין, וואם הייסט ער דאוועגט? האט ער געזאגט, ער דאוועגט אז ער זאל קענען דאוועגען.

האב איך געזאגט, הקשיבה לקול שועי מלכי ואלקי כי אליך אתפלל, אז איך זאל קענען דאוועגען, דאם אליינם דארף מען מתפלל זיין.

האדמו"ר מבאבוב: דער טאטע ז"ל האט דערציילט, דער צאנזער זיידע האט דאך אפאך געטוהן אז רבי שמעון סופר זאל זיין קראקעווער רב.[53]

רבינו: ס'איז דא א בריוו פונעם דברי חיים צו רבי שמעון סופר ווי ער בעט אים ער זאל עם אהננעמען, ער שרייבט 'לטובת המדינה'.[54]

האדמו"ר מבאבוב: ער האט זיך געטראפן מיט רבי שמעון סופר יעדעם מאל, און אונטער קראקא איז דא א

---

53 'במקומו של רבי אליעזר' היינו אלו שהיו במקומו ודרגתו של רבי אליעזר, עכ"ל.

ועיי"ש שמביא ביאור מכ"ק רבי יעקב מפשעווארסק ז"ל על ד' הדברי ישראל עפ"י המשל המובא בישמח משה (פר' אמור) שאדם הרעב אפשר להשקיט רעבונו או ע"י אוכל, או ע"י זמר נפלא המסיח את דעתו מרעבונו, אבל הנפק"מ שאוכל פשוט גם יוכל להשקיטו, אבל אם רוצה להשקיט ע"י זמר אזי צריך להיות ערב מאוד מאוד שיוכל להתגבר על תאוותו, עיי"ש באריכות, ולפי"ז י"ל שאנשים פשוטים צריכים להתפלל ואין יכולים לכמוך על הכנה לתפילה, כי אז צריך להיות ההכנה מאוד נעלה ובקדושה יתירה כדרכן של הצדיקים, עיי"ש באורך דבריו.

52 אגב, עיי' בשו"ת ארץ צבי (סי' י"ט) ששיטת רבינו הק' מצאנז זי"ע היה שזמן תפילה הוא עד שעה עשר, עיי"ש, ועי' בשו"ת משפטיך ליעקב (בהקדמת המ"ל) ששמע מהרה"ק רש"א מראצפערט בזה"ל: דער הייליגער לובלינער האט געזאגט 9 א זייגער איז זמן תפילה, עיי"ש.

כ"ק רביה"ק בעל ברך משה ז"ל אמר כמה פעמים "אין צאנז איז געווען זמן שחרית זייגער אכט און אין סיגוט איז געווען זמן שחרית זייגער נייז". והרה"ח הישיש ר' ישעי' לעפקאוויטש ז"ל תלמיד ומשב"ק אצל מרן הקדושת יו"ט ז"ל כשהי' פ"א אצל תפילת שחרית של רביה"ק הדברי יואל ז"ל, אמר להבחורים: "דער רבי (הקדוויי"ט) האט מיך נישט איינמאל געשיקט צום רב זז"ג (רבינו ז"ל) איך זאל צו אים אריינקלאפן (בחוץ) אז ס'איז שוין באלד זייגער ניין מ'שטעלט זיך שוין אט אט דאוועגען.

ועיי' בספר פנים מאירים שהרה"ק מצאנז המליץ על הרה"ק ר"מ מפרעמישלאן ז"ל שמתפלל אחר זמן תפילה שאיתא בזוה"ק אימתי זמן תפילה בזימנא דצדיקא מצלאין, ואז הוא זמן תפילה, עיי"ש באריכות. ויש לציין שאיתא בתרגום על הפסוק בקהלת (קהלת ח, ה) ועת משפט ידע לב חכם וגו' 'ועידן צלותא ודין וקשוט אשתמודע בלב חכימיא.

53 האגון הצדיק רבי שמעון סופר ז"ל בנו השני של מרן החתם סופר ז"ל גאב"ד קראקא, בעל שו"ת מכתב סופר.

54 ונעתיק כאן מכתב קודש שכתב מרן הגה"ק בעל דברי חיים זי"ע להגה"ק רבי שמעון סופר ז"ל בו מבקש ממנו שיקבל עליו את שבט ההנהגה בק"ק קראקא, וזל"ק:

ב"ה, יום ד' בשלח תר"כ לפ"ק צאנז.

שוי"ר לה"ה כבוד ידידי הרב הגאון המפורסם החריף ובקי המושלם פ"ה ע"ה נ"י בנש"ק בקש"ת מו"ה שמעון סופר נ"י האבד"ק מאטערסדארף יצ"ו.

ג"ק הגיעני ונפלאתי מאד מה ראה על ככה לחשוב מחשבות כאלו על זרע קדוש עיר מלאה חכמים ויראי השם, לא תהא כזאת בישראל ולא יפחד כלל ולא שכיחא היזיקא ח"ו, אך עצרתי במילין להשיבו עד עתה כי אמרתי לחקור עוד תוכן מחשבות בני העיר ואם אהבתם שלימה אתו ואם יפרנסוהו בריוח ובכבוד ושארי ענינים שיהי' הכל בדרך כבוד ואהבה יתירה. והנה חקרתי היטב אצל המצויים אצלי מק"ק קראקא, נגידים וחסידים ופשוטי העם, והנה ראיתי אשר לבם נכון מאד ויחרדו ומצפים לראותו ולהמליכו עליהם באהבה ורוצים לפרנסו בדרך כבוד למאד, ודיברתי עם אנשי עצתי משכילים, ואמרו כולם כאחד שנכון הדבר שיקבל הד"ג דגל הממשלה ושיהי' לטובת כל המדינה כדי שלא יבואו זרים להשיג גבול תה"ק.

והנה טרם אכלה לדבר אודיע לכבודו, עוד דבר אחד, שאל ירך לבבו אם יהי' דבר בעיניו נגד כבודו במדינתנו, כי ידוע שינוי טבעי המדינות ובפרט מדינת פולין, ומה שלכבוד במדינתם בשארי המדינות לפחיתות יחשב, כאשר ידעתי מכבר, ויש אשר לכבוד במדינות אחרות ובפולין לפחיתות הוא, גם טבעי ידיעות אנשי המדינו חלוקים ממדינת אונגארין, אך חכם יכלכל דבריו במשפט ואיש אשר רוח בו יכול להלוך נגד רוח בני אדם משונים, ותכלית הדבר ליראה את ד' ולעבדו ולנחות בית ישראל אחריו, וזכות אבותיו יעמוד לו שיהי' הכל על מכונו ויתקרב עת גאולתנו, והי' שלום וברכה כנפש המחכה ודוש"ת בלונ"ח. הק' חיים הלברשטאם

אגב, עיין בקובץ אוצרות הספור (ח"ט עמ' ע"ח) שסיפר הגה"צ רבי אלחנן היילפערין מראדמישלא זצ"ל, שמעתי מהגאון רבי עקיבא סופר זצ"ל אב"ד פרעשבורג שדו"ז הרב רבי שמחה פרענקיל תאומים אב"ד סקעווין ז"ל סיפר לו שבעת התמנות הגאון רבי שמעון סופר זצ"ל לקראקא שכידוע שאא"ז הדברי חיים מצאנז זי"ע עבד בעד התמנותו, שראה בזה הצלת הדת ותוה"ק, היה אחד מעיליוי הדור שעמד גם כן בבחירות להתמנות הרבנות, והתחצף בדיבורים נגד הגאון רבי שמעון סופר זצ"ל, צעק נגדו הדברי חיים ואמר לו, נגד מי אתה מדבר, בן החתם סופר, תדע נאמנה שמבן החתם סופר צריך לרעוד, ונתקיים בו הדבר שרעד בגופו ר"ל עד כל ימיו עד יום מותו ה"י.

שוועבל באד, סלאסאוויטין, און דער צאנזער זיידע פלעגט דארטן צו פארן, און רבי שמעון סופר איז ארוים געפארן דארט אהין, און ער האט געזעהן אז ער איז געקומען פארמיטאג, און דער צאנזער זיידע האט אים אויפגענומען, דערווייל זענען אידן צוגעקומען און געגעבן קוויטלעך, און ער האט געהערט וואס מ'איז מזכיר דארטן, די קוה זאל מעלקן, די תבואה זאל וואקסן, פראסטע זאכן, און ער האט געוואוסט אז מ'האלט פארן דאוועגען, און נאך א איד און נאך א איד, און ער האט עס נישט אויסגעהאלטן, און ער האט מהרהר געווען, דאס טוט מען פארן דאוועגען? רופט זיך אן דער צאנזער זיידע צו אים, קראקעווער רב, אונז דאוועגען מיר יעצט, ער האט זיך געוואונדערט אז מ'טוה דאס פארן דאוועגען... האט ער געזאגט 'אונז דאוועגען מיר יעצט...', אז די אידן וועלן וויסן... – ער האט דאך פון יעדן איינעם פארלאנגט אויכעט עפעס ברוחניות – אז זיי וועלן וויסן אז אם בחקתי תלכו ונתתי גשמיכם בעתם, זיי וועלן וויסן אז ס'איז דא א באשעפער אויף דער וועלט, און אז מ'טוט דעם רצון הבורא איז דער אויבערשטער משפיע, דער אויבערשטער גיבט, דעמאלטם איז א כבוד שמים, איז – אזוי האט ער געזאגט – אונז דאוועגען מיר יעצט, אונז זענען מיר מתפלל, אונז דאוועגען מיר יעצט.

רבינו: עמיצער האט געפרעגט דעם דברי חיים, אז ס'קומען פרעמדע אידן, ס'קומען דייטשן – אזוי האט מען זיי געפרופן, די מאדערנע מענטשן האט מען גערופן דייטשן – די האבן געקענט האבן א ישועה, האבן זיי געזאגט, אז ס'קומען דייטשן ווערן זיי געהאלפן, און אז עס קומען הייפישע אידן, זיי האבן אויסגערעכנט דער איד יענער איד, חסידישע אידן, זיי גייען אהיים מיט גארנישט, האט ער געזאגט, צו מאכן א מופת דארף מען מפקיר זיין זיך מיט די בני בית און די גאנצע משפחה, אויב דורך דעם וועט מען וויסן אז ס'איז דא א באשעפער אויף דער וועלט איז אלעם כדאי, אבער די אידן וויסן דאך ממילא.....

האדמו"ר מבאבוב: דער טאטע האט דאס נאכגעזאגט פון אידן וואס ער האט עס געהערט, דו ביזסט דאך סייווי סיי א צאנזער חסיד, אזוי האט ער געזאגט.

ס'איז געווען איינער וואס איז געשטאנען און געווארט וואכן לאנג אין צאנז, און ס'איז געגעבן א קום אן עמיצער פון די פרעמד, און יענער איז אהיים געפארן מיט א ישועה, געקומען און געפארן, און ער האט שוין געווארט לאנג. איז ער אריין געקומען און געווייזט, רבי, איך שטיי שוין דא וואכן לאנג און איך בעט דעם רבי'ן, און דער רבי האלט מיר אין איין דוחה זיין, און דא געט זיך א קום אן א דייטש, מ'וואונטשט אים אהן ער וועלט געהאלפן, און פארט זיך אוועק...

רבינו: ער איז געווען איין מאל אין אונגארין, דער דברי חיים איז געווען אין פעסט.

האדמו"ר מבאבוב: אסאך מאל.

רבינו: אין פעסט? אין וויען איז ער געווען.

האדמו"ר מבאבוב: אפשר טאקע נישט אין פעסט. אבער די גרויסע זאך וואס איז געווען איז געווען אין פעסט מיט א התונה...

רבינו: יא, דאס וויל איך טאקע זאגן, דעמאלטם ווען ער איז געווען אין פעסט – די התונה איז אויך געווען איינם פון די זאכן – ער האט איבער געדרייט פעסט, ממש ותהום כל העיר, ער האט געמאכט אן איבערקערעניש, אזעלכע מופתים איז געווען דארט אין פעסט, בקיצור מ'האט אים געפרעגט אז ס'איז נישט געווען אינדערהיים אזוי, האט ער געזאגט, אז ער וויל וייזן פאר די אידן אז ס'איז דא א באשעפער אויף די וועלט.[55]

האדמו"ר מבאבוב: ביי יענע התונה האט דער טאטע ז"ל דערציילט, אז ער איז געקומען דארט אין דעם האטעל אריין, מ'האט אים מכבד געווען מיט סידור קידושין, און ער האט זיך געזעצט לערנען.

רבינו: ער האט געלערנט רי"ף.[56]

---

55 עיין בס' י"ג אורות (ח"א) שמביא בשם הגאון בעל הפתחא זוטא מקאסוב ז"ל שהרה"ק מצאנז אמר פע"א לחסיד שהתאונן כנ"ל, כשהרה"ק עשה מופת גלוי לאיזה יהודי מאדערני שחלה במחלת הנפילה רח"ל, והשיב לו הרה"ק: הנה ביום יש י"ב צירופי הוי"ה, ובכל שעה מאיר צירוף אחר, וכן בלילה, וכשרוצים לעשות טובה ליהודי, מסתכלים בהצירוף, ואם מוצאים אותו שם יכולין להושיעו ואם לאו לאו, אך אם מתאמצים אעפ"כ להושיעו, מעמידים את עצמו ואשתו ובניו בסכנה ח"ו, ובשביל האי גברא שלא ידע שיש בורא עולם, היה לי כדאי להכניס עצמי וכו' בסכנה, אבל אתה היודע שיש בורא עולם, למה אסתכן בשבילך.

56 אגב, עיי' בהקדמת ה"חקל יצחק" לספר "אמרי יוסף" (בראשית תקי ב) שמביא בשם אביו ששמע מרבו הק' מצאנז שסיפר עובדא מהרי"ף שהיתה לו מדרגה זו שכל זמן שהיה יושב בסעודה שלישית לא היו מחזירים את הרשעים לגיהנום, וע"כ היה הרה"ק מצאנז מאריך בה ככל האפשר, עיי"ש.

האדמו"ר מבאבוב: און ער האט נישט געקענט, ס'איז נישט געגאנגען, הרים וגבעות האבן זיך געשטעלט, ער האט נישט געקענט, עפעס גייט פאר.

רבינו: ער האט געזאגט אז ס'איז נישט קיין רוח הקודש, ער האט געזאגט אז ער האט געלערנט רי"ף און ער האט געזעהן אז ס'גייט אים נישט דאס לערנען, האט ער פארשטאנען אז עפעס גייט פאר, אזוי האט ער געזאגט.[57]

דעמאלטס וועז ער איז געווען אין פעסט איז געווען ממש בעל שם'סקע זאכן, אזעלכע מופתים וואס ער האט באוויזן, ער האט איבער געדרייט פעסט,[58] אבער כ'האב נישט געהערט אז ער איז געווען מער, איינמאל איז ער געווען אין פעסט, כ'האב נישט געהערט אז ער זאל נאכאמאל זיין.

---

57 בהזדמנות אחרת סיפר רבינו שליט"א את כל הסיפור באריכות, כדלהלן:

"...דער דברי חיים איז איינמאל געווען אין פעסט - כ'וויס נישט פארוואס, אבער אזוי איז געווען די מעשה - פעסט איז געווען א גרויסע שטאט אבער א מאדערנע שטאט, ס'האבן נישט געווארינט קיין חסידישע אידן אין פעסט, נאר מאדערנע אידן, מ'האט זיי גערופן דייטשן, זיי זענען געווען מאדערנע אידן, אן א בערד, ס'איז געווען שומרי תורה, און ס'איז געווען נישט קיין שומרי תורה, רוב זענען נישט געווען קיין שומרי תורה, - באמת רוב אידן אין אונגארין זענען נישט געווען ערליך, אין ינעם תקיפה איז פוילן געווען בעסער, מ'האט זיך דאך אפגעטיילט פון די נעלאגען און זיי זענען געווען די רוב - ס'איז געווען א ארטאדאקסישע קהילה אין פעסט, ס'איז געווען רבי קאפיל רייך איז געווען רב דארט, אבער די ארטאדאקסן זענען געווען א מיעוט.

.....בקיצור איז דארט געווען א איד וואס האט חתונה געמאכט, און ער האט מכבד געווען דעם דברי חיים מיט סידור קידושין, ער איז געקומען דארט אין די אכסניא וואו דער דברי חיים איז איינגעשטאנען, און מכבד געווען אז ער מאכט חתונה מארגן נאכמיטאג, ער האט גיזאגט א זמן ער האט גיזאגט דריי נאכמיטאג צו פינף נאכמיטאג וויל ער מאכן די חופה, און ער האט מכבד געווען דעם דברי חיים מיט סידור קידושין, און ער האט אנגעזומען דעם סידור קידושין.

עס קומט דעם אנדערן טאג, ס'איז געווארן פינף אזייגער און דער דברי חיים קומט נישט אן, פון פינעפע ווערט זעקסע, און פון זעקסע ווערט זיבענע, און פון זיבענע ווערט אכטע, די אונגארישע אידן די זענען פונקטליכע אידן, פינעפע איז פינעפע, זעקסע איז זעקסע, א פונקטליכע ווערטשאפט, בקיצור דער איד האט געווארט, אבער ס'ווערט שפעט, עס גייט אריבער נאך א שעה און נאך א שעה, ער קומט נישט אן, ער האט שוין נישט געקענט מכבד זיין א צווייטן, ווייל ער האט שוין מכבד געווען דעם דברי חיים.

בקיצור, די געדולד האט אים שוין געפלאצט, אזאנס, ער קומט נישט אן, איז ער אריבער געגאנגען אין די אכסניא זעהן וואס גייט דא פאהר, און ער קומט אן, זאגט מען אים די טיהר איז פארמאכט, און דער צאנזער רב זיצט אין שטוב ער רייבערט די לולקע און ער איז פאר'מוח'ט מיט זיין עבודת הקודש, אבער דער איד קומט זאגן כ'בין דאך א מחותן כ'האב אים מכבד געווען מיט סידור קידושין, ער קלאפט אין די טיהר און ער האט געעפנט די טיהר און איז אריין געגאנגען, און ער גייט צו צום דברי חיים ער איז בא בטענה, כ'האב מכבד געווען דעם רבי'ן צו קומען צו די חופה און ס'איז שוין זייער שפעט און ער זאגט אים דעם זייגער ווי שפעט ס'איז, פרעגט אים דער דברי חיים, דו ביזסט דער מחותן? זאגט ער יא, ער מאכט חתונה א טאכטער, וויפיל קינדער האסטו? זאגט ער אים די מספר וויפיל קינדער. אבער וויפיל קינדער האסטו? זאגט ער נאכאמאל כ'וויס פינעף צי זיבן וויפיל ער האט געהאט. פרעגט ער אים נאכאמאל, אבער וויפיל קינדער האסטו? בלייבט ער שטיין, זאגט ער, רבי, און ער הייבט אהן צו דערציילן אז ער האט געהאט א מעשה, ער האט געהאט א יונגל, און אין פעסט גייט דאך אדורך די וואסער, דער דונא טייך, ער איז אריין געפאלן אין די דונא, און די וואסער האט אים פארשוועקט, און ער האט אים מער קיינמאל נישט געזעהן, ער איז דערטראנקען גיוואהרן, און מער וויסט ער נישט.

פרעגט אים דער דברי חיים, האסטו געהאט עפעס א סימן אויף דעם קינד? זאגט ער יא, אונטערן אויער אויף די זייט האט ער געהאט עפעס א סימן, זאגט אים דער דברי חיים, אזוי, נו גייט באקוקט דעם חתן, איז מען גענאגנגען און געקוקט אויפן חתן און מ'האט געזעהן אויפן חתן דעם סימן, האט מען זיך ענומען צו דעם חתן'ס טאטע, וואס גייט דא פאר, וואס איז מיט דעם חתן, ביז ער האט מודה געווען אז ער איז געגאנגען שפאצירן נעבן די דונא טייך און די וואסער האט ארויס געווארפן א קינד, און ער האט געזעהן אז דאס איז א אידיש קינד און דאס קינד לעבט, און אזוי ער האט נישט געהאט קיין קינדער האט ער ענומען דאס קינד און ער האט אים אויפגעציגן אלס א אייגן קינד, ער האט פאר קיינעם נישט פארציילט, און לימים האט ער א שידוך געטוהן מיט א צווייטן איד פון פעסט, האט מען גזעזהן אז דאס איז א קינד פון יענעם איד, און א ברודער האט שיעור געהאלטן ביים חתונה האבן מיט א שוועסטער.

נו, פארשטייט'זיך די חתונה איז שוין נישט געווען. און פעסט האט זיך איבער געדרייט, אזא מורא'דיגע מעשה איז געווען וועז דער דברי חיים איז געווען אין פעסט.

שפעטער איז מען געקומען פארציילן פאר'ן דברי חיים, אז די גאנצע שטאט רעש'ט פון דעם מופת, אזא מופת!, האט ער גיזאגט ס'איז נישט קיין מופת, ער האט געלערנט רי"ף און דאס לערנען איז אים נישט געגאנגען אזוי ווי ער האט געוואלט, האט ער פארשטאנען אז עפעס איז אים נישט אין ארדענונג, במילא האט ער נישט געוואלט גיין צו די חופה...".

58 עיין בס' י"ג אורות (ח"א מערכת צאנז פרק ו) בשם הרה"ק מקאלאשיץ זי"ע, שבדרך כלל הסתיר הרה"ק מצאנז זי"ע את מדריגותיו כשיטת רבו הק' מראפשיץ זי"ע, אך אז כשנסע למד'ינת אונגארין יצא מגדרו, וגמר בנפשו לגלות טפח, ואמר הבה נפרסם שיש בורא עולם, ועי"ש שמביא הסיפור בקצרה, ומסיים שם: והיה שם קידוש השם גדול.

האדמו"ר מבאבוב: יא, דאם איז אן אלטע מעשה פון פריער־דיגע יארן נאך.

רבינו: אין וויען איז ער אמאך מאל געווען, ווען ער איז געפארן אין באד, ער איז געפארן צו דאקטורים,[59] ער איז געפארן צו א באָד נעבן וויען, 'וויענער באַדן' האט דאס געהייסן. און ער איז אויך געפארן צו דאקטורים זיך היילן דארטן.[60]

האדמו"ר מבאבוב: איך האב געהערט פונעם טאטן פונעם ברך משה ז"ל, ער האט נאכגעזאגט פונעם ערוגת הבושם – איך קען מיך נישט דערמאנען פון וועמען ער האט נאכגעזאגט, פון עפעם זייער א נאנטער מקור פון ערוגת הבושם – אז ער איז געווען א בחור, ער איז געקומען און ס'איז געווען ראש חודש...

רבינו: דאס איז וועגן דאוונענען שפעט. דער ערוגת הבושם האט עם פארציילט פאר די פטירה.

האדמו"ר מבאבוב: אבער פון וועמען האט עם דער טאטע נאכגעזאגט?

רבינו: ער האט עם געהערט פון די תלמידים זיינע.

ביי די מעשה איז דער אונסדארפער רב (הגאון הצדיק ר' שמואל ראזענבערג ז"ל אב"ד ור"מ אונסדארף בעמח"ס באר שמואל) **אויך** געווען, דער אונסדארפער רב איז אויך געווען א תלמיד פון כתב סופר, און ער איז נישט אוועק געגאנגען...

האדמו"ר מבאבוב: ס'איז געווען נאך צוויי בחורים וואס זענען נישט אוועק געגאנגען. ער איז אוועק געגאנגען ווייל ס'איז געווען שפעט.

רבינו: האט דער אונסדארפער רב געזאגט, ער איז געבליבן, ער האט געקלערט דער רבי (הכתב סופר) האט געזאגט אויף אים גרויס, ווארט ער אויס, האט ער געזאגט, ער איז דאך געווען אן אשכנז'ישער בחור האט ער געדאוונט נוסח אשכנז, און דער דברי חיים האט זיך געשטעלט דאוונענען, ער האט אנגעהויבן הודו, זאגן הודו פאר ברוך שאמר, ער האט דאך דאס נאך קיינמאל נישט געזעהן, ער האט אנגעהויבן הודו, האט ער שוין נישט געווואוסט צי ער איז א מענטש אדער א מלאך, ווען ס'איז געקומען צו ברוך שאמר האט ער געזעהן אז ער איז העכער ווי א מלאך. האט ער געזאגט, ער איז געשטאנען דארט דערביי ביים דאוונענען, און ס'איז געווען דא לדא נקשן, ס'האט אים געווארפן די פחד, ער האט געזאגט פאר זיינע תלמידים, ער האט דאך אויך געהאט א ישיבה, האט ער געזאגט, ער וואונטשט זיך נאך צו האבן, כאטשיג ערב יום הקדוש צו כל נדרי, ער זאל מרגיש זיין אזא פחד, ווי דער פחד וואס ער האט מרגיש געווען דארט שטייענדיג ביים דברי חיים, אזוי האט ער געזאגט. ער האט זיך געווארפן פאר פחד.[61]

59

ועיי' בס' נפלאים מעשיך (ח"א) שהגה"צ מפאיע הי"ד סיפר שהרה"ק מצאנז זי"ע אמר שהמלאך רפאל שוכן בעיר ווין, ולכן המקום מסוגל מאוד לרפואת הגוף בהרבה ענינים

ועיי' בס' רבינו הקדוש מראצפערט (עמ' ק"מ) שמביא מכתב שהרה"ק מהרש"א מראצפערט זי"ע שהשיב לא' בזה"ל: אבי ז"ל סבר שהמלאך רפאל יש לו כח רפואה יותר בווין מבמקום אחר, ולכך אני מצווך שתיסע לווין... עיי"ש.

ועיין בס' זכר צדיק לברכה (ח"א אות תכ"ג) שרבינו הק' בעל הדבר"י זי"ע סיפר שפע"א היה הרה"ק מצאנז זי"ע בווין לצרכי רפואה, וכששאלו אותו למה אינו הולך לרופא בגאליציע, שבכל ר"ה מקציבין לאדם מזונותיו ונכלל שם ג"כ דאקטער - געלט, ומי שיש לו דעת מוציא את המעות לצרכי הנסיעה לרופא ואז הוא מתרפא מיד, עיי"ש.

60

עיי בס' מקור חיים (אות ק"ב) שפע"א הגיע הגאון היריעות שלמה זצ"ל לבקר את הרה"ק מצאנז בעיירת באָדען, עיי"ש באורך. וכן עיי' בס' אבן שתיה (עמ' ק) שהגאון בעל הכתב סופר נפגש עם הרה"ק מצאנז בעיירת באדען ואח"כ הגיע לשם גם הרה"ק הצמח צדיק מווייזניצא זצ"ל.

ועיי' בס' אוצר ישראל (ח"ב אות ב) שהגה"ק הצבי לצדיק מבלאזוב זי"ע שהרה"ק ר"ד מדינוב נסע פע"א לעיירת באדען ונסעו עמו י"ב זקנים מתלמידי אביו הבני יששכר ודיבר שם ענייני חסידות כל הלילה, ואמר שהיה מקטרגים למעלה שבעיירת באדען אין יודעים שיש בורא עולם, ולכן רצה להראות שגם בבאדען רעדט מען אידישע דיבורים.

61

ונעתיק כאן את הסיפור במילואו כפי מה שסיפור רבינו שליט"א בהזדמנות אחרת:

"...דער ערוגת הבושם האט פארציילט, אז ווען ער איז געווען א בחור, און האט געלערנט אין פרעשבורג ביים כתב סופר, און אמאל איז דער דברי חיים געווען אין באָד נעבן וויען - פרעשבורג איז נישט אזוי וויט פון וויען - איז ער געפארן מיט א קבוצה בחורים צו זיהן דעם דברי חיים, ווען זיי זענען אנגעקומען קיין וויען אינמיטן פארמיטאג, האבן זיי זיך נאכגעפרעגט וואו איז די אכסניא און דאס בית המדרש פונעם דברי חיים, דעמאלסט איז דער דברי חיים נאכגישט געהאט אריינגעקומען אין בית המדרש, און עס איז שוין געווען נאך חצות, האט ער געזהן אז עס קומען אריין אידן און זיי טוהען אן טלית און תפילין, האט דער ערוגת הבושם געזאגט, אז ס'איז אים זייער געפעלן חסידות, ווייל ער האט פארשטאנען אז אזוי ווי אין די צייטן פון די חכמי הש"ס איז מען געגאנגען מיט תפילין א גאנצן טאג, און שפעטער האט מען עס מבטל געווען, און מ'גייט נאר ביי שחרית מיט די תפילין, ווייל מ'קען נישט נזהר זיין אין קדושת תפילין א גאנצן טאג (עי' שו"ע או"ח סי' ל"ז ס"ב שכ"מ), אויב

אזוי, פארוואס גייט מען מיט תפילין נאר ביי שחרית און נישט ביי מנחה? פארוואס זאל מען נישט אנטוהן די תפילין אויך צו מנחה? איז אז ער האט געזעהן אז די חסידים טוהען זיך אן טלית און תפילין, וועז ס׳איז שוין נאך חצות, האט ער פון דעם פארשטאנען אז חסידים טוהען לפנים משורת הדין, און די טוהען אן די תפילין אויך ביי מנחה, און עס איז אים זייער געפעלן.

דערווייל זעהט ער אז איינער פון די וואס האבן אנגעטוהן יעצט טלית און תפילין איז צוגעגאנגען צום עמוד און זאגט ברכות... האט ער געזעהן אז איז דאס שחרית, און ס׳איז שוין נאך חצות... מ׳איז עובר אויפן שולחן ערוך, האט ער זיך אויפגעהויבן און איז ארויס געגאנגען, און געזאגט, אז ער בלייבט נישט דא.

דער אונסדארפער רב איז אויך געווען דארטן – אויך א תלמיד פונעם כתב סופר – האט אים געבעטן זאל אויסוואשטן, אז דער רבי האט געדעדט בשבחו, אבער דער ערוגת הבושם האט געזאגט אז ער וואלט נישט אויס, און איז ארויס געגאנגען פון בית המדרש, און דער דברי חיים איז נאכנישט געווען אין בית המדרש.

דער אונסדארפער רב האט אויך פארציילט די מעשה, אז וועז דער דברי חיים האט אנגעהויבן ״הודו״ – ער איז געווען געוואויגט אנצוהויבן ״ברוך שאמר״, אבער דארט האט מען אנגעהויבן ״הודו״ – האט ער נישט געוואוסט צי דער דברי חיים איז א מעגטש צי א מלאך, און וועז ער איז צוגעקומען צו ברוך שאמר, האט ער געזעהן אז דאס איז שוין העכער פון א מלאך, ס׳האט זיך גלוואלפן מיט אים אלע אברים, דא לדא נקשן, און האט גזאגט אז ער וואונטשט זיך צו האבן ״כל נדרי נאכט״ ביי כניסת היום, די גרויסע יראה וואס ער האט דארט דעמאלטס געהאט שטייענדיג דארטן, אזוי האט ער פארציילט.

דער ערוגת הבושם פלעגט אויך פארציילט די מעשה, אין די שפעטערדיגע יארן, און ער פלעגט זיך מתמרמר זיין ממש בדמעות, אז ער איז ארויס געגאנגען, און ער האט קיינמאל נישט געזעהן דעם דברי חיים, וועז ער איז שוין געווען שוואך (בימי חליו לפני הסתלקותו לחיי עוה״ב), און האט גזאגט, אז וועז דער דברי חיים לעבט וועז נאך, וואלט ער צופיס געגאנגען הונדערט מייל ער זאל קענען זוכה זיין צו הערן ווי אזוי דער דברי חיים דאוונט, ס׳איז ממש געווען ביי אים א ווידוי.

ויש לציין שבס״ י״ג אורות (עמ׳ ע״ח) מביא גם סיפור זה בקיצור, ומוסיף שמני אז קיבל הערוגת הבושם על עצמו לנסוע להסתופף בצל צדיקים, ונסע לשינאווא ולבעלזא, וכמו״כ כתב בצוואתו המובא בס׳ הכנה דרכה שיסעו לצדיקים, עי״ש. ונסע ג״כ הרבה לסיגוט אל מרן הייטב לב ז״ל כידוע.

וע״ כס׳ ויחי יוסף (פר׳ ואתחנן) וז״ל: ...ועובדא הוי אצל כ״ק אא״ז בעל ערוגת הבושם זצ״ל דביומי חוליו התמרמר והתוודה על שהיה יכול להכיר את הגה״ק בעל דברי חיים מצאנז זצ״ל ולא הכירו, וכך אמר אא״ז זצ״ל בהיותי בחור צעיר ולמדתי אצל הגאון מהר״ם כ״ץ זצ״ל בק״ק צעהלים נשמע שהגה״ק מצאנז בא לעיר וויען (או לעיר באדען סמוך לווין), ובאו אלי איזה בחורים ודיברו על לבי לנסוע עמהם לווין לקבל פני הגאון מצאנז, ואני הכרתי את הבחורים הללו וידעתי שאין כוונתם נכונה, וכוונתם הי׳ שידעו ממה ללגלג, והשבתי להם אם הי׳ כוונתכם לשם שמים הייתי נוסע עמכם, אבל ידעתי שאין כוונתכם לשם שמים אלא ללגלג ע״כ איני רוצה לנסוע עמכם, כך אמרתי להם אז, אבל עתה מתחרט אני על שלא נסעתי כי אם הייתי נוסע אני לא הייתי נמשך אחר כוונתם, אלא הייתי נוסע לשם שמים לקבל פני צדיק, ואם הי׳ עתה הגה״ק מצאנז בחיים הייתי הולך אפילו מאה פרסאות לקבל לקח מפי קדשו עכ״ד.

האדמו״ר מבאבוב: דער צאנזער זיידע האט פאר די אשכנז׳ישע רבנים געפראווען חסידישע זאכן אויך.

רבינו: ער איז געווען טאקע אין ווין, אזוי ער האט גזאגט קיינער זאל נישט אריין קומען, ער וויל זיין פארשפארט, נאר אז איינער וועט וועלן רעדן אין לערנען זאל מען אריינלאזן. איז אנגעקומען א איד אזוי מ׳לאזט נישט אריין, האט ער געזאגט אז ער וויל רעדן אין לערנען מיטן צאנזער רב, אז מ׳האט געהערט אז ער וויל רעדן אין לערנען האט מען אים אריין געלאזט, איז ער אריין געקומען אזוי שלום געגעבן, אזוי דער דברי חיים האט אים געזאגט אז ער זאל זיך זעצן, אזוי הייבט אן צו רעדן מיט אים אין לערנען, עם איז געווארן א גרויסער משא ומתן, אזוי מ׳האט זיך מפלפל געווען. נאכדעם פרעגט אים דער דברי חיים, זענט איר נישט רבי דוד הרש? – דער חתם סופר״ם איידעם רבי דוד הרש, אזוי האט ער געהייסן הַרש אהן א ״י״, ער איז געווען דעם חתן סופר״ם פאטער, – זענט איר נישט רבי דוד הַרש?,[62] ער בלייבט שטיין אזוי איבעראשט, ער איז עם טאקע געווען, ער האט נישט געהאט גזאגט ווער ער איז, ער האט זיך דאך נישט פארגעשטעלט בעפאר פארן דברי חיים.

וועז ער איז ארויס געגאנגען זאגט ער פאר די אידן אינדרויסן, ער איז מלא התפעלות, ער איז אריין געקומען אזי האט זיך נישט פארגעשטעלט ווער ער איז, אזי דער דברי חיים פרעגט אים זענט איר נישט רבי דוד הרש?.

נאכדעם האט מען איבער דערציילט פאר״ן דברי חיים וואס ער האט גזאגט, זאגט ער, עה, ס׳איז נישט קיין רוח הקודש, איך האב מיט אים גערעדט אין לערנען, אזי ער האט מיר גזאגט חידושים, האב איך מיך דערמאנט וועז איך בין געווען א יונגערמאן אזי כ׳האב געגעסן קאסט אין לייפניק ביי מיין שוועזר (הגה״ק ה׳ברוך מעם׳ ז״ל), איז געקומען א תשובה פונעם פרעשבורגער רב (מרן ה׳חתם סופר׳ ז״ל), אזי ער האט עפעס צוגעשריבן פון זיין איידעם רבי דוד הַרש, אזי

62 ה״ה הגאון רבי דוד צבי עהרנפלד ז״ל חתנו הראשון של מרן החת״ם סופר ז״ל, ואביו של ה׳חתן סופר ז״ל.

כ׳האב געזעהן אז ס׳איז דער זעלבער מהלך אין חידושי תורה, האב איך פארשטאנען אז דאס איז רבי דוד הַרש...

וכיבדו רבינו בברכת לחיים

וברכו רבינו: לחיים, א געזונטן זומער, דער אויבערשטער זאל העלפן אן הצלחה׳דיגן זומער, אין אלע ענינים, דער אויבערשטער זאל העלפן מיט הרחבת הדעת און אלעם גוטן,

האדמו״ר מבאבוב: אמן, מ׳דארף אסאך סייעתא דשמיא.

רבינו: אסאך סייעתא דשמיא, מ׳זאגט אז די תלמידים פון בעל שם הקדוש האבן אריין געטראכט וועלכע איז דאס וויכטיגסטע פון די שערים וואס מ׳זאל מתפלל זיין צוויישן אלע שערים אין די תפילה (ופתח לנו ה׳ אלוקינו שמזמרים מוצש״ק), און דעם בעל שם הקדוש׳ס טאכטער האט געזאגט אז סייעתא דשמיא איז דאס וויכטיגסטע.

האדמו״ר מבאבוב: דער טאטע האט דאס נאכגעזאגט אביסל מיט א הסבר, ווייל דער שער איז אנדערש ווי אלע אנדערע שערים, ער האט איהר געפרעגט, קלויב דיר אויס א שער, דאס איז א שער נאך פאר יעדן שער, דאס היסט, מ׳קען נישט אדורך גיין, דארט איז דאך דא אורה, תורה, פרנסה, אלעם, גשמיות, רוחניות, מ׳קען נישט אדורך גיין קיין שום שער, נאר טאמער מ׳גייט אדורך דעם שער, במילא איז אזוי, האט מען נישט דעם שער קען מען דאך צו גארנישט צוקומען, האט מען דעם שער קען מען צו אלעם צוקומען.

רבינו: יא, אזוי זאגט מען טאקע, אז זי האט געזאגט צוצוקומען צו אלע שערים דארף מען האבן סייעתא דשמיא.

האדמו״ר מבאבוב: ס׳איז דער שער פאר יעדן שער.

רבינו: יא, סייעתא דשמיא איז די וויכטיגסטע זאך.

האדמו״ר מבאבוב: דדא ביה כולא ביה, ודלא דא ביה מה ביה (לשון הגמ׳ נדרים מא.).

און מ׳בעהט זכות אבות זאל מגין זיין.

איך זאג עם כסדר, כ׳מיין אז מיט בחורים היינטיגע צייטן, ס׳איז היינט שווערער ווי ס׳איז געווען אלע יארן.

רבינו: ס׳איז שווערער ווי ס׳איז געווען פאר צוואנציג יאר צוריק.

האדמו״ר מבאבוב: אזוי ענעוי. ס׳איז שווערער אפילו ווי פאר צעהן יאר. ס׳ווערט חדשים לבקרים.

רבינו: צו האלטן ערליכע אפגעהיטענע בחורים איז זייער שווער.

האדמו״ר מבאבוב: ס׳איז ניסים ונפלאות יעדן טאג יעדע רגע.

אונזערע אבות, מיין טאטע איז געקומען קיין אמעריקא, ער איז געקומען אדר תש״ו, און אלול תש״ו האט ער שוין געהאט א ישיבה מיט בחורים, פארשטייט זיך ממש אפאר געציילטע בחורים טאקע, אבער ער האט אנגעהויבן תיכף, און דער זיידע דער קדושת ציון האט זיך אוועק געגעבן א לעבן פאר זיין ישיבה, אלע יארן, נאך די ערשטע וועלטם מלחמה איז געווען גאר ביטער.

רבינו: אין גאליציע איז געווען זייער זייער שווער דעמאלטם.

האדמו״ר מבאבוב: אבער ס׳איז געווען א ציבור, טויזענטער בחורים.

און זיין טאטע דער ערשטער באבובער רב איז אויך געווען, הגם ס׳איז געווען א גרויסער התנגדות דעמאלטם אין גאליציע, דער צאנזער זיידע שרייבט דאך במדינתינו איז נישט איינגעפירט קיין ישיבות...[63]

רבינו: יא, ער האט איינגעפירט דארט א ישיבה צו לערנען בחורים.

---

63 עיין מה שכ׳ מרן הקו׳ בתשו׳ דברי חיים (ח״ב יו״ד סי׳ פ״ו) וגם ישיבות אין מצוי במדינתינו מכמה טעמים נכונים כאשר שמעתי ממו״ח ז״ל מלייפניק הטעם לזה, אבל יושבים חבורות חבורות בביהמ״ד ועוסקים בתורה ובגפ״ת, עיי״ש עוד איך שמתאר באריכות דרך הלימוד בפולין וגאליציע, עיי״ש.

ועיין בס׳ נפלאים מעשיך (ח״א) שסיפר הגה״צ מפאיע ז״ל הי״ד שכידוע היה ישיבות באויבער-לאנד שהיה מוכר בחוקי המדינה בשם ״ראבינאט - שוהל׳ וכך היו תלמידי הישיבות נפטרים מלהתגייס להצבא, כי היו נרשמים כסטאדענטען שלומדים השכלה וכדו׳ ועי״ז נפטרו מזה, והיו גם כמה ישיבות חשובות ומפורסמות כאלו אשר גדולי עולם יצאו מבין כתליה, אבל לבחורים שבאו מאונטער-לאנד היה סכנה גדולה בזה, כי באונטערלאנד לא היו החינוך בדרך מפותח כל כך, ועל כן כשהיו באים למקומות אלו וראו שינויים גדולים ממה שהיה מקובל במדינתם כגון בלבוש וכדו׳, היו הרבה בחורים שבאו לידי קרירות וקלות ראש בהלכות ומנהגים קדושים שקבלו בביתם עד שנתקלקלו רח״ל, אבל מן המותר לציין שלהבחורים תושבי אויבער-לאנד לא הזיק מאומה ואדרבה נתגדלו על ברכי התורה והרבה גאוני תבל יצאו משם.

וסיפר הגה״צ מפאיע ז״ל, שפעם בא א׳ לשאול בעצת הרה״ק מצאנז אם לשלוח בנו לישיבה חשובה ומפורסמת מאוד שהיתה ״ראבינאט שוהל״ [ואותה ישיבה התנוססה לתפארת והרבה מגדולי ומאורי הדור יצא ממנה] ובכך ייפטר מהצבא, השיב לו הרה״ק מצאנז: ענדערש זאל ער גיין און מיליטער ווי צו גיין לערנען און די ישיבה, כי ידע שלבחורים ממדינת גאליציע היו ההיזוק מרובה.

האדמו"ר מבאבוב: ער האט עס געזומען פון וואם ס'איז געווען אין אונגארין, ער האט געזעהן די אונגערישע ישיבות האט ער געזעהן וויזוי ס'זעהט אוים, און ס'איז געווען דארט ביי זיי א שפל המצב.[64]

איז פאררוף איך מיך אז דער אויבערשטער זאל מיר העלפן אז דער זכות פון די אבות וואם האבן זיך אוועק געגעבן פאר מרביץ תורה זיין זאל מגן זיין אויף אונז.

---

64 ועיין בס' דרכי הישר והטוב מהרה"ק מליסקא שכ' במכתבו לאחד מגדולי הדור, וז"ל: ...ואפילו בעניני תופסי ישיבות שאינם במדרגות פולין הנה גם מנהג זה הוא טוב יותר מכמה טעמים, חדא, כי בכל עיר ועיר יש לכל הפחות בית מדרש אחד, ובקהילות הגדולות יש כמה בתי מדרשים והם מלאים סופרים וספרים ועוסקים בתורה בטהרה, והוא חושש מריכוז צעירים במקום אחד ולימודם אצל בחורים מבוגרים בניגוד להלכה, משא"כ כאשר ילדים לומדים אצל רבותיהם יראי השם נישאים צעירים ומסתופפים בצל צדיקי הדור, שם הם לומדים חורה בקדושה ובטהרה יש להם אימת רבם כמורא שמים "ולא עליהם יעלה הגשם", והוא מצדיק את הישיבות באונגארין משום עת לעשות לה', עיי"ש באריכות.

ועיין בס' נפלאים מעשיך (ח"א) שסיפר הגה"צ מפאיע הי"ד שהרה"ק רבי משה'לע משיאווא זי"ע היה מקרב מאוד בחורים שהסתובבו והסתופפו במחיצתו, ובכך היה מחזיק אותם שילכו בדרך התורה והיראה.

ופע"א נענה הרה"ק ואמר: דער טאטע פלעג רודפן בחורים, ווייל ער פלעג זיי זאגן האט'ס התנוה!, אבער וואס איז געווען דער סוף? זיי זענען פארכאפט געווארן מיט ציונות און אגודה, וועגן דעם בין איך זיי היינט שטארק מקרב, כי הרבה בחורים שלא רצו עדיין להתחתן וחיפשו אחר מקום להתחמם נפלו לבורות נשברות, וע"כ ראה הרה"ק רבי משה שצריך לקרבם בדברים, כדי לשמור על הגחלת שלא תכבה.

ועיין בס' פניני חסידות (פר' צו אות י"ב) שהרה"ק המהרי"ד מבעלוא דיבר ממצב היהדות הירוד במדינת רוסלאנד, ונענה ואמר: אילו היו מנהיגי עדת החסידים ברוסלאנד מחלקים יותר 'קוגעל', היו פחות בולשעביקע"ן מבני ישראל, כי הרבה בחורי ישראל נסחפו אחר תעמולותיהם של הרוסען, ואם היו מחזיקים אותם גם בפעולות חיצוניות היו מצילים אותם מטמיון רח"ל.

ועיין בס' נפלאים מעשיך (ח"ב) שהרה"ק המהר"א מבעלוא אמר שאצל זקינו המהר"ש זי"ע לא הניחו לאברכים לבוא כי אם למבוגרים שבהם, כי הם עדיין לא מילאו כריסם בש"ס ופוסקים, ואצל זקינו המהר"י כבר התירו לאברכים לבוא להסתופף בשערי החסידות, אך עדיין נפקד מקום הבחורים, [עיין בס' י"ג אורות ח"ב שהרבנית מבעלוא ע"ה חילקה חלות רק לאברכים, והיתה חוקרת כאו"א שיאמר הפסוקים מה יקר וגו' שאומרים אחר עטיפת טלית, כדי לבדוק אם הוא עדיין בחור], אמנם אצל אביו המהרי"ד כבר החשיבו גם בחורים ונתנו להם להתחמם באור החסידות, והמשיך המהר"א ואמר – אולם אלי יבואו כבר גם הטף.

רבינו: דער זיידע ז"ל דער ייטב לב איז געווען דער ערשטער רבי אין אונגארין וואם האט זיך אוועק געגעבן צו לערנען מיט בחורים. ווען ער איז געקומען קיין אונגארין האט ער געעפנט א ישיבה פאר די בחורים. זיין איידעם דער גאר‌ליצער רב האט געהאט טענות צו אים.

האדמו"ר מבאבוב: דער גאר‌ליצער רב האט געדעדט אויפ'ן באבובער זיידן אויך זייער שטארק וועגן די ישיבה.

רבינו: ער האט געהאט טענות, ער האט געזאגט פאר'ן ייטב לב, דער שווער זאל זיך אפלאזן פון די יונגלעך, אזוי האט ער זיי גערופן, די יונגלעך, ער האט אים געזאגט, דער שווער וועט צוקומען צו גרויסע מדריגות אז ער וועט זיך אפלאזן פון די ישיבה. האט ער געזאגט כ'בין מוותר אויף אלע מדריגות, כ'וויל ענדערש הרבצת התורה פאר תלמידים.

האדמו"ר מבאבוב: וואם ס'איז היינט ממש איז שרעקליך, מ'דארף גרוים סייעתא דשמיא, די כוחות הטומאה וואם ס'איז נישט געווען אמאל, די מנהלים און די משגיחים, זיי האבן אזא שווערע ארבעט, אמאל האט א מנהל געקענט זעהן א וואך–צוויי עפעס א בחור האט א ירידה, היינט אין איין נאכמיטאג קען א בחור האבן אזא ביטערע ירידה, און וואם זאל ער טוהן מיט אים נאכדעם, ס'איז שוין נישטא מיט וועמען צו רעדן, דאם איז א גרויסע עבודה היינט צוטאג...

רבינו: מ'דארף גרוים רחמי שמים מ'זאל קענען האלטן ערליכע אפגעהיטענע בחורים.

האדמו"ר מבאבוב: אונז זענען מיר געקומען צו די מסקנא צו צוטיילן, מיר האבן וועגן דעם געזומען און איינגעטיילט, כמעט אלע בחורים וואם לערנען דא אין מאנסי זענען בארא פארקערט בחורים, ס'איז נישט א ישיבה וואם איז געמאכט פאר מאנסי, מ'האט געזומען די בחורים, מ'נעמט זיי אוועק פון די שטוב.

רבינו: אונז האמיר דאך אויך דא א גרויסע ישיבה, איז עס אויך צוטיילט אין פינעף חלקים, די ישיבה דא אליינם די גרויסע ישיבה.

די ישיבה קטנה האבן מיר שוין ב"ה אכט ישיבה קטנות, יעדע ישיבה פער הונדערט בחורים.

האדמו"ר מבאבוב: יא, מ'מוז אזוי טוהן.

רבינו: די ישיבה קטנות, – כ'רעד פון דאהי איז קרית יואל – יעדע איינע איז אין א עקסטערער מקום, יעדער איז עקסטער.

האדמו"ר מבאבוב: מ'דארף מתפלל זיין פאר זייער'ט וועגן אז זיי זאלן האבן סייעתא דשמיא.

שוין, כ'וועל נישט אויפהאלטן לאנג.

רבינו נתן להאדמו"ר מבאבוב במתנה את ספר החדש

'לב אהרן' על סדר במדבר שזה עתה יצא לאור עולם.

האדמו"ר מבאבוב: דאם איז שוין א נייע זאך זעה איך, אויף במדבר, ס'איז יעצט ארויס געקומען, ס'קומט ארויס כסדר נאך, נו דער סאטמאר רב איז דאך מפורסם מיט די תורות, די דרשות, כ'וועל זאגן א ווערטל אז דאם איז א משפחה פעלער.. שוין דורי דורות...

רבינו: דער זייידע (מרן הייטב לב ז"ל) האט אונז געלאזט צוואה אז מ'דארף צו זאגן, כה תברכו את בני ישראל.[65]

האדמו"ר מבאבוב: איך מוז היינט אויך זאגן, ס'קומט אוים טריט און שריט ביי יעדן געלעגנהייט, יעדן שבת, נאכאמאל און נאכאמאל, מיין זיידע דער קדושת ציון האט געהאט זיין מאטנ'ס כה, צו זאגן צו רעדן,

היי יאר פאלט דעם טאטן'ס יארצייט (ר"ח מנחם אב) אום שבת, דארף מען צו זאגן, מדארף כסדר זאגן, שוין וואם זאל מען טוהן, דער אויבערשטער זאל העלפן, מ'דארף זאגן, און מ'זאל מצליח זיין

וליוחו רבינו החוצה עד רחובה של עיר

האדמו"ר מבאבוב: מ'דארף דאך ערגעץ אוועק צו פארן זומער, דער סאטמאר רב פארט נישט אביסל ארויס?

רבינו: יא, איך פאר אי"ה זונטאג.

אין די דריי וואכן פלעגט מען צו פארן.

האדמו"ר מבאבוב: אזוי, און מ'פארט צו די בעדער?

רבינו: ניין, איך פאר אויף 'ניו העמפשיר' (עיר הנופש) שוין אסאך יארן אויף אפאר וואכן, ס'איז דאך שוין נישטא היינט די סארט זאך בעדער ווי אמאל.

האדמו"ר מבאבוב: די אבות אונזערע פלעגן אלע צו פארן צו די בעדער, מ'זעהט ווי זיי שרייבן: מרחצאות, מעיינות, טרופים, מ'זעהט ווי זיי רעדן דערפון.

און ס'האט געהייסן 'באַדן', פארוואס האט עס געהייסן באַדן.

רבינו: א 'באָד'.

האדמו"ר מבאבוב: די וויענע באַדן, יא יא כ'זאג ווי דער צאנזער זיידע איז געפארן פאר בריאות.

רבינו: אין ייטב לב איז דא א תורה אין פרשת מסעי, און ער רעדט דארט פון די מ"ב מסעות, זאגט ער אז דער אויבערשטער האט אזוי באשאפן דאם פלאץ כדי אידן זאלן קענען דארט אהין פארן אנקומען זומער און זיצן אונטער די ביימער און דינען דעם באשעפער, מעלה זיין די ניצוצות הק', ער טייטשט מיט דעם א מדרש, אויך וועט ער איז געפארן אין באָד, ער ברענגט עם אזוי.[66]

האדמו"ר מבאבוב: אין קדושת יו"ט איז דא זייער א יסודות'דיג ווארט אין פרשת מסעי, סותר על מנת לבנות.[67]

רבינו: ס'איז די אינציגסטע תורה אין פ' מסעי.

65

בהזדמנות אחרת תחת אחד השיחים אמר רבינו כדלהלן: "דער ייטב לב האט געזאגט יום טוב שבועות פארן הסתלקות, ס'איז געווען צדיקים וואס האבן געזאגט תורה, און ס'איז געווען צדיקים וואס האבן נישט געזאגט תורה, האט דער ייט"ל געזאגט אז ער האט מקובל פונעם זיידן דער ישמח משה צו זאגן תורה, און אז מ'זאגט תורה איז מען משפיע פאר אידן, זאגט ער אן פאר זיינע קינדער זיי זאלן אויך אזוי טוהן - ס'איז געווען אזוי ווי א צוואה - האט ער דעמאלטס געטייטשט דעם פסוק (במדבר ו, כג) 'כה תברכו את בני ישראל' אזוי זאלט עטס משפיע זיין ברכות פאר אידישע קינדער, 'אמור להם' דורכן זאגן תורה" [הדרוש במילואו נדפס בייטב פנים מאמר זמן מתן תורתינו אות נ"ג, ומרן רבינו ז"ל מביאו בהקדמה לספרו הק' ברך משה].

ועיי' בזמירות דברי יואל לשב"ק עמוד ק"ד מדברי הייטב לב אז בחג בשבועות יותר בארוכות.

66

וזלש"ק שם בפ' מסעי: "...ובשבתי במרחץ שהוא בקצה מדבר מאין אדם, ובימי הקיץ לפרקים יאספו שמה אנשים לומדים ומתפללים ועובדים את ה' במקום ההוא, אמרתי שע"ז כונת המדרש, שעל ידי המעיין שהיא לרפואה יש ישוב בעת מרפא, והענין כי בכל מקום יש ניצוצות הקדושים שצריך להעלותן, ולזה עשה ה' ככה למען לבא לשם להעלותן לשורשן, וזה שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים כג א-ב) ה' רועי לא אחסר [שום ניצוץ השייך לשורש נשמתי על כן] בנאות דשא ירביצנו על מי מנוחות היינו מים שעל ידם ימצא אדם מנוחה ממכאוביו, ינהלינו, למען העלות הקדושה דשם." עיי"ש.

67

עיי' בס' קדושת יו"ט פ' מסעי שהאריך בענין זה, וזלש"ק: "...ואני אומר דאם לפעמים צריך האדם לנוח ולנסוע מביתו למרחצאות לרפואת תעלה, א"כ לכאורה ע"י טלטול הדרך ואי בריאות ועיכובים שונים מוכרח הוא ליהיות סותר סדר שיעור לימודו שיעורין כסדרן ודרך עבודתו לשמו יתברך כמובן, אמנם ע"י שאח"כ בשישוב לביתו וישיג הרפואה יהי' ביכלתו לעבוד את ה' ביתר שאת ויתר עז, ע"כ הוי כסותר ע"מ לבנות, וכדי שלא יהי' ח"ו סותר ע"מ לבנות שלא במקומו ע"כ צריך לדעת כי מה' מצעדי גבר כוננו (תהילים לז כג) ועפ"י ה' כל נסיעותיו ותגיעותיו, וממילא אם מכוין בכל זה למלאות רצונו ית', ע"כ בכל מקום הוי כסותר ע"מ לבנות במקומו, כי אצלו ית"ש כל המקומות שוין כנ"ל.", עיי"ש כל הענין.

ער צייכענט צו קודם אן ערבי נחל אין פ' שלח, אז די שכינה איז דארט געגאנגען.

ווייל די גמרא זאגט (שבת לא:) סותר על מנת לבנות במקומו איז ער חייב, און שלא במקומו איז ער פטור, פרעגט די גמרא אין משכן איז דאך אויך געווען סותר על מנת לבנות שלא במקומו, דארף ער וען זיין חייב, ענטפערט די גמרא שאני התם וויל דארט שטייט (במדבר ט, כג) על פי ה' יחנו על פי ה' יסעו איז עם כסותר על מנת לבנות במקומו. פרעגט אויף דעם דער ערבי נחל, וואס איז דער תירוץ, ס'איז דאך במציאות געווען שלא במקומו, זאגט ער אז דער מקום המקדש איז דאך מיטגענגאנגען, איז במילא איז עם געווען במקומו, וואו מ'איז געווען איז עם געווען אינעם מקום המקדש, זאגט ער 'על פי ה' יסעו' דארט איז דער מקום המקדש, ס'איז געווען במקומו.[68]

דער ייטב לב ברענגט צו דעם ערבי נחל.

בנו הרב ר' חיים שלום שליט"א: דער גאם הייסט צאנז.

האדמו"ר מבאבוב: אזוי? מ'וואוינט אין צאנז.

רבינו: יא, די גאם הייסט צאנז.

האדמו"ר מבאבוב: מ'דערמאנט נאר 'צאנז' איז א גרויסע זאך, האיר עד שבחברון...[69]

בנו הרח"ש: ס'איז דא אלע נעמען דא.

רבינו: דא זענען אלע גאסן נעמען פון אלע רבי'ס, ס'איז דא צאנז, איהעל, לובלין, קארלין, דזיקוב בויעט זיך נאך... אבער ס'איז דא פון אלע רבי'ס, ליזענסק, רימנוב, ראפשיץ, מעזיבוש, פרעמישלאן..

האדמו"ר מבאבוב: בארדיטשוב איז אויך דא?

רבינו: יא, די ישיבה איז אין בארדיטשוב.

האדמו"ר מבאבוב: ווייל דאם האט מען געוואוסט, אז צו זאגן אדער בלויז צו דערמאנען דאם ווארט 'בארדיטשוב' איז שוין מסוגל...[70]

רבינו: יא, אזוי פלעגט מען זאגן.

האדמו"ר מבאבוב: נו שוין, דער אויבערשטער זאל העלפן א גוטן טאג און א גוטן זומער, שנשמע ונתבשר בשורות טובות.

רבינו: א גוטן טאג און א גוטן זומער, כל טוב.

---

68 ועד"ז ביאר מרן רבינו שליט"א מאמר הכתוב (הושע יד ב) שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעוניך, אמרו אליו כ"ל תשא עון, שהקב"ה יכפר כל החטא באופן היותר מועיל, והיינו שיהיה באותו מקום באופן שהקב"ה יביא אליו המקום ההוא, כמזכר לעיל, וראיה הוא מונשלמה פרים שפתינו, דהיינו כמו במדבר הלך עמהם מקום של ארץ ישראל, ולכן היו יכולים להקריב שם קרבנות, כך יעקר הקב"ה מקום שחטא ויביאם אלינו, ועל ידי זה יהיה תשובה מעולה. ועיי' בדבר"י פ' בהעלותך מה שפי' רביז"ל דבר נחמד בביאור דברי הערבי נחל, עפ"י דברי ספר אספקלריא המאירה.

69 תחת אחד השיחים כאשר מרן רבינו שליט"א דיבר בקדשו סיפורים ועובדות מק"א מרן הגה"ק בעל דברי חיים זי"ע, נענה ואמר: "די משנה זאגט אין יומא (פ"ג מ"א) אז אין דעם הייליגן טאג האט מען געזאגט 'האיר פני המזרח עד שבחברון', איז דאך שווער מ'איז דאך נישט געווען אין חברון, נאר מ'איז געווען אין ירושלים, נאר מ'האט געזאגט 'חברון' כדי צו דערמאנען ישני חברון, נאר מ'האט געזאגט 'חברון' כדי צו דערמאנען ישני חברון,

מ'איז דא געזעסן ביים טיש, און מ'האט דערמאנט צאנז, מ'איז יעצט טאקע נישט אין צאנז נאר מ'האט דערמאנט צאנז ס'איז כדאי לעצמו. דער אויבערשטער זאל העלפן ס'זאל נתעורר ווערן זכות אבות פון די צאנזער זיידע מ'זאל זוכה זיין צו משפיע זיין פאר יעדן איינעם שפע ברכה והצלחה...

ומן הראוי להעתיק מה שאמר מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל בשעת הדפסת "מחזור דברי יואל" (ונדפסו הדברים בהקדמת המו"ל מחזור דברי יואל לייהב"פ), כי אביו מרן הגה"ק בעל עצי חיים זי"ע כאשר ישב על כסא קדשו של מר אביו הגה"ק בעל קדושת יו"ט זי"ע בשנתו הראשונה, כאשר בישר צדק בקהל רב בדרשתו הראשונה בראש השנה, הזכיר המשנה הנ"ל, דאנו רואין מזה שמסוגל להזכיר בימים האלה זכות אבות ואף להזכיר רק השם של מקום מנוחתם מסוגל מאוד, וא"כ כ"ש בעמדי כאן במקום שהתפללו אבותי הקדושים בוודאי הרי זה כדאי לעורר זכותם שיושר ליציו בעדינו להוציא משפטינו לאורה, עכד"ק. וסיים על זה מרן רבינו ז"ל שכמו כן הוא כאשר מונח לפנינו בעת התפילה מחזור המשובץ עם תורה ומוסר ודרכי עבודת הקודש של רבינו הקדוש זי"ע, בוודאי שזה מועיל להזכיר ולעורר זכותו הטהור להגן בעדינו בעת עמדינו בתפילה למלך היושב על כסא משפט, להיות לנו למליץ יושר שיתקבלו תפילותינו לרחמים ולרצון לפני אדון כל.

70 כן ידוע שהרה"ק מרוזין ז"ל, היה נוהג בכל ליל יוהכ"פ, להזכיר איזה דבר מהרה"ק מבארדיטשוב זצוק"ל, והיה אומר כי באשר הגה"ק מברדיטשוב, היה מליץ גדול לישראל, לכן כשמזכירים את שמו, הוא סגולה גדולה להמתקת הדינים, ואמר בנו הרה"ק ר' אברהם יעקב מסדיגורא ז"ל, שגם כשמזכירים שם העיר בארדיטשוב בלבד, מתעוררת זכותו של אותו צדיק, וראיה לזה, ממשנה מפורשת, (יומא פ"ג מ"א) אמר להם הממונה צאו וראו אם הגיע זמן שחיטה, מתתי' בן שמואל אומר האיר פני המזרח עד שבחברון, ופי' הרע"ב דמזכירין חברון להזכיר זכות אבות שנקברו בחברון, רואים מזה שהזכרת שם עירם של צדיקים בלבד, מעורר זכות הצדיקים הדרים שם.

סיפורי קודש אצל מסיבת מלוה מלכה
לקראת יומא דהילולא של מרן הגה"ק בעל ישמח משה זי"ע
בעיר הנופש בעטלעהעם ניו העמפשיר יע"א

מוצש"ק פרשת פינחס תשפ"א לפ"ק

דער זיידע ז"ל דער ישמח משה האט אמאל געפרעגט יום הקדוש, וואם איז נייעס אין פרעשבורג? צי עס איז געקומען עפעס א ידיעה פון פרעשבורג? האט מען געזאגט ניין, ס'איז נישט געקומען, ער האט געזהן דעם פרעשבורגער רב, דאם האט געמיינט דעם חתם סופר, ער האט אים געזהן יום הקדוש, זעהט ער אז עפעס דארף ער, וואם גייט פאהר? נישטא קיינער פון פרעשבורג אין יענע געגנט? ניין, ס'איז נישט געווען, נאך יום הקדוש איז אנגעקומען א בריוו פון פרעשבורג, פון חתם סופר, דעמאלטס איז דער כתב סופר זייער קראנק געווען, און ער האט געשיקט א בריוו צום ישמח משה אז ער זאל מתפלל זיין פארן כתב סופר,[71] און דער בריוו האט פארשפעטיגט, יום הקדוש האט דער ישמח משה געזהן, ער האט געזאגט אז ער האט געזהן די צורה פונעם חתם סופר, ער האט געזעהן אז ער האט עפעס א בקשה.

*

דער ישמח משה מיטן חתם סופר האבן געהאט א סכסוך איבער די געלטער וואם מ'שיקט קיין ארץ ישראל, רבי מאיר בעל הנס געלט, ס'איז געווען חסידים, און ס'איז געווען אשכנזים,[72] דער חתם סופר האט פארטרעטן דער צד פון

---

71 בס"ד חוט המשולש מביא עובדא זו בשם מרן הייטב לב ז"ל, כדלהלן: בליל יום הקדוש בשנת תק"פ לפ"ק, נתגלה פתאום למרן הישמח משה דמות דיוקנו של מרן החתם סופר, והכיר בו שהאי ניהו החתם סופר, הדם לא ראוהו מימיו. אמנם אף שלא ידע סיבת הדבר, הבין שבוודאי צריך לאיזה דבר, ולכן ביקש עליו רחמים קמי שמיא. במוצאי יום הכיפורים שלח מרן הישמח משה לקרוא לא' מתלמידי החתם סופר שהתגורר באוהעל, וביקש ממנו לצייר בפניו את דמות דיוקנו של רבו, אז נתברר לו כי הוא הוא אשר נגלה אליו בליל יום הכיפורים, אולם עדיין לא ידע פשר הדבר.

למחרת יום הכיפורים, כשהביאו לפניו המכתבים שהגיעו מבי הדואר, מצא מכתב מפרעשבורג, והיה ניכר שכבר הגיע בערב יום הכיפורים, אלא שאנשי ביתו עיכבוהו ממנו בגלל גודל טירדותיו בערב יום הכיפורים. תוכן המכתב היה, שהיות ובני החתם סופר מוטלים על ערש דוי, הוא מבקש ממרן הישמח משה לעורר רחמים עבורם. עתה נתברר לו פשר ההתגלות, שהיות והיה ידוע למרן החתם סופר ברוח קדשו כי מרן הישמח משה לא קיבל את מכתבו, לכן הוכרח להודיעו באופן כזה.

ובספר 'הגה"ק בעל ישמח משה' (סיפורים) מביא שם בשם מרן רביה"ק ז"ל שהוכיח מעובדא זו שהחתם סופר הי' מתלמידי הבעש"ט הק', כי מדרגה זו לשלוח הצורה בשלימותה למקום אחר לא מצינו רק אצל תלמידי הבעש"ט הק' .

עוד מביא שם שבן החולה הי' בנו הכתב סופר, שכידוע נחלה בילדותו, וכ"כ בתהלה למשה. אך בס' "פאר וכבוד" בא הסיפור בפנים אחרות, כי נחלו ב' בניו של מרן החתם סופר, ואכן הגיע המכתב בערב יום הקדוש, אלא שהמשמש רבי מיכל לא מסרו, וביום הכיפורים באמצע העבודה קרא מרן הישמח משה לפניו את ר' אברהם צבי שהיה מכיר את החתם סופר, וביקשו שיצייר את דמותו, ינן שעומד ומבקש ממנו טובה, ובמוצאי יום הקדוש הקפיד מאוד על המשמש ואמרו, כי רק אחד מבניו של החתם סופר פעל בתפילתו, כי לא ידע שצריך לישועה לב' בניו. [הדבר מתאים מאוד לפי מה שמובא בתולדות החתם סופר שבשנת תק"פ נחלאו כמה מבניו והכתב סופר בתוכם עד שכבר קראו להחברא קדישא והדליקו נרות, והחתם סופר פעל בתפילתו שישיב לאיתנו, אבל אחד מבניו בשמו יצחק לייב שבק חיים לכל חי, ונפטר בימי חג הסוכות], היה זה בדיוק אחרי יום הקדוש כאשר שלח להוכירם לפני מרן הישמח משה, אך הישמח משה לא כיוון בתפילותיו רק על הכתב סופר, כי העלימו ממנו את המכתב של מרן החתם סופר.

ובהערה שם הביא בשם יש מספרים שביקש החתם סופר על עצמו כשנחלה בשנת ת"ר, וכ"כ האון רבי יהודה גרינוואלד אבד"ק סאטמאר בהקדמת ספר שירת משה, אולם נראה שנתגלה אליו החתם סופר שתי פעמים.

וכה יסופר שהגאון ר' מרדכי שלאנק זצ"ל הי' אצל הישמח משה ביוהכ"פ האחרון לחיי החת"ס, וכשקראו להישמח משה לתורה אמר בזה"ל: דער פרעשבורגער רב ברויך רחמים, ר' מרדכי שמע דבריו ואחזו פלצות מרוב צער בשמעו את דברי הישמח משה, ואכן תיכף אחר החגים ביום כ"ה תשרי נסתלק החת"ס לעולמו.

לפי עדותו של הג"ר יהודה גרינוואלד ז"ל בעל זכרון יהודה בהקדמתו לס' שירת משה, אמר אז הישמח משה: ראיתי את הצדיק מפרעשבורג מעורר רחמים למעלה, ואלפים ורבבות נשמות של התנאים ואמוראים היו מלווים תפילתו, והרמב"ם והרמב"ן אחד מימינו ואחד משמאלו בתפילתו, ומזה הבין שהגיע שעתו.

72 באותן השנים היו שני כוללים להחזקת הישוב האשכנזי בארץ ישראל, כולל הפרושים וכולל החסידים, בעוד שברוסלאנד ופולין הנהיגו שקיבוץ המעות לכל כולל הוא מארץ מוצאם של הנתמכים בידי הכולל, אולם במדינת אונגארין עדיין לא היתה חלוקה בין הכוללים, ושום כולל לא היה מוחזק באנגארין, ושניהם קיבצו מעות צדקה במדינה זו, ולכן

די אשכנזים, און דער ישמח משה האט פארטרעטן דער צד פון די חסידים, ס׳איז געווארן א סכסוך, מ׳שיקט געלט קיין ארץ ישראל, פאר וועמען זאל מען געבן דאם געלט, צי פאר די חסידים צי פאר די אשכנזים אין ארץ ישראל, ס׳איז דא א בריוו פונעם ישמח משה צום חתם סופר זייער א שיינער בריוו,[73] דעמאלטס האט מען געמאכט אן אויסגלייך, א פשרה, מ׳האט צוטיילט אונגארין, די רעכטע זייט איז געווען פאר די חסידים, און די לינקע זייט איז געגאנגען פאר די אשכנזים, אזוי איז געווען, דער חתם סופר–פרעשבורג איז צו מערב זייט, דאם איז אויבערלאנד, און אונטערלאנד איז געגאנגען צו די חסידים, אזא אפמאך האט מען געמאכט אין אונגארין.[74]

נפלה מריבה בין הכוללים, בשנת תקפ"ט נתפשרו ביניהם רבי ישראל משקלאוו ראש הפרושים ורבי עמרם חסידא אב"ד מאד ראש החסידים, אבל מפעם עדיין פרצו סכסוכים חדשים בדבר קיבוץ המעות.

וכך אירע בשנת תק"ץ שפרצה מחלוקת בענין מעות ארץ ישראל של יהודי אונגארין, מי מהכוללים זכאי בקיבוץ המעות דשם, המחלוקת החלה בין שד"ר כולל החסידים לשד"ר כולל הפרושים, והתפשטה אף בתוך המדינות גופן שהתחלקו לכתות כתות, החסידים בעריהם והפרושים בעריהם.

73 ונעתיק כאן מכתב קודש שכתב מרן הישמח משה זי"ע למרן החתם סופר זי"ע בענין זה:

"שיל"ת יום ב׳ כ"ז ניסן י"א למב"י תקצ"ג לפ"ק.

ירבה ויציץ ציץ ויהי פורח ורב שלום עד בלי ירח לכבוד ידיד ה׳ וידיד עמו וידידי ורב רחמי ה"ה הרב הגאון הגדול המפורסם בכל קצווי ארץ מופת הדור בוצינא קדישא קדוש יאמר לו נ"י ע"ה פה"ח כקש"ת מהו׳ משה ספרא רבא דישראל האב"ד ור"מ דק"ק פ"ב לנצח יאר פניו אתנו סלה.

אחרי דרך מבוא השלום אען ואומר ברתת שאל יפלא בעיני הדר כבוד גאונו כי לא השיבותיו דבר מפני הכבוד ומפני היראה על המכתבים אשר האירו נגד עיני זה זמן כביר כי ח"ו לא מסיבות שלילות האהבה היתה זאת ואיש קדוש כמוהו יודע צדיק גודל ברית כריתות אהבה אשר בינינו מעולם ותוקף אהבתו בוער בלבי ברשפי אש שלהבת אשר מים רבים לא יוכלו לכבוד ועדיין לא זזה אהבתו וחיבתו ממני אף חובב בתוונא דליבאי אך גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם ב"ה וב"ש שלא מצאתי אז בעת בואם עת ופנאי אפילו לקרות אשר הי׳ כל העולם שרוי בצער מהחולי הידוע ר"ל ומחמת גודל הצער ורוב הטרדות אשר הקיפוני אז מאהב"י אשר שמו פניהם אלי עצי עדן סבבו אל האשד לעורר עליהם רחמים גדולים אשר היו צריכים בעת הזאת מלבד עבודת הקודש אשר עלי מתורה ותפלה.

ועת הזאת אשר הגיע לגבולנו השד"ר מוכ"ז דאתא ממערבא מכולל הנקראים חסידים הי"ו, ה"ה הרב וכו׳ מהו׳ יוסף חיטין וצווה על השד"ר מכולל פרושים מהו׳ צבי הירש הי"ו אשר הקדים עצמו לתפוס ולאחוז ממון הקודש וכו׳. והנה אני הפעוט הגם דלדידי כל אפין שווין הסידים או פרושים כל ישראל חברים ושמות מחולקים לא ידעתי על מה אדניהם הטבעו ובזה כוונתי לדעתו דעת תורה שראיתי במכתבו דמר ניהו רבא הגאון נ"י וכו׳.

והן יאמין לי הדר כבוד גאונו כי ממקום התחלת ארץ הגר ניתן משנים קדמונים להצדיקים אשר בפולין להצדיק ר׳ מענדל מרימנוב זצ"ל ואחריו הרב מראפשיץ זצוק"ל ולהרב הצדיק המפורסם ממעזיבוז זצוק"ל וכן להרב מקאלוב ז"ל ולהצדיק המפורסם ר׳ יוסף מיאמפלא בן הצדיק הקדוש ר׳ יחיאל מזלאטשוב זצוק"ל ואח"כ בבואי לכאן מארץ פולין זה בערך כ"ה שנה, כתב לי הרב הצדיק מקאלוב זצ"ל שגם אני אתן ידי לחזק הצדקה הלז וכן עשיתי בעזה"י וכו׳.

ועתה צווח השליח שרוצה להתדיין ולתבוע לד"ת הקדושה את השליח של הפרושים לפני והשבתי לו כי להיות דיין לפסוק עפ"י ד"ת הקדושה אין רצוני בשום אופן כי בעיני המון אני נוגע בדבר באמרם שאני מכת חסידים ולא אדון אנכי בדבר זה רק תבואו לפני הרב הגאון דפ"ב נ"י לנצח שהוא שווה לשני הצדדים, וכפי אשר יצא מפיו הקדוש כן יקום ואני מסכים לדעת הגאון דפ"ב נ"י שחלוקי שמות אלו פרושים וחסידים תבטלו רק לכולל אחד יחשב, ויסעו שניהם באהבה ואחוה ושלום, ולא יחולל ש"ש, כי באמת כל העדה כולם קדושים, ונשאר הדבר תלוי ועומד עד יבואו שניהם לפני כסא כבודו, ואת אשר יבחר כת"ר כן יקום, וגם אני מסכים לדבריו הקדושים ובטחתי בגודל צדקתו וחפצו באמת שיהא לשד"ר מוכ"ז שומע מאת המלך ובזה אחוי קידה חמש מאות, ואומר שלום מא"ה כנפשו אוה"נ ידידו לנצח.

הק׳ משה טייטלבוים.

74 מרן החתם סופר עשה אז פשרה זו לחלק את המדינה לשני גלילות, גליל העליון ששוכנים בו המתנהגים בנוסח אשכנז יהיה שייך לכולל הפרושים, וגליל התחתון השוכנים בו המתנהגים בדרכי החסידות יהי׳ שייך לכולל החסידים. ומרן הישמח משה הסכים לפסק דינו של החתם סופר ובית דינו וקיבלו בשני ידים, ואף המורין לשואליו להתנהג אך ורק לפי פסק דין זה.

ונעתיק כאן תשובה מאהבה שכתב מרן הישמח משה אל הגאון רבי זאב וואלף טענענבוים ז"ל בעל רחובות הנהר עה"ת:

לכבוד הרב המה"ג מעוז ומגדול השנון המופלא מו"ה זאב וואלף טענין בוים אב"ד בסענדרא והגליל נ"י ויופיע נצח.

דובר שלום ודורש טוב אנכי לידידי מעכ"ת הרב נ"י, ע"ד עסק מעות הרמב"ן ז"ל, אשר עד עתה נהרסה המצוה ורופפו עמודיה ואספו בעלי ההשגחה עליו, הגבי׳ המועטה אשר לפעמים נתהוה שמה, נעשה כפי רצון המשולח זה בכה וזה בכה, והי׳ להם אמתלא שבעוד לא הושם חוק קבוע ומקום רושם, היה כל אחד עושה כאשר נפשו, ולשלוח אל מקום אשר לבו חפץ, אך עתה תלי"ת גלוי ומפורסם ענין הפשר, אשר נעשה בפני הרב הגאון המפורסם האב"ד דק"ק פ"ב ובדה"צ וע"פ הסכמתי. ועמדו לפניהם שני השד"ר משני הכוללים משם, וקיימו וקבלו הפשר בכל תוקף ועוז, שכ"ו קאמידאטער שייכים לכולל החסידים, ומתחילין ממיצר וספר פולין עד למעלה מפעסט סביב סביב, ובפשיטות שכל הקאמידאטער מפה עד פעסט בודאי שייכים להחסידים, ואין

*

דער זיידע ז״ל דער ישמח משה האט אמאל געזאגט, אז זיין נשמה איז שוין געווען אויף דעם עולם,[75] האט ער געזאגט

*

ס׳איז געווען א מעשה פלא אין אוהעל, א איד איז ל״ע אוועק פונעם עולם אן א קינדער, מ׳האט געדארפט געבן חליצה, און דער ברודער האט נישט געווואלט געבן קיין חליצה, איז געקומען די נשמה פון דעם נפטר זי איז געגאנגען בעטן א צווייטן איד, א צווייטע נשמה, ווייל די נשמה האט קיינמאל נישט געהאט קיין שייכות מיטן ישמח משה, האט זי געבעטן א צווייטע נשמה וואם יענע נשמה איז יא געווען נאנט, זאל קומען בעטן דעם ישמח משה דעם רב, אפשר זאל ער פועל׳ן אויף דעם יבום ער זאל געבן חליצה, א פלא פון א מעשה.[76]

להפרושים שום חלק ונחלה בהן אפילו במקצת מקצתן, ויפרו וירבו ישע כל כולל ממקומות הקבועים להם, וכאשר שמעתי מפי השד״ר הרבני הותיק המופלג מו״ה יעקב נ״י מפק״ק שמעכ״ת הרב נ״י רוצה לחזק הענין היטב ולשים השגחה נמרצה על זה, רק צריך סעד וסמך ממני, לכן הנני שולה לידידי מעכ״ת הרב נ״י מכתב גבאות, ובידו לעשות ולמנות גבאי נאמן על הסדר הזה כאשר ייטב בעיניו, והוא ישגיח בעינא פקיחא בכל ענין וענין הנאות לסדר והנהגה בגבי׳ זו.

ומצוה להודיע לרבים סביבותיו אשר נעלם מאתם החזון הזה, למען ידעון ולא יהיו עוד תועים בהקרבת נדבותם לשלחם לעזרה אל מקום הראוי כנאמר, ובמכתב הגבאות התבאר היטב כל תיקון בעסק מעות הרמב״ן ז״ל, ובן יעשו ולא ישנו בשום עניין, והגבאי אשר יהי׳ יאחוז בחבל מצוה זו ולא ינתק ממנו לעולם. ומעתה אינם רשאים לזוז מן הפשר הזה כלל וכלל, וחלילה להם לשנות כי לעון יחשב הלילה. וכל השומע אלי ירצה קרבנו לפני ה׳, ומפרי מעללו ישבע בזה ובבא, ובטוח אני בצדקת וענות מעכ״ת ידידי הרב נ״י, שיזרז את כל הסרים למשמעתו על זה ולא יעשו שרץ בגדר הזה חלילה, ויפקח היטב בכל מילי דמיטב, וכל גביית הכסף תהי׳ שמורה וערוכה עד בא השד״ר הרבני מוה״ר יעקב הנ״ל, ועל ידיו תשולח הנה, בית האוצר פנימה, כמבואר באגרת הגבאות על נכון. ומעתה תהי׳ פעלו ומשכורתו כפולה, יתנשא ויתרומם מעלה מעלה לשם ולתהלה, וישמח וירוה במהרה בנוה ירושלים על תלה.

נאום משה טייטעלבוים.

---

75 מרן רביה״ק ז״ל מביא דבר זה בספה״ק דברי יואל, וז״ל: וידוע מה שאמר קדושת זקיני הישמח משה זלה״ה על עצמו שהיה ג׳ פעמים בגלגול בעולם הזה, בפעם האחד בדור המדבר, ואמר שהוא זוכר עדיין את האוהל שהיה דר בו ושאלוהו אם היה מהמסייעין למשה או נטתה דעתו אחר קרח. ובפעם השניה היה בזמן חורבן בית ראשון, ואמר על עצמו אני הגבר ראה עני וגו׳, ואינו דומה שמיעה לראיה, שראה בעצמו את החורבן, כן שמעתי מכ״ק אבא מארי זלה״ה. ושמעתי מפי מוגידי אמת שאמר שהוא עצמו היה ירמיהו הנביא, אבל זאת לא שמעתי מפי אאמו״ר זלה״ה. ובפעם השלישית הוא עתה בזה העולם. השי״ת יזכנו לראות פניו הקדושים והטהורים, כאשר יבוא בביאת משיח, יחד עם עם הס׳ רבוא של דור המדבר, ובוודאי יתגלה לנו גם בלבוש שהיה באחרונה בעולם הזה. השי״ת יזכנו לראות פניו הקדושים והטהורים, כאשר יבוא בביאת משיח, יחד עם הס׳ רבוא של דור המדבר, ובוודאי יתגלה לנו גם בלבוש שהי׳ באחרונה בעולם הזה.

וזל״ק של רביה״ק זי״ע בספרו הק׳ ויואל משה: ואמר [מרן הישמח משה] כי בעבור זה הוא מוסר נפשו על הגאולה יותר משאר צדיקים כי אינו דומה שמיעה לראיה, וכולם שמעו על החורבן אבל הוא ז״ל ראה אותו זמן בעו עיניו כי הי׳ באותו זמן וכל הנעשה אז עומד לנגד עיניו עכ״ל.

ופע״א תחת אחד השיחים סיפר רבינו ז״ל שפ״א הי׳ הרה״ק רבי אייזיקל מקאמארנא ז״ל באוהעל על שבת, וכיבדו מרן הייטב לב זי״ע לומר תורה, ולא רצה לומר ד״ת באתרא דמרן הישח משה, באמרו שהישמח משה הי׳ לו נשמת ירמי׳ הנביא, ובירמי׳ אמרו חז״ל ובמקום ירמי׳ היכי מתנבא וכו׳ עיי״ש.

ועי׳ בס׳ תהלה למשה, כי מרן הישמח משה העיד על עצמו שכעת הוא בפעם הרביעית בעולם, וכל פעם היה מהמפורסמים שבדור, ופע״א גילה כי הוא היה מיוצאי מצרים והיה אז חשוב מאוד ושמו נזכר בתורה, ועדיין זוכר את מעמד הר סיני, וגם את שכינו שעמד אז אצלו, ונוכח היה גם בעת מחלוקת קרח ועדתו, ושאלו נכדו הייטב לב לאיזה צד היה נוטה, והשיב לו: אתה לא היית מכיר את קרח, אלמלא היית מכיר אותו לא היית שואל, ולכן לא נטה לשום צד כי לצידו של קרח היו גדולי הדור, והיה קשה להבחין בינו למשה רבינו. .

76 עי׳ בס׳ תהלה למשה פ״א אירע אשר אחד מאנשי שלומו נפטר ושל״ח, ואחר עבור איזה שבועות בבוקר כשקם האי סבא קדישא ופתח את פתח חדרו שמע קולו של זה הנפטר שהי׳ מאנ״ש והכיר בקולו והמתין לשמוע מה מדבר, ושמע שאמר בזה״ל דוד דוד אמור לפני הרב, וענה קול אחר בושתי לקרב אל הרב, וקול השני לא הי׳ ניכר לו, אז פתח פיו הנפטר שהי׳ מאנ״ש ואמר: הנה זה כשנה אשר נפטר פה שינאווי איש אחד ששמו דוד בלא בנים, והוא מתנפל ומתחנן לפני כבוד הרב אשר ישתדל שאחיו ששמו כן יחלוץ לאשתו כי אין לו מנוחה, אח״ז שלח האי סבא קדישא אחרי אחיו החי, וכן הי׳ שלא רצה לחלוץ ובא אליו הנפטר בחלום וגם לאביו בא בחלום, והאי סבא קדישא לא נח ולא שקט עד שנתן חלוצה לאשת אחיו המת, ואמר האי סבא קדישא כי האיש דוד הנפטר לקח אתו עמו את הנפטר שהי׳ מאנ״ש לפה ולמליץ לפניו, כי הוא לא הי׳ מכיר מקודם את האיש דוד ע״כ ירא לגשת אליו. [עי׳ בדברי יואל (פר׳ נח, עמוד קנ) שמביא עובדא זו, ומסיים בזה״ל: ״וראיתי בכתב יד קדשו, שרמז הישמח משה בקיצור על המעשה הזאת״].

*

דער ישמח משה האט געזאגט, ער טוט נישט קיין שום זאך, נאר וואס ער הערט א כרוז פון הימל, ער האט געזאגט, אין אדם מוריש שקר לבניו, ס׳וועט קומען א זמן וואס קיינער וועט נישט הערן, און קיינער וועט נישט זען, וועלן זיי מיינען, אז די פריער׳דיגע האבן אויך נישט געזען, און אויך נישט געהערט, וויל ער אנזאגן פאר זיינע קינדער, ער זאגט, אין אדם מוריש שקר לבניו, אז ער הערט די כרוזים פון הימל, ער זאגט זיי שוין אז זיי זאלן וויסן, זיי זאלן נישט מיינען אז ווייל זיי הערן נישט האט ער אויך נישט געהערט, האט ער זיי געזאגט אז ער הערט די כרוזים אין הימל.[77]

ועיי״ש עוד בתהלה למשה, שפ״א אירע אשר אברך אחד נחמד נעדר בקוצר ימים ר״ל, ולגודל רחמנותו על האיש שהלך בלא חמדה קיבל על עצמו ללמוד בשנה הראשונה בכל יום דף גמ׳ לתועלת נשמות המת, וקרה מקרה אשר יום אחד הי׳ טרוד מאוד בענין ד״ת בין בעלי דינים, ושכח ללמוד הדף גמ׳ כנ״ל, עד שלעת ערב בעוד שהבעלי דינים עומדים לפניו בא אליו האיש הנ״ל בהקיץ ואמר לו בזה״ל ר׳ משהלי ר׳ משהלי רחם, רחם, ערבארמעט אייך ערבארמעט אייך, ותיכף נזכר ששכח ללמוד הדף גמ׳, והלך בזריזות ופרע את חובו בלימוד גמרא.

77

עי׳ בס׳ תהלה למשה וז״ל וכאשר שמעתי ממוזלל״ה כי פעם אחת בהיותו אבד״ק סטראפקוב בא להסתופף בצל הקודש האי סבא קדישא, ומדרכו בקודש אשר קרוב לחצות הלילה בא מחדרו אשר התבודד שמה בעת תפלתו ולימודו לבית החיצון, ואז הי׳ מדרכו לספר לאחד מיו״ח או אפילו להשמש דברים נפלאים אשר לא שמעם אוזן מעולם, ואז בעת בוא אאזמ״ו זללה״ה ישב וקינו אתו כמה שעות אחר חצות הלילה וספר לו כמה וכמה ענינים נוראים, ובמשך הדברים הקיצה אשתו זקנתי הרבנית הצדיקת ז״ל, והתרעמה לאמור כאשר בא אלינו נדבינו הבן יקיר לנו לבקרך בהיכלך תרבה לדבר אתו כל הלילה, מבלי יכול להנפש ולהניח מעט מיגיע הדרך, וכששמע דברי׳ צחק ואמר אין חכמה לאשה וכו׳, תאמין לי כי מלאכים ושרפים יתאספו לשמוע דיבורי ושיחי, וגמר הסיפור ותיכף אמר לו הנך יגע מנסיעתך לך הנפש מעט, וכאשר קם ללכת וליוהו עד הפתח ואמר לו בני בני, למה אני מספר לך כ״ז למען תדע כי מה שאומרים אשר צדיקים יודעים, שומעים, ורואים, ויש אינם מאמינים ושואלים למה אנחנו אינם רואים ושומעים, ידעתי כי אתה יודע כי אינני אומר לך שקר ח״ו, תדע כי אמת הוא וכנים הדברים, כי גם אנכי שומע הכרוזים אשר יכריזו בכל פעם בהשמים, ולפעמים אני שומע כל הכרוז ויודע ומבין הדברים, ולפעמים אשמע רק קול הדברים ואיני מבין הכרוז, וגם עתה אני שומע כרוז יוצא, ולאשר אדע כי אתה מאמין לדברי, ואין אב מנחיל שקר לבנו, ע״כ אספר לך שתדע כי רואים ושומעים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת עכל״ק, ובזה נפטר מאתו לשלום לחדרו״.

ובס׳ פאר וכבוד מביא בשם מרן הייטב לב זי״ע, דכד הוה טליא והי׳ לומד אצל זקנו הק׳ הישמח משה, הי׳ פתאום פוסק מהלימוד והי׳ שותק כמה רגעים, ואח״כ שאל לנכדו אם שמע את הבת קול, כי עכשיו יצא

ער האט אמאל געזאגט, ער האט געהערט א כרוז, אז ער זאל אנטוהן בגדי לבנים, אין יענעם טאג איז אנגעקומען א גוי מיט ווייסע זיידן און געפרעגט צי עס איז דא עמיצער וואס וויל קויפן, און ער האט קודם געהערט דעם כרוז...

*

דער ייטב לב האט אויך געהאט א געוואלדיגן כח אין דרוש אזוי ווי דעם ישמח משה, אזוי אז ס׳איז געווען אסאך וואס האבן געזאגט אז ער איז אזוי ווי דער זיידע, און דער ייטב לב האט אמאל געהערט אז עמיצער האט געזאגט אויף אים אז ער איז אזוי ווי דער זיידע, האט ער געזאגט, ס׳איז נישט, ער האט געזאגט אויף זיך אז ער איז נאר ׳דמתה לתמר׳.

אמאל איז געווען, דער ייטב לב האט געהאט א מעסער אין די האנט, און ער האט נישט באמערקט און ער האט מיטן מעסער א שניט געטוהן אין די פינגער, האט דער ייטב לב

בת קול מן השמים, פעם אחת אמר לו דאוזנו השמאלי שוקע אצלו מרוב כרוזים ששומע, ועיין בספר "גבעת שאול" להרה״ק מקאשוי זי״ע, שמביא דבר פלא שהישמח משה לא הי׳ שומע דברי חול באותו אוזן שהי׳ שומע הכרוזים, פע״א בדברו עם נכדו הייטב לב בענין הכרוזים ששומע אמר לו דעתה שמע כרוז שבעל "הפנים מאירות" שולח לו פריסת שלום.

בס׳ תהלה למשה פ״א בלומדו בעזרת נשים בביהכ״נ בההתבודדות שלא יבלבלו אותו, כי התמדתו הי׳ עד להפליא, באו איזהו נשים לבית הכנסת לעזרת אנשים ופתחו הארון קודש ובכו בקול גדול וצעקו וחננו לשוכן רומה על חולה מסוכן ר״ל לבקש רחמים בעדו, וקולם בלבל אותו מאוד מלימודו, והרהר בלבו הנשים הללו ידמו כי קולם בוקע רקיעים ולא ידעו כי יבלבו אותי מתורתי אשר אין שוה להם, ותיכף שמע קול מן השמים קול אומר קרא "עצת עני תבישו כי ה׳ מחסהו", כי קרוב ה׳ לנשברי לב ואת שועתם ישמע ויושיעם.

עוד מובא שם, כי בהיותו עדיין צעיר לימים, ציערו פע״א איש אחד, והקפיד עליו הישמח משה, וקפידתו חלה על האיש ההוא, ומת בקוצר ימים ר״ל, וגילו לו מן השמים, שיזהר מהיום והלאה לבל יקפיד על נפש ישראלי דלמא נפקא מיניה בין מעליא, ושמע כרוז שאומרים הפסוק : "אל תהרגם פן ישכחו עמו הניעמו בחילך והורידמו", הכוונה שיורידהו מנכסיו ועני חשוב כמת אך את נפשו שמור.

עיין בסה״ק ייטב לב, וזל״ק: עובדא ידענא כי בימי קדם בהיות ק״ק אוהעל באיזה זמן בסכנה גדולה מכח המרידה, וספר מוזלל״ה בעהמ״ח ס׳ ישמח משה כי נאמר לו בחלום "קומי צאו מתוך ההפכה" והשיב אינו רוצה, וכל זה למען הציל שארית ישראל, וכן הי׳ כי תלי״ת יצא העיר בשלום, עכ״ל.

כמו כן מסופר כי מתחלה הי׳ להיש״מ היסוסים בענין נתינת קמיעות, בחששו פן ואולי הוא ענין של מכריע כה עליון וכו׳, פ״א באמצע הרהוריו אולי כדאי להניח דרך זה, שמע בת קול מן השמים "אל תירא כי אתך אני".

געזאגט א וועלטל, יעצט זעהט מען אז איך בין נישט אזוי ווי דער זיידע, דער זיידע האט געזאגט אז ער הערט די כרוזים, און די גמרא זאגט דאך אין אדם נוקף אצבעו למטה אלא אם כן מכריזין עליו למעלה, איז דאך געווען א כרוז פריער אז ער גייט זיך צושניידן די פינגער, וועלן איך הער דעם כרוז וואלט איך דאך אוועק געכאפט דעם פינגער...

ער האט געזאגט דעם וועלטל, ווייל מ'האט געזאגט אויף אים אז ער איז אזוי ווי דער זיידע...[78]

*

אמאל האט דער ישמח משה געפרופן דעם ייטב לב, און ער האט אים געזאגט, קום כ'וועל דיך אויסלערנען ווי אזוי מ'איז מעביר א גוי, ווי אזוי מ'לייגט אוועק א גוי, כמשחל בינתא מחלבא (לשון הגמ' ברכות ח.) אזוי גרינג ווי מ'נעמט ארויס א הארל פון מילך, דאס איז א גרינגע זאך, האט ער געזאגט, זיידע, כ'בין נאך צי יונג צו דעם, האט ער געזאגט, אבער כ'וויל דיך אויסלערנען, ער האט אבער נישט געוואלט, ער האטגעזאגט ער האט מורא, ער ווייל נישט צורירן צו די זאכן, האט דער זיידע געזאגט איז נישט.

שפעטער מיט יארן איז געווען א מעשה אין סיגוט ביים ייטב לב, ער האט געהאט צוטוהן מיטן מעיאר פון שטאט – ער האט געהייסן דער בירגער מייסטער, אזוי האט עס געהייסן אינדערהיים – דא בלשונינו הייסט עס א מעיאר, ער האט געהאט צוטוהן מיט אים, האט ער דעמאלטס געזאגט אזוי, אז יעצט וואלט עס אים צוניץ געקומען, וועז דער זיידע לערנט מיר וועז דאס אוים, וואלט עס יעצט צוניץ געקומען, האט ער דעמאלטס אזוי געקרעכצט, דער זיידע האט אים עס געוואלט אויסלערנען, אבער ער האט נישט געוואלט.

ער (הייטב לב) האט טאקע אמאל געהאט צוטוהן מיטן מעיאר, כ'וויים נישט צי דאס איז געווען דער מעיאר, צי עס איז געווען א צווייטער מעיאר, כ'וויים נישט וועז ס'האט זיך געטוישט די פירערשאפט, אבער ער האט געהאט אמאל צי טוהן מיט א מעיאר, ער איז געווען א רשע דער מעיאר, האט ער עשיקט א שליח קיין צאנז צום דברי חיים, אז ער האט א פראבלעם מיטן מעיאר, און ער זאל זעהן עפעס צוטוהן מיט אים, דער דברי חיים האט דאס געהערט, האט ער געזאגט, ער האט א שטארקן שר, אבער מיר וועלן זיך אן עצה געבן מיט אים, מ'וועט אים נאך ארויס טראגן מיט מוזיק, אזוי האט געזאגט דער דברי חיים עפעס אזא לשון. למעשה איז געווען דער מעיאר איז זיך געזיצן ביי זיך אין אפיס, און אין א שיינעם טאג האט ער באקומען א נערווז בראך, און ער האט אנגעהויבן צו טאנצן און צו שפרינגען, אזוי משוגע געווארן כדבעי, און ס'איז געווארן אן איבערקערעניש דארט, מ'האט געפרופן די פאליציי, און ער האט געמאכט קולות וברקים, דער מעיאר, און מ'האט אים געבינדן די הענט, ער איז געווען צואווילדעווענט, און מ'האט אים ארויס געפירט פון אפיס אזוי געבינדן די הענט, און ער האט געשריגן און געמאכט קולות וברקים, און ס'איז צוזאם געלאפן די גאנצע שטאט, ס'איז געווען א סענזאציע, און מ'האט אים אזוי ארויס געפירט פון שטאט–הויז ווי ס'האט געהייסן, אזוי ווי דא פון 'סיטי האל', האט מען אים פון דארט ארויס געפירט, דער נאסאדער רב האט געזאגט אז ער איז געווען א יונגל און איז אויך געווען דארט, בשעת די מעשה, און ער האט אויך נאכגעשריגן און נאכגעקלאטשט וועז מ'האט אים ארויס געפירט, אלע יונגלעך זענען דארט געווען, דער נאסאדער רב איז אויך געווען צוויישן זיי, און זיי האבן מיטגעזינגען און מיט געקלאטשט אזוי וועז מ'האט אים אזוי ארויס געפירט, און נאכדעם האט דער ייטב לב געזאגט, פארפאלן, דער מחותן דער דברי חיים איז א כל יכול, אזוי האט ער געזאגט.

דער ייטב לב האט געוואלט מאכן אן עירוב אין שטאט, און מ'האט געדארפט האבן דעם מעיאר צו דעם, און דער מעיאר האט נישט געלאזט, כ'געדענק נישט דעמאלטס צי וועז ס'איז געווען די מעשה, צי דאס איז א צווייטע מעשה, ער איז דאך געווען רב אין סיגוט פינעף און צוואנציג יאר, און במשך די פינעף און צוואנציג יאר האט ער געקענט אסאך האבן צוטוהן דארט.

דער אויבערשטער זאל העלפן, זכותו יגן עלינו ועל ישראל אמן, האטם מיר אלע א גוטע וואך, און פארט"ם אלע געזונטערהייט אהיים, לחיים ולשלום.

---

78 תחת אחד השיחים אמר מרן רבינו שליט"א כדלהלן: "דער ישמח משה האט געהאט א מורא'דיגן כח. און דער ייטב לב האט אויך געהאט א געוואלדיגן כח אין די דרשות וואס ער האט געזאגט, ער האט געווייזט בדמעות שלישׁ, און מעורר געווען אידישע קינדער, עפעס מורא'דיג. מ'האט אמאל געזאגט נאך א דרשה פארן ייטב לב אז ס'איז געווען ממש אזוי ווי דער זיידע, אזוי האט מען אים געזאגט מגדיר צו זיין אז ס'איז געווען א שטארקע דרשה, האט ער דעמאלטס ס'ם געזאגט, ס'איז נאר 'דמתה לתמר'. דער פעטער ז"ל (מרן רביה"ק בעל דברי יואל) האט עס אמאל נאכגעזאגט הושענא רבא. ער האט געווייזט [בגודל שגיותתו] אז דער ייטב לב האט געזאגט 'דמתה לתמר' און איך בין נישט קיין 'דמתה', איך בין שוין דאס אויך נישט" (הובא בדברי יואל להושענא רבה דרוש קמ"ח, עי"ש).

זכות הגליון
בשבוע זו נתנדב ע"י

ידידינו הרבני הנגיד הנכבד,
רודף צדקה וחסד

מו"ה יעקב זוסמאן סופר הי"ו

חבר הנהלת המתיבתא הק' בקרית יואל יע"א

לעילוי נשמת אביו

הרה"ח ר' שמואל בנימין ז"ל

ב"ר מרדכי אפרים פישל ז"ל
נלב"ע כ' מנחם אב
